

**СЕКЦІЯ . СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ**

**СУТНІСТЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
ОРГАНІЗАЦІЄЮ**

Брицький Р.Р.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Поліщук О.В., канд. екон. наук, доц.

Механізм управління діяльністю підприємства повинен передбачати наявність економічно обґрунтованого бізнес-плану його розвитку, при розробці якого враховані стратегія розвитку підприємства, його ресурсний потенціал та можливості реалізації.

На думку Тарасюка Г.М. в існуючих умовах функціонування підприємств на ринкових засадах господарювання гостро стоїть потреба у спеціалістах, які володіють методикою розробки бізнес-плану розвитку підприємства та інвестицій, і можуть суттєво вплинути на господарсько-фінансовий механізм діючих підприємств чи обґрунтувати необхідність створення нових підприємств [1, с.24].

Планування є практично природнім елементом поведінки людини. Праця людини завжди передбачає свідому цілеспрямовану діяльність на досягнення бажаного результату, якого вона передбачає в самому початку роботи. Аналогічно і в управлінні організацією, планування – це мотивована модель дій, що розробляється на основі прогнозу економічного середовища і поставлених цілей. Практично планування це процес формування цілей, визначення пріоритетів, засобів і методів та шляхів досягнення поставлених цілей. Вища мета планування полягає в тому, щоб визначити систему цілей підприємства, а також сформувані засоби, можливості, шляхи і ризики досягнення цих цілей [2, с.105].

Планування можна розглядати як проектування процесу створення порядку та підвищення його рівня, який зменшує невизначеність системи управління підприємством. Планування виробничої та комерційної діяльності не тільки можливе але й життєво необхідне для всіх організаційно-правових форм підприємств. На рівні підприємства здійснюється не тільки стратегічне (довгострокове) самопланування, але й детальна розробка оперативних та поточних планів по кожному підрозділу і навіть робочому місцю. В ринкових умовах основна потреба в бізнес-плануванні зумовлена гострою конкурентною боротьбою.

Багаточисельними спеціальними дослідженнями в США давно вже виявлена висока позитивна кореляція між плануванням в ринкових умовах та успіхами ведення бізнесу практично у всіх галузях. Достовірно відомо, що при плануванні своєї діяльності підприємства мають значно більш високі економічні

результати, ніж без систематичного планування. Тому кожен, хто хоче займатись підприємницькою діяльністю і одержувати прибуток в ринковому середовищі повинен мати добре продуманий та всебічно обґрунтований детальний план – документ, який визначає стратегію та тактику ведення бізнесу, вибір цілі, техніки, технології, організації виробництва та реалізації продукції.

На думку Кулішова В.В., бізнес-планування – це систематизований розрахунок показників господарсько-фінансової діяльності на оперативний (поточний) плановий період та вибір оптимальних відповідей до критеріїв оптимальності (максимізація: товарообороту, максимізація прибутку; ефективності використання ресурсного потенціалу; мінімізація витрат). Він наводить таке визначення: «Бізнес-план – це документ, який містить систему ув'язаних в часі та просторі та узгоджених з метою і ресурсами заходів і дій, спрямованих на отримання максимального прибутку, внаслідок реалізації підприємницького проєкту» [3, с.81].

Ми притримуємося визначення, наведеного Поповим В.М. (взьомо профільного фахівця з бізнес-планування): «Бізнес-план – це результат планування, зафіксований у стислій та зрозумілій формі документа. Він виступає інструментом досягнення мети, що включає всі основні сторони діяльності організації і дозволяє відповісти на три життєво важливі питання: як понизити ризики і диверсифікувати портфель організації; як входити в сегмент ринку і виходити з нього; як утримати і розширити сегмент ринку...» [4, с.38]. Вважаємо це визначення детальним, багатостороннім, зрозумілим.

Метою бізнес-плану є формування концепції розвитку організації, яка б забезпечила аналіз, оцінку, позиціонування, контроль та регулювання діяльності в умовах невизначеності та динамічності зовнішнього та внутрішнього середовища організації. Завданням бізнес-плану є обґрунтування можливості комерційного успіху.

Таким чином, бізнес-план розробляється в процесі обґрунтування економічної діяльності економічного проєкту, повного або часткового перепрофілювання підприємства, а також при створенні малих підприємств. Розробка бізнес-плану дозволяє визначити необхідні фінансові затрати, очікуваний прибуток та ефективність, а також термін окупності затрат тощо.

Список використаних джерел:

1. Планування діяльності підприємства: навч. посіб / Г.Тарасюк К.: Каравела, 2008. 352 с.
2. Кредісов А.Т., Панченко С.Г., Кредісов В.А. Менеджмент для керівництва К.: ТОВ «Знання», КОО, 1999. 556 с.
3. Економіка підприємства: теорія і практика: навч. посібник. /В.Кулішов К.: Ніка-Центр, Ельга, 2004. 216 с.
4. Попов В.М. Збірник бізнес-планів з коментарями і рекомендаціями: видання четверте, перероб. і доп. /В.Попов К.: ЦУЛ, КноРус, 2003. 382 с.

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ
«НАШІ ПРАВА»**

Бурякова М.В.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Поліщук О.В., канд. екон. наук, доц.

Український ринок розробок юридичних та соціально-правових мобільних додатків все ще не насичений достатньою інформацією щодо суспільних потреб. Результатом інтенсивного пошуку інноваційного продукту, який би відповідав вимогам миттєвого отримання необхідної інформації для громадян України у надзвичайній ситуації, може стати запропонований нами мобільний додаток під назвою «Наші права». На етапі розробки та дослідження інноваційного продукту джерелом ідеї фактично стала рубрика «Наші права», яка виходить в ефір на українському загальнонаціональному телеканалі «Інтер».

Суть даного інноваційного проєкту полягає в доступності та потребі кожної людини, яка бажає отримати швидко юридичну консультацію, завантажити в телефон запропонований вище мобільний додаток. Даний сервіс працює наступним чином. Він орієнтований на вирішення актуальних соціальних проблем, які стали особливо затребувані останнім часом: COVID-19, незаконні забудови, кредити/мікрокредити, ДТП, домашнє насильство, отруєння у закладах громадського харчування, чорні ріелтори, пенсії, проблеми у сфері ЖКГ, тощо. За напрямком діяльності мобільний додаток «Наші права» відноситься до соціальних інновацій, за масштабом новизни проєкт вважатиметься як новий в рамках держави, адресатом інновації якої є громадянин держави [1]. Проєкт матиме обов'язковий ефект в рамках соціуму.

Наявність проблем у всіх сферах життя кожного українця, які потрібно терміново вирішувати, незнання законів та абсолютна безпомічність і незахищеність у екстремній ситуації говорить про те, що наш мобільний додаток буде єдиним помічником, який одразу дасть пораду у надзвичайній ситуації. Таким чином, метою проєкту стане створення популярного мобільного додатку «Наші права» та забезпечення його розвитку протягом року. Покупцем або користувачем нашого мобільного додатку може стати кожен українець, який має смартфон. При дослідженні кількості населення України, хто саме може стати потенційними споживачами даного мобільного додатку, можна скористатись результатами соціальних опитувань, які проводили різні групи. Згідно з п'ятим Всеукраїнським муніципальним опитуванням, проведеним у вересні-жовтні 2019 р. соціологічною групою «Рейтинг», серед 20 000 українців близько 70% відповіли, що користуються смартфонами. Тобто, в Україні з десяти людей сім мають смартфони. Наші прогнози є оптимістичними, адже ці цифри будуть тільки зростати. І можна впевнено припустити, що потенційним користувачем мобільного додатку «Наші права» є майже кожен українець, який щодня стикається з юридичними колізіями вдома, на роботі та, навіть, на відпочинку.

Згідно із дослідженнями агентства мобільного маркетингу «LEAD9» за участі Київського міжнародного інституту соціології, українці віком 18-50 років, тобто соціально активна частина населення (69,2%), користуються смартфонами, їх кількість налічує 20201078 осіб – це і є наші майбутні потенційні споживачі, на яких і розраховують при створенні інноваційного продукту.

Невід’ємним завданням нашого інноваційного продукту є подолання таких соціальних недоліків, як значні обмеження для подальшого розвитку інформаційного сектора у державі, низька платоспроможність населення, обмежений економічний розвиток країни в цілому, загальна атмосфера недовіри у інформаційній сфері, недостатня кількість інформаційно-активних споживачів, низька інформаційна культура суспільства.

Недостатня проінформованість щодо своїх прав та обов’язків, низька освіченість та компетентність у юридичній та правовій сферах ще більше ускладнюють проблему дефіциту необхідної інформації.

Отже, цільовий клієнт мобільного додатку «Наші права» є фактично кожен громадянин України, який потрапляє у складну життєву ситуацію і потребує ургентної допомоги. Інформаційна культура повинна бути найважливішим фактором розвитку суспільства у сучасних реаліях. Можливість отримання інформації потрібно сприймати як природню потребу людини бути ознайомленою з нею для того, щоб орієнтуватися у різних складних життєвих ситуаціях та знаходити для себе найбільш вдалі варіанти гідного виходу.

Список використаних джерел:

1. Поліщук О.В. Менеджмент інновацій у проектній діяльності: авторський курс. /О.Поліщук Київ, 2018 НАУ. С.56-57.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Джабінська А.Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Дубініна В.В., старший викладач.

В умовах загостреної конкурентної боротьби між підприємствами і дефіциту висококваліфікованого персоналу суттєво підвищується роль мотивації в управлінні людськими ресурсами. Мотивацію можна розглядати як один з факторів досягнення позитивних результатів діяльності підприємств. У той же час, продуктивність праці у демотивованого персоналу є низькою, що негативно впливає на діяльність підприємств в цілому. Тому, дослідження теорії мотивації на сьогодні залишається актуальним питанням.

Відмітимо, мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, формують його поведінку і надають цій діяльності спрямованість, орієнтовану на досягнення певних цілей [1, с.20]. На нашу думку, мотивація – це відчуття, що спонукає кожну людину до виконання поставлених завдань і досягнення позитивних результатів.

Потреби персоналу, як основного ресурсу підприємства, є важливим елементом мотивації. Потреби – це необхідність в яких-небудь благах для підтримки життєдіяльності і розвитку людини, а також суспільства в цілому. В будь які часи у людини виникають різні потреби, які вона прагне задовольнити, це є мотивом її поведінки. В науковій літературі з управління найбільш поширеними є теорія мотивації по А. Маслоу, теорія Д. М. Грегора «Х» та «У», теорія очікувань тощо.

Теорія ієрархії потреб була обґрунтована американським психологом А. Маслоу. Дослідник вважав, що потреби людини мають ієрархічну структуру, яку наочно можна представити у вигляді піраміди, що має п'ять рівнів. Значення такої ієрархічної побудови полягає в тому, що пріоритетними для людини є потреби нижчих рівнів. Іншими словами, в поведінці людини більш визначаючим є задоволення потреб спочатку низьких рівнів, а потім, у міру задоволення цих потреб, стають стимулюючим чинником і потреби більш високих рівнів [4].

Мотивація за теорією Д. М. Грегора розглядається за двома векторами – «Х» та «У». Відповідно до теорії «Х» кожен працівник має схильність до лінії та при першій нагоді ухиляється від виконання обов'язків та уникає відповідальності. В цьому випадку керівникам підприємств необхідно контролювати працівників. За теорією «У» працівники прагнуть до самостійності, мають амбіції та бажання, є самостійним. Це обумовлює створення гнучкої системи, де пріоритетом будуть можливості для розвитку працівників, а не правила і контроль [4].

В основу теорії очікувань покладено події. Виокремлюють три види очікувань: 1) «затрати-результати»; 2) «результати-винагороди»; 3) «цінності-заохочення» [2, с.43].

Отже, зазначені теорії мають різні погляди на мотивацію. Так, теорія А. Маслоу потреби людини поділяє на два види – первинні та вторинні. Тому, мотивація персоналу, першочергово, орієнтована на задоволення первинних потреб. За теорією Д. М. Грегора поведінка працівників залежить від умов праці, психологічного клімату, стиля керівництва. Мотивація персоналу за теорією очікувань залежить від очікувань, інтересів працівників у певний період часу.

Досліджуючи мотивацію з точки зору спонукання персоналу до виконання завдань і досягнення цілей, можна виділити два види мотивації: матеріальну і нематеріальну. До матеріальної належать грошові винагороди, бонуси, премії. Видами нематеріальної мотивації можуть бути грамоти, новий кабінет, коригування робочого графіка, пільгове харчування, привітання с днем народження, кар’єрне просування, мотиваційні наради, публічна похвала [3, с.25].

Також виокремлюють внутрішню та зовнішню мотивацію. Внутрішня мотивація – це необхідність самовдосконалення, бажання збільшити знання про себе, ми прагнемо рости як особистість. Зовнішня мотивація – це стимули, які приходять до нас від інших людей або обставин [4].

Отже, враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що ефективними заходами мотивації можуть бути лише ті, що найбільше задовольняють потреби працівників у певний період часу. Тому, перед тим, як обрати заходи мотивації, які будуть дієвими, варто виявити потреби, інтереси, настрої працівників і врахувати їх особистісні характеристики.

Список використаних джерел:

1. Активизация человеческого фактора и эффективность труда / Д.П. Богиня [и др.] ; под. ред. Д.П. Богини. – К. : Наук. думка, 2001. – 284 с.
2. Віноградська О.М., Н. С. Віноградська, В. С. Шевченко Менеджмент: Навчальний посібник для студентів усіх форм навчання спеціальності –Харків: ХНАМГ, 2008. – 160с.
3. Кравченко В. О. Менеджмент /В.Кравченко// Навчальний посібник. – Одеса: Атлант, 2013 р. – 165 с.
4. Мотивація персоналу як один з основних інструментів успішного управління персоналом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.4/26.pdf>

УСУНЕННЯ РИЗИКІВ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ

Зозуля Н.О.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Поліщук О.В., канд. екон. наук, доц.

Одним з основних проявів нестабільності зовнішнього середовища є наявність економічних ризиків в проектній діяльності будь-якого підприємства. Мінімізація економічних ризиків має починатись ще на стадії розробки проєкту і стати першочерговою задачею стратегічного управління будь-якого підприємства. Управління економічними ризиками повинно передбачати вибір та впровадження антиризикових заходів, спрямованих на зменшення негативних наслідків ризиків та забезпечення їх прийнятного рівня. Важливою передумовою оцінки та обмеження економічного ризику повинно бути ідентифікація факторів виникнення ризику, врахування специфіки проєкту, обраної маркетингової, цінової, фінансової та інших функціональних стратегій. На цій основі необхідно визначити індивідуальну сукупність засобів управління, що притаманні економічним ризикам проєкту.

Відмітимо, що ризик, найбільш обґрунтовано характеризує ймовірність виникнення певного рівня втрат. Сфера, в якій втрати не очікуються, це зона без ризику, їй відповідають нульові втрати. Зона допустимого ризику – це сфера, в межах якої вид діяльності зберігає економічну доцільність, тобто втрати менші від очікуваного прибутку. Зона критичного ризику характеризується небезпекою втрат, які заздалегідь перевищують очікуваний прибуток і в результаті можуть призвести до невідшкодованої втрати всіх засобів, вкладених у справу. В останньому випадку проєкт не тільки не отримує від операції ніяких доходів, але несе збитки в сумі всіх затрат. Зона катастрофічного ризику містить втрати, які за своєю величиною перевищують критичний рівень і в результаті можуть досягати величини, яка дорівнює майновому стану підприємства. Катастрофічний ризик здатний призвести до банкрутства, повного розвалу підприємства. До катастрофічного ризику відносять ризик, пов'язаний з небезпекою для життя людей або виникненням екологічних катастроф.

Керівник та команда проєкту повинні пам'ятати, що під час здійснення помірної фінансової політики передбачаються такі граничні значення рівня ризиків:

- в операціях з допустимим рівнем ризику - 0,1;
- в операціях з критичним рівнем ризику - 0,01;
- в операціях з катастрофічним рівнем ризику - 0,001.

Отже, не доцільно запроваджувати проєкт, якщо в одному випадку з десяти внаслідок неї може бути втрачений весь прибуток; в одному випадку зі ста - втрачений весь дохід; в одному випадку з тисячі - втрачений весь власний капітал або суттєва його частина і проєкт може збанкрутувати.

Як ми вже зазначали, категорія ризику тісно пов'язана з невизначеністю. На нашу думку, реалізацію рішення, прийнятого в умовах невизначеності, можна визначати багатьма можливими варіантами кінцевого результату.

Формуючись під впливом багатьох факторів, невизначеність має різні причини виникнення:

- тимчасова невизначеність виникає через неможливість з точністю до 1 передбачити значення того чи іншого фактора у майбутньому;

- відсутність точної інформації про параметри ринкової системи характеризується як невизначеність ринкової кон'юнктури;

- непередбачувана поведінка учасників проекту у ситуації конфлікту інтересів також породжує невизначеність, тощо.

Оскільки невизначеність виступає джерелом ризику в проекті, її слід мінімізувати. В ідеальному випадку, щоб звести невизначеність до нуля необхідно отримувати достовірну, якісну і вичерпну інформацію [1, с.33-34]. Однак, на практиці зробити це, як правило, не вдається. Тому, приймаючи рішення в умовах невизначеності, виникає потреба її формалізувати, що дасть можливість оцінити існуючі ризики і продовжити або довести проект до визначеної мети.

Список використаних джерел:

1. Поліщук О.В. Менеджмент інновацій у проектній діяльності /О.Поліщук// Авторський курс. – Київ, 2018 – НАУ – С.33-34

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМА ЯКОСТІ В АВІАКОМПАНІЇ

Логінс С.В.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Поліщук О.В., канд. екон. наук, доц.

Система управління забезпечує реалізацію політики і досягнення цілей Авіакомпанії. Політика в області якості є важливим інструментом вищого керівництва в процесі забезпечення функціонування цієї системи. Вона спрямована на правильну орієнтацію колективу й виражає прагнення Авіакомпанії стосовно державних органів, що контролюють цивільну авіацію, партнерів, споживачів, постачальників й інших залучених приватних і юридичних осіб. Відповідність політики дійсним вимогам ринку авіаційних перевезень і фактичної діяльності Авіакомпанії підтримується її постійним моніторингом і оцінкою в рамках перегляду системи управління вищим керівництвом [1].

Довгострокову стратегію Авіакомпанії націлено на закріплення своїх позицій на ринку повітряних перевезень, розширення географії польотів, розширення обсягу й спектра надаваних видів авіаційних перевезень, а також на зміцнення свого фінансового становища, ріст доданої вартості Авіакомпанії за рахунок більш повного задоволення потреб споживачів. У своїй діяльності система якості керується законодавством України, нормативними документами в області сертифікації Міністерства інфраструктури України, нормативними вимогами Авіаційної влади України, Керівництвом з якості Авіакомпанії, Правилами внутрішнього трудового розпорядку, наказами і розпорядженнями генерального директора, а також документами, які регламентують роботу Департаменту в напрямку безпеки польотів, з урахуванням вимог стандартів і рекомендованих практик ICAO, IATA, вимогами та нормативами ISO та EASA.

Система якості дозволяє авіакомпанії контролювати дотримання експлуатаційних вимог та вимог нормативних документів, а також виявляти потенційні та/або існуючі загрози, небезпеки, несприятливі умови та області, що потребують постійного вдосконалення. Цей процес визначає методіку для виявлення недоліків, визначення їх основних причин, розробки та впровадження заходів з метою їх усунення та проведення подальших заходів для перевірки їх ефективності. Основним завданням системи якості є можливість Авіакомпанії контролювати відповідність вимогам Компетентного органу і будь-яким іншим стандартам, встановленим Авіакомпанії для забезпечення безпеки польотів, придатності літака до експлуатації.

Список використаних джерел:

1.Методичні рекомендації з впровадження систем управління безпекою польотів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0528763-12#Text> – Назва з екрану.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КОМАНДИ

Момот М.М.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Поліщук О.В., канд. екон. наук, доц.

Для ефективного початку будь-якого господарського процесу розробляється програма, план, проєкт. Останній не може бути ефективним без професійної проєктної команди та керівника проєкту. Керівник проєкту повинен детально знати всі життєві фази проєкту, але найважливіше в його діяльності – це ефективна співпраця з великою кількістю людей: членами команди, працівниками фірми, учасниками проєкту, навколишнім середовищем прямого та непрямого впливу. Необхідно зазначити, що керівник проєкту має розбиратися в людях, оцінювати й передбачати, чого в тій чи іншій ситуації можна від них очікувати. Такі знання допомагають йому знайти контакт із членами команди, працівниками фірми, замовниками й іншими учасниками проєкту. Керівнику проєкту, розуміння психології людей, дасть змогу зайняти правильну позицію на переговорах, нарадах, у конфлікті, а також підібрати професійну проєктну команду з максимальним ефектом [1].

Проєктна команда складеться зі старших керівників, яких призначає власник або вище керівництво організації та команди підібраних фахівців відповідного напрямку, які координують роботу над проєктом. Група створюється за однієї або кількох умов: проєкт може істотно вплинути на функціонування й економічне положення організації, потребує великого обсягу ресурсів організації на подальший період і зміни первинних методів роботи в підрозділах, або з проєктом пов'язаний великий ризик комерційного, екологічного чи соціального характеру. Проєктна команда, насамперед, ставить такі основні питання: яке бачення проєкту; яка його мета; що створюватиметься; яка передбачається користь; що є критерієм ефективності; які часові обмеження; які загальні комерційні цілі проєкту; що необхідно зробити й у який період часу. Відповіді мають бути сформульовані у вигляді чітких положень і містити опис цілей проєкту, ієрархію цілей і завдань, основну інформацію щодо того, як розвивати проєкт і які роботи виконувати насамперед. В проєктній команді можливі конфліктні точки зору на цілі проєкту; не узгоджені точки зору на обов'язки керівників підрозділів та інших відповідальних осіб, залучених до проєкту; на критерії ефективності та пріоритети, але у підсумку професійна команда має дійти згоди та підтримувати бачення та точку зору керівника проєкту.

У великих організаціях питаннями «проєктної команди» можуть займатися відповідні фінансові служби, які складають плани потреби в ресурсах за кожним проєктом. У цьому разі часові графіки виконання проєкту і його завершення можуть ставитись у залежність від пріоритетності проєкту у фінансуванні та грошовому забезпеченні для фірми.

Для великих проєктів із державним або змішаним фінансуванням і складним взаємоузгодженням застав, боргів і гарантій розробка та здійснення стратегії фінансування та ресурсного забезпечення є життєво важливою для своєчасної й ефективної реалізації проєкту. Розроблюють таку стратегію місяцями й навіть роками, вона може потребувати від керівників проєкту спеціальних здібностей. Дослідження реальності проєктів такого типу зазвичай дороге й потребує участі висококваліфікованих спеціалістів, залучити яких до проєкту дуже важко. У цьому разі часто постає проблема: ресурси неможливо отримати без аналізу реальності проєкту, а аналіз реальності неможливо здійснити без попереднього фінансування. Ресурси для аналізу реальності проєкту можна отримати лише під суспільні чи приватні гарантії. Для вирішення таких питань необхідно визначити і сформувати трудові ресурси, необхідні для реалізації проєкту. Одержані результати можуть містити загальну стратегію реалізації проєкту, загальну організаційну та інформаційну структури, розподіл прав і обов'язків, вибір стилю управління й типу контролю проєкту; положення про керівництво проєкту; вибір керівника проєкту; політику та процедури укладення договорів тощо.

Проектна команда також займається розробкою процедури контролю та звітності за стадіями виконання проєкту, процедури документування і контролю зв'язку, політики зовнішніх зв'язків і відносин з громадськістю, політики та процедури укладення договорів, кадрових і фінансових адміністративних процедур з необхідною для адміністратора проєкту точністю, процедури виявлення та вирішення конфліктів [2].

Отже, основним завданням проєктної (координаційної) команди є обрання керівника проєкту, забезпечення проєкту правами й ресурсами, підтримка процесу виконання проєкту, робота із зовнішнім середовищем проєкту та чинниками ризику, вирішення конфліктів і подолання криз. Розв'язання окремих проблем виходить за межі можливостей керівника проєкту. До цих проблем належать внутрішньо організаційна боротьба за ресурси, розробка технічних проблем, що впливають на вартість або можливість реалізації проєкту, дії конкурентів і постачальників, великі економічні й політичні зміни, взаємодії всередині організації, внутрішні політичні проблеми тощо. Проектна (координаційна) команда може взяти на себе відповідальність за вирішення вище зазначених проблем, що загрожують ефективному завершенню проєкту [1]. Таким чином, підбір команди є важливим аспектом під час проєктної діяльності, професіоналізм проєктної команди суттєво впливає на кінцевий результат – ефект від Проєкту.

Список використаних джерел:

1. Формування і розвиток проєктної команди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oa.edu.ua/download/Lektsija_10.pdf#Text – Назва з екрану.
2. Координаційна група проєкту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/74447/ekonomika/koordinatsiyna_grupa_proektu#Text – Назва з екрану.

УДОСКОНАДЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Назарчук І.В.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Поліщук О.В., канд. екон. наук, доц.

Управління організацією відбувається в системі «людина-людина», яка передбачає велику увагу дослідників і практиків менеджменту до особистості об'єкту та суб'єктів соціальної співпраці. Соціально-психологічні аспекти управлінської діяльності полягають у визначенні соціально-психологічного потенціалу працівників, поясненні механізмів соціалізації в організації, діагностуванні найважливіших компонентів структури організації, виявленні регуляторів поведінки персоналу, а також у дослідженні конкретних груп працівників. Саме ці аспекти мають принциповий вплив на психологічний клімат трудового колективу, а, отже, на продуктивність його праці, що, в свою чергу, зумовлює ефективність всієї виробничо-господарської діяльності організації [1, с.34].

Соціально-психологічна особливість управління полягає в тому, що поза спілкуванням з учасниками взаємодії неможливе розв'язання управлінських завдань, прийняття управлінських рішень, професійне зростання керівника та його співробітників. Діалогічні стосунки у цьому процесі є універсальною умовою ефективності управлінської діяльності керівника, формою розкриття потенційних можливостей учасників управлінської взаємодії.

Важливі при цьому й інші психологічні критерії ефективності: задоволеність від належності до групи та від роботи, авторитет керівника, самооцінка керівництва тощо, які визначають рівень сформованості соціально-психологічного клімату в організації.

Тому соціально-психологічні аспекти управлінської діяльності необхідно ретельно вивчати з наукової точки зору та намагатися ефективно застосовувати у практиці управління організацією.

Список використаних джерел:

1. Психологія управління в організації : навчальний посібник / М. Д. Прищак, О. Й. Лесько. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Вінниця, 2016. – 150 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ БУДІВНИЦТВА

Ошовський О.Г.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Поліщук О.В., канд. екон. наук, доц.

Економічний стан держави й окремих секторів економіки України значною мірою визначається темпами і масштабами розвитку будівельної галузі як пріоритетної. Це зумовлює загострення уваги до формування організаційно-економічного механізму підвищення ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності у зазначеній галузі, складовою частиною якого є науково обгрунтоване аналітичне забезпечення зростання ефективності взаємопов'язаних інвестиційних та інноваційних процесів [1, с.7].

Будівельний сектор, що традиційно виступає фактором стабільності в суспільстві, привертає особливу увагу вчених та дослідників. Діяльність будівельної галузі в цілому характеризується зниженням показників ефективності, причиною чого є нездатність багатьох підприємств адаптуватися до сучасних економічних умов та впровадження інноваційної діяльності.

Необхідно зазначити, що інноваційна діяльність у будівництві має ряд специфічних особливостей, інновації займають особливе місце в будівельному виробництві та є основним чинником економічної динаміки, сполучною ланкою між результатами наукових досліджень будівництва, що постійно оновлюється та інноваційними проектами [1, с.8].

Саме з цією метою потрібно розвивати та досконало вивчати проблеми в проектній площині, активізувати роботи в управлінні інноваційними проектами в будівельній галузі. Оптиміальне управління проектом та планування проведення робіт в будівельній організації має стати основою управління всією організацією.

Однією з таких інноваційних проектних ідей може стати задоволення потреби населення у екологічно чистому якісному доступному житлі. Все більше жителів міст альтернативою купівлі квартири бачать придбання земельної ділянки неподалік від межі міста в екологічно чистій місцевості та будівництво приватного екологічного будинку на ній, або бажають стати власниками вже готового приватного екологічного житла.

Екологічне будівництво – це підхід до впровадження будівельних проектів, що стосується всіх етапів реалізації проектів будівництва від проектування – до демонтажу. Результатом такого підходу є створення будівлі з високим рівнем комфорту й безпеки, низьким споживанням енергії та ресурсів при його експлуатації. Окрім цього, будівництво споруди та його експлуатація характеризуються низьким негативним впливом на довкілля й людей [2, с.41].

Цілями проектної діяльності з упровадження інноваційної технології будівництва екологічного житла для будівельного підприємства є:

- розробка технології будівництва сучасних довговічних екологічно чистих приватних будинків;
- контроль будівництва на всіх етапах життєвого циклу конкретного проєкту зведення будівлі;
- забезпечення можливості надання замовникам юридичних послуг, а також послуг зі створення та раціоналізації проєктної документації, отримання погоджень та дозволів на будівництво тощо [2, с.41].

Враховуючі сучасні тенденції в будівництві, екологічне чи «зелене» будівництво є інструментом розумної економії, що дозволяє зменшити екологічні впливи при будівництві, експлуатаційні витрати на утримання будинку та забезпечує створення комфортних умов проживання. Завдяки сучасним механізмам конструювання будівель, облаштування теплоізоляції, вентиляції та опалювальних систем можна скоротити витрати енергії, потрібної для утримання житла. Хоча затрати на створення таких будівель вищі за традиційні, проте щомісячні витрати на утримання будинку, залежно від рішень будівництва, будуть нижчими на 50 – 90%.

Для економії ресурсів рекомендується підвищувати енергоефективність будівлі, мінімізувати енергоспоживання, використовувати енергію вітру, сонячних колекторів тощо. Також рекомендується застосовувати сертифіковані будівельні матеріали з низьким екологічним впливом протягом усього життєвого циклу, по можливості використовувати матеріали повторно.

Таким чином, екологічний проєкт – застосування екологічно чистих матеріалів у будівництві, а також розміщення об'єктів нерухомості в благополучних екологічно чистих районах, це перспективний проєкт для сучасних будівельних компаній, які впроваджують інноваційні технології в будівництві.

Отже, збільшення інноваційної активності у будівництві надасть можливість підвищити якість будівельної продукції, а отже, — її конкурентоздатність на вітчизняному та світовому ринках, що, безумовно, позитивно вплине на економічну ефективність інвестицій в інші галузі економіки. Пожвавлення інноваційної діяльності у будівництві зумовить підвищення обсягів будівельної продукції, а отже, відповідно й обсягів ВВП. Інтенсифікація інноваційної діяльності у будівельному комплексі сприятиме збільшенню кількості робочих місць, покращенню умов праці, зменшенню забруднювання навколишнього середовища, підвищенню рівня соціальної захищеності населення України шляхом створення гідних умов життя через забезпечення екологічно чистим житлом в еко місцевості.

Список використаних джерел:

1. Біловодська О. А. Системний аналіз і вдосконалення теоретико-методологічних підходів до вибору напрямів інноваційного розвитку підприємств [Текст] / О. А. Біловодська // Проблеми науки. – 2004. – № 4. – С. 7–15..
2. Гуриненко О. М. Підготовка бізнес-плану та оцінка ефективності інвестиційного проєкту [Текст] / О. М. Гуриненко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 3. – С. 41 – 48.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ

Павловець В.С.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Поліщук О.В., канд. екон. наук, доц.

Забезпечити ефективне управління проектом без використання сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій, без автоматизації, практично неможливо. На сьогодні у світі розроблено кілька сотень систем, які реалізують забезпечення процесу управління проектом. Але реально на вітчизняному ринку представлені не більш як 10 програм, серед яких : Microsoft Project, Open Plan Professional, Spider Project, Sure Trek Project Manager, Primavera Project Planner (P3), Time Line, CA Super Project, Project Scheduler, Turbo Project, Artemis Views. Важливим критерієм ефективності спеціалізованих програмних продуктів управління проектами вважають потужність системи управління комунікаціями (управління інформаційними зв'язками), яка забезпечує постійну взаємодію між учасниками проекту, передавання управлінської і звітної інформації [1].

Програмні продукти сьогодні здатні підтримувати планування проектів, які охоплюють тисячі видів ресурсів і завдань, і розв'язувати такі задачі: проектування структури робіт проектів; планування за методом критичного шляху; ресурсного планування, вартісного аналізу проектів, контролю за ходом виконання проектів, аналізу ризиків і планування розкладу виконання робіт з урахуванням ризиків, аналіз тенденцій і прогнозування параметрів проекту тощо.

Наприклад така програма, як Microsoft Project – на сьогодні найбільш поширена у світі і є системою управління проектами завдяки поєднанню простоти використання, дружнього інтерфейсу і найнеобхідніших інструментів для управління проектами, розрахованих передусім на користувачів, які не є професіоналами у сфері управління проектами. У цьому програмному продукті реалізовані сучасні стандарти, які забезпечують ефективну інтеграцію пакета з бізнес-додатками. Серед переваг Microsoft Project – досить гнучкі й зручні засоби створення звітів. Важливою характеристикою Microsoft Project є можливість роботи з декількома проектами (мультипроектне планування, об'єднання проектів, зв'язок проектів, спільне ресурсне планування), що дозволяє користувачам розглядати великий проект у вигляді набору дрібніших підпроектів, забезпечуючи тим самим гнучке управління на різних рівнях.

Ще одна програма, Open Plan – виступає як професійна система управління проектами, яка характеризується, зокрема, потужними засобами ресурсного і бюджетного планування, що дозволяють значно полегшити знаходження якнайефективнішого розподілу ресурсів і складання їх робочого розкладу. Система Open Plan має у своєму розпорядженні аналітичні інструменти, які базуються на методі Монте-Карло і дозволяють визначити можливі ризики в оцінці термінів завершення окремих робіт, етапів і всього

проекту. Таким чином, оцінюється ймовірність відхилення термінів виконання робіт від графіка і, звідси, перевищення бюджету, а також інші негативні наслідки.

Аналіз ризиків у Open Plan реалізується такими засобами:

- процедурами введення оптимістичних і песимістичних оцінок параметрів для певних чи всіх робіт проекту;
- виконанням аналізу ризиків за методом Монте-Карло для обчислення ймовірності завершення робіт за проектом у визначені терміни;
- підготовка звітів, які використовуються для аналізу впливу невизначеності на реалізацію проекту тощо [1].

До основних переваг Open Plan належить також те, що система може працювати з даними будь-якого профілю, які стосуються діяльності підприємства.

Отже, ефективне управління проектами неможливе без використання засобів автоматизації. Використання автоматизованих систем управління проектами тривалий час обмежувалося традиційними сферами (великими будівельними, інженерними, оборонними проектами) і потребувало професійних знань. Але за останнє десятиліття ситуація в галузі використання програмного забезпечення календарного планування й управління проектами різко змінилася. Сьогодні на ринку представлена значна кількість універсальних програмних пакетів для персональних комп'ютерів, які автоматизують функції планування і контролю проекту [1].

Список використаних джерел:

1. Управління проектами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19481/1/DMM_UP_2017.pdf#Text – Назва з екрану.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПЛАНУВАННЯ ПРОЄКТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДИСТРИБ'ЮТОРСЬКОЇ КАМПАНІЇ

Слобоженко Ю.Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Поліщук О.В., канд. екон. наук, доц.

На сучасному етапі дистрибуційний бізнес відчутно змінився. Зараз значно зростає потреба в плануванні власне дистрибуторських послуг, саме тому проєктна діяльність дозволить ефективно розвивати та поліпшувати роботу дистрибуторської кампанії.

Дистрибуція – це передусім дуже жорстка відпрацьована технологія, пов'язана з логістикою, обліком руху товару і грошей, інфраструктурою кампанії тощо. Всі операції в ланцюгу руху товару повинні бути жорстко регламентовані. Дистрибутор знаходиться на перехресті руху товарних і грошових потоків, відстежувати переміщення яких у реальному масштабі часу можливо лише за допомогою потужної інформаційної системи. [1].

У свою чергу проєкт – це сукупність дій, обмежених у часі і спрямованих на вирішення проблеми або досягнення конкретної мети. Аналіз проблеми безпосередньо впливає на планування проєкту, оскільки він є невід'ємною частиною планування усіх його можливих заходів [2].

На практиці, кожний проєкт має свої цілі. В дистрибуторській кампанії ці цілі мають відповідати наступній меті: зменшення фінансових витрат за допомогою формування оптимальних маршрутів руху та організації робочого місяця дистрибутора з можливістю контролю його роботи та якісно наданих послуг. Масштабом для оцінки успіху проєкту є характеризуючі його цілі, тобто цілі, що стосуються виконання робіт, термінів, витрат, для того, щоб уникнути довільної оцінки успішності проєкту, їх масштаби мають бути визначені ще до початку робіт по здійсненню проєкту. Успіх проєкту залежить від різних чинників, до яких відносяться, крім іншого, політика компанії, технічні ризики, конфлікти в команді і внесення замовником змін, що запізнилися тощо. Саме узагальнення результатів створення проєкту з урахуванням вище викладених проблем та формулювання висновків про доцільність його реалізації з позицій економічної ефективності та керованості на базі проєктного підходу, ефективно вплине на роботу дистрибуторської кампанії. Ретельне планування, організація завдань і проєктних складових, забезпечення необхідними ресурсами і контроль дієвості обраної стратегії – це і є те головне, що входить в управління проєктами з перспективою досягнення поставленої мети ефективного розвитку кампанії.

Список використаних джерел:

1. Розподільна та рекламно-збутова діяльність в інформаційній галузі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.if.ua/book/97/6703.html>

2. Що таке проєкт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.culturepartnership.eu/ua/publishing/project-management/lecture-17-2> – Назва з екрану.

СКЛАДНІСТЬ ПРИ УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ З РОЗВИТКУ РОЗУМНОГО МІСТА

Фролов Д.І.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Тесля Ю.М., д-р техн. наук, професор.

«Розумне місто» як концепція, що має на меті підвищити якість життя громадян, набуває дедалі більшого впливу на формування державних політик в різних країнах світу.

Кількість розумних міст з кожним роком збільшується. Поряд із їх масштабами та чисельністю, кожен процес, що стосується міського контексту, стає, дедалі, складнішим. З величезною кількістю взаємопов'язаних громадян, підприємств та різних видів транспорту, мереж енергетики, зв'язку, обслуговування та комунальних послуг, міста стають дедалі складнішими, ніж будь-коли раніше. Для вирішення виникаючих задач потрібна інфраструктура, яка здатна обробляти дані з неоднорідних сенсорних мереж, щоб інтегрувати та обробляти сирі дані, які надходять з міських районів, для подальшого надання широкого спектру послуг громадянам, підприємствам та машинам при М2М взаємодії.

Важливо зазначити, що одним з найцікавіших аспектів поняття розумного міста є те, як оцінити його розумність. Інвестиційний банк Cassa Depositi e Prestiti у 2013р. опублікував звіт [1], де розумні міста з усього світу порівнюються між собою за кількома показниками розумності. Так, окремий показник може змінюватися в залежності від соціальних, економічних та технічних аспектів, кожен з яких може залежати від кількох інших факторів. Тому важливо вірно розподілити певні групи показників, здатних коротко визначити особливості міста. Визначення та обчислення таких показників може бути дуже складним і вимагатиме участі експертів.

«Розумне місто» завжди характеризується великим обсягом використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [2]. В різноманітних міських умовах ІКТ дозволяють якнайкраще використовувати обмежені ресурси. ІКТ є ключовим компонентом міських інновацій, оскільки вони виступають технологією, що сприяє майже всім процесам [3]. Проектування та впровадження інтегрованої інфраструктури, здатної поєднувати екологічні, соціальні та сенсорні дані, потрібно для забезпечення управління містом в реальному часі, що, в своє чергу, є істотною проблемою.

Провал проекту може відбуватись з кількох причин, але складність (та недооцінка цієї складності) часто розглядається як ключова причина.

Висока складність проектів по розвитку «розумного міста» є, найімовірніше, основним викликом, з яким приходиться стикатись при визначенні того, чи схильне розумне містобудівне планування до організованої чи дезорганізованої складності [4]. Через міждисциплінарний характер таких

проектів, складається враження, що загальних підходів до управління проектами недостатньо для ефективного керування складністю.

При плануванні проектів з розвитку «розумного міста» потрібно вирішувати питання стосовно того як їх потенційно-несподівана поведінка, що виникає внаслідок взаємозв'язку на різних рівнях системи, може бути обчислена і, відповідно, передбачена.

Таким чином, більший фокус повинен бути саме на особливостях управління складними проектами, таких як поєднання інструментів, методів та різних підходів управління, які можуть забезпечити менеджеру проекту успішне управління багатовимірними складними проектами.

Регулярний обмін великими обсягами даних між різними розумними спільнотами, в свою чергу, створює можливості для більш точного подальшого моделювання таких складних систем як «розумні міста». Така модель повинна бути налаштована відповідно до потреб кожного конкретного міста.

Загалом, наявність імітаційної моделі допомагає заощаджувати час та гроші, пояснюючи стейкхолдерам всі складності проекту, та зменшує ризики, пов'язані з реалізацією такого проекту (наприклад, через вчасне зменшення кількості помилок).

Дослідницька робота щодо визначення особливостей управління складними проектами з розвитку розумних міст повинна бути сфокусована на питаннях ефективного підходу до управління ризиками складних проектів, в тому числі, через стандартизацію та моделювання таких складних систем. Це представляє собою цікаву та значущу тему для подальших досліджень.

Список літератури:

1. Cassa depositi e prestiti S.p.A.. (2013) Smart City. Progetti di sviluppo e strumenti di finanziamento. <https://www.cdp.it/resources/cms/documents/41b7739ecb2ab7795e4815c9656d2091.pdf>
2. Kirwan, C., G., Fu, Z.. (2020) Smart Cities and Artificial Intelligence Convergent Systems for Planning, Design, and Operations. Elsevier Inc.. ISBN: 978-0-12-817024-3
3. Neirotti, P., De Marco, A., Cagliano, A.C., Mangano, G. and Scorrano, F. (2014) Current Trends in Smart City Initiatives Some Stylised Facts. Cities. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cities.2013.12.010>
4. Ekman, U. (2018) Smart City Planning: Complexity. International Journal of E-Planning Research. DOI: 10.4018/IJEPR.2018070101

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОЄКТНОГО ПІДХОДУ В ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ

Хмель А.А.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Овсянкін А.М., канд. техн. наук, доц.

У результаті комплексних економічних перетворень, які відбуваються в Україні, створюються нові, впроваджуються існуючі моделі та механізми побудови сучасних економічних відносин як у державі, так і на підприємстві. Важливе місце при цьому належить проєктному управлінню та впровадженню ефективного проєктного підходу в діяльність компанії.

Проєктна діяльність пронизує сьогодні всі сфери функціонування традиційного підприємства: у маркетингу – це проєкти маркетингових досліджень, рекламних акцій, виведення на ринок нових продуктів, завоювання нових ринків збуту; у дослідно-конструкторських підрозділах – це проєкти розробки нових продуктів, технологій; у виробництві – проєкти освоєння випуску нової продукції, технічного переозброєння, впровадження нових технологій; у збуті – проєкти побудови торговельно-збутової мережі тощо.

Більшість науковців визначають проєкт – як комплекс науково-дослідних, проєктно-конструкторських, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, пов'язаних ресурсами, виконавцями та термінами, відповідно оформлених і спрямованих на зміну об'єкта управління, що забезпечує ефективність розв'язання основних завдань та досягнення відповідних цілей за певний період. Кінцевими цілями проєктів є створення та освоєння нової техніки, технології та матеріалів, що сприяє виходу вітчизняної продукції на світовий рівень [1, с. 185].

Термін «проєкт» (від латинського «кинутий вперед») спеціалісти трактували донедавна як креслення, пояснювальна записка і кошториси, на основі яких можна збудувати літак, споруду чи завод; або це текст, що передує документу – плану, договору, угоді тощо [2, с. 12].

Наведемо ще кілька варіантів визначення поняття «проєкту», які зустрічаються в літературних джерелах.

Проєкт – це окреме підприємство з конкретними цілями, які часто включають вимоги до часу, вартості та якості результатів, що досягаються [3, с. 53].

Проєкт – це певне завдання з визначеними вихідними даними й встановленими результатами (цілями), що зумовлюють спосіб його вирішення [3, с. 35].

На нашу думку, всі ці визначення є універсальними, методологічно вваженими та широко застосовуваними в практиці управління проєктами. На даний час, управління проєктами перетворилося на невід'ємну рису ефективного менеджменту, який надає істотні можливості в досягненні будь-яких результатів, навіть у кар'єрному рості, освіті тощо.

Методологія проектного управління успішно використовується в багатьох галузях. Таким чином, сутність проектної діяльності виявляється в досконалому визначенні цілі, в досягненні поставленої мети певного проекту. Визначення меж та вектору роботи в проекті є перспективним вирішенням будь-якої задачі в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Білорус Т.В. Сутність кадрової стратегії підприємства та методологічні засади її формування /Т.Білорус// Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 1. – С.185-190.
2. 1. Поліщук О.В. Менеджмент інновацій у проектній діяльності /О.Поліщук// Авторський курс. – Київ,2018 – НАУ – С.55-57
- 3.Кендалл И. Современные методы управления портфелями проектов и офис управления проектами: Максимизация ROI: [пер. с англ.] / И. Кендалл, И. Роллинз. – М.: ЗАО «ПМСОФТ», 2004. – 576 с.

**СЕКЦІЯ . ІННОВАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ:
УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД**

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ З ГРОМАДСКІСТЮ

Бабич М.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Грущинська Н.М., д. екон. наук, доц.

Розвинуте громадянське суспільство є невід'ємною складовою всіх демократичних правових держав світу. В умовах плюралістичної демократії держава поступається частиною своїх повноважень в державній та управлінській сферах соціальної життєдіяльності самоорганізуючим та самоуправляючим структурам, які його утворюють. Очевидно, що сильна держава неможлива без розвинутого громадянського суспільства, яке стає дієвим чинником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою в межах правового поля. З метою налагодження ефективної взаємодії органів виконавчої влади з громадськими інститутами у листопаді 2007 року розпорядженням Уряду №1035-р схвалено Концепцію сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства.

Громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації, набуття державою ознак правової, відстоюючи матеріальну і духовну незалежність людини від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів людей. Разом з тим, має бути зворотній зв'язок державних інститутів з громадськістю, оскільки правова держава має реагувати на запити і потреби асоційованого громадянства, видавати відповідні законодавчі акти та слідкувати за їх виконанням. Іншими словами, вона повинна створити ситуацію правової захищеності громадян, сформувати сприятливе правове поле для діяльності створюваних ними громадських інститутів. Тому особливого значення набуває проблема взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади України. Нині ця взаємодія відбувається у таких правових формах: участь ІГС у нормотворчій діяльності держави, яка забезпечується участю у розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів. Участь у правотворчій діяльності є найпоширенішою формою участі громадських організацій у державному управлінні. Громадське обговорення проектів нормативних актів є обов'язковим етапом нормотворчого процесу в системі органів виконавчої влади. Консультації з громадськістю в нормотворчому процесі проводяться з метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості для їх вільного доступу до інформації про діяльність

органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості в діяльності цих органів. Проведення консультацій з громадськістю має також сприяти налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади і громадськості, підвищенню якості підготовки та прийняття рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням думки громадськості, створенню умов для участі громадян у розробленні проектів таких рішень. Консультації з громадськістю проводяться з питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави та життєвих інтересів широких верств населення. Участь ІГС у правозастосовчій діяльності держави, яка забезпечується шляхом передачі повністю повноважень державних органів; передачі часткової повноважень державних органів; громадського контролю.

З метою залучення громадських організацій до правозастосовчої діяльності органів виконавчої влади законодавством передбачена передача громадській організації повністю повноважень (функцій), що їх виконує відповідний державний орган, або передача лише окремих функцій державних органів громадським організаціям, які діють паралельно або спільно з відповідними органами держави. Громадські організації також беруть участь у наданні адміністративних послуг на підставі повноважень, які їм надані законом або нормативно-правовим актом органу виконавчої влади.

Це також залучення інститутів громадянського суспільства до надання соціальних послуг; здійснення інститутами громадянського суспільства громадського контролю за діяльністю органів державної влади у формі громадського моніторингу підготовки та виконання рішень, експертизи їх ефективності, подання органам державної влади експертних пропозицій, утворення спільних консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування громадської думки у формуванні та реалізації державної політики; проведення органами державної влади моніторингу і аналізу громадської думки, забезпечення своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості; ознайомлення широких верств населення з формами його участі у формуванні та реалізації державної політики, виконання спільних проектів інформаційного, аналітично-дослідницького, благодійного і соціального спрямування тощо.

Участь ІГС у правоохоронній діяльності держави, яка забезпечується шляхом реалізації права складати протоколи про адміністративні правопорушення; участі ІГС у діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню охорони громадського порядку; реалізації права вживати спільно з працівниками міліції заходів до припинення адміністративних правопорушень і злочинів; участі ІГС з органами Державної прикордонної служби України в охороні державного кордону.

Запровадження наведених форм участі інститутів громадянського суспільства в управлінні державними справами на сьогодні визначено низкою нормативно-правових актів. Органи виконавчої влади повинні приділяти увагу правоосвітній роботі з інститутами громадянського суспільства, щоб навчити їх

використовувати створені державою механізми їх залучення до правотворчої, правозастосовчої та правоохоронної діяльності держави.

Таким чином, з усього сказаного можна резюмувати, що взаємодія державних інститутів з інститутами громадянського суспільства є умовою існування правової демократичної держави, інститути громадянського суспільства є партнерами держави у реалізації нормотворчих, правозастосовчих та правоохоронних функцій, взаємна довіра є умовою ефективної співпраці, а громадська ініціатива є запорукою успішного діалогу.

Список використаних джерел:

1. Л. Бізо, І. Ібрагімова, О. Кікоть, Є. Барань, Т. Федорів / Розвиток лідерства / за заг. ред. І. Ібрагімової. — К. : Проект «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні», 2012. — 400 с.
2. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учебник для вузов. 3-е изд. — СПб.: Питер, 2007. — 496 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА ВЛАДИ

Бабошко А.С.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Петленко І.В., к. філос. наук, ст. викл.

Суспільство - розмаїття людей, соціальних груп та відносин. Суспільство є системою самостійних і незалежних від держави суспільних відносин та інститутів, що створює умови для самореалізації особи, реалізації приватних інтересів і потреб, індивідуальних і колективних. Ці інтереси реалізуються через інститути громадянського суспільства: сім'ю, церкву, та інші асоціації.

Влада - це сфера публічного управління, яка притаманна суспільству на будь-якому етапі його розвитку. Ця сфера має загальний характер і витікає із системної природи суспільства, з колективної праці людей, необхідності спілкування у процесі праці та життя. Система публічного управління підтримує постійні зв'язки суспільством і піддається трансформаціям відповідно до інтересів та потреб суспільства. Суспільство і система публічного управління знаходяться у постійних прямих та зворотних зв'язках. Якщо прямі зв'язки здійснюються, головним чином, суб'єктом управління, то зворотні зв'язки у вигляді елементів співпраці, взаємодії, ініціатив йдуть, в основному, з боку об'єктів управління. Система взаємодії державного апарату компонент системи публічного управління у демократичній правовій державі. Система взаємодії функціонує як різні інститути держави та суспільства, реально реалізуючи зв'язки: прямі і зворотні, вертикальні горизонтальні. Суб'єктно-суб'єктні взаємовідносини складають сутнісну характеристику цієї системи. Оскільки, державна влада та громадянське суспільство можуть існувати лише в межах системи публічного управління, зміцнення п цілісності с питанням їхнього спільного виживання. Взаємна зацікавленість полягає у зміцненні структурної взаємодії, як механізму зворотних зав'язків у системі публічного управління. Таким чином, зміна структури взаємовідносин державної влади та громадянського суспільства в Україні, що спрямовані на зміцнення зворотних зав'язків, можуть розглядатися як структурне рішення підвищення стійкості системи публічного управління. Система публічного управління має різну будову і розкриває її як суспільне явище у різних аспектах. Насамперед, це система суб'єктивно-об'єктивних залежностей, в якій існує зв'язок держави та суспільства, влади та народу. Ця система, з одного боку, відтворює сутність риси, цивілізаційні та національні особливості відповідного суспільства, іншими словами, суспільно-політичну природу держави і, відповідно, публічного управління, а з другого - визначає інші елементи публічного управління. Публічне управління тому і стає системою, а не хаотичними набором тих чи інших елементів, адже, його елементи узгоджені, скоординовані між собою за допомогою певних закономірностей, взаємовідносин та процесів, які у свою чергу, детерміновані типом і рівнем розвиток конкретного суспільства та держави.

Список використаних джерел:

1. Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі [Електронний ресурс] // ОЕСР. – 2003. – Режим доступу: <http://www.acrc.org.ua>
2. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1698-18>
3. Грущинська Н.М. Управління та економіка освіти в сучасних умовах розвитку суспільства Матеріали 1 міжнародного експертного форуму – Україна – Європа: між політичними деклараціями та експертними оцінками. 13 вересня 2019 р. – м. Львів – С.10-12

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВНИХ РІШЕНЬ

Баштан А.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Грущинська Н.М., д. екон. наук, доц.

На даний час тема електронного врядування обговорюється та впроваджується в тій чи іншій мірі у всіх розвинених державах, тому є актуальним дослідити її походження та розглянути досвід її впровадження для будь-якої держави, чи навіть підприємства. На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбуваються глобальні трансформації, які фактично охоплюють усі економічні, соціальні, політичні, духовно-культурні, екологічні та демографічні процеси. Очевидно, що ці трансформації певною мірою детерміновані удосконаленням інформаційних технологій і комунікацій та перетворенням інформаційного ресурсу в необхідний інструмент конструювання сучасної соціокультурної реальності[1].

Також важливим є розглянути інструменти електронного врядування та їх використання, так як вони здатні забезпечити надання якісних послуг як для фізичних осіб, так і для юридичних. Зареєструвати без бюрократичної тяганини нерухомість або бізнес, отримати паспорт, оформити допомогу по народженню дитини і вирішувати сотні інших повсякденних питань - це все про електронний уряд. Крім переваг для пересічних громадян розвиток його означає зменшення корупції, поліпшення бізнес-клімату.

Однією з головних цілей електронного врядування є підвищення рівня залучення громадян до участі в діяльності держави та прийняття державних рішень. Данна ціль досягається через відкритість та прозорість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Довіра та підтримка громадянами уряду займає головну роль у формуванні та успішній підтримці демократичної держави. В демократичній державі, все громадяни мають право брати участь, прямо або опосередковано, в прийнятті рішень, які зачіпають їх інтереси[2].

Оскільки Інтернет технологія стрімко розвивалася протягом останніх кількох років, існує необхідність стратегічно думати про те, де ми хочемо бути в майбутньому. Згодом, нові технології будуть продовжувати розвиватися швидкими темпами, і ми повинні бути досить гнучкими, показуючи швидку відповідь на новітні технології. Держава, яка швидше пристосовується до технологій, швидше починає отримувати переваги. Потрібно змінити рівень процесу, перш ніж перейти до Інтернету, щоб запустити "Уряд онлайн". Водночас урядові керівники повинні швидко навчитися використовувати інструменти управління, що працюють на основі технологій, для ефективного адміністрування та використовувати їх для надання послуг громадянам.

Глобальні зрушення у напрямку посилення використання інформаційних технологій урядами з'явилися в дев'яностих роках, з появою Всесвітньої мережі (WWW). Технології, а також ініціативи електронного управління пройшли довгий шлях з тих пір. Зі збільшенням мережі Інтернет і мобільного зв'язку, громадяни вчаться використовувати свій доступ до широкого діапазону можливостей. Вони почали розраховувати на все більше і більше інформації та послуг в Інтернеті від урядових та корпоративних організацій, щоб сприяти розвитку їхнього громадянського, професійного та особистого життя.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019-2020 роки» від 30 січня 2019 р. № 37-р
2. Грущинська Н.М. Публічне управління та національна безпека [Текст] / Н.М.Грущинська, Я.Ф.Жовнірчик та ін.. // Монографія. – 2019. – 328 с.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Гаркуша Т.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Євтушенко О.А., к.н. з держ.упр.

Соціальна політика є комунікаційним інструментом між соціумом, який має певні права та обов'язки та державою, що є регулятором, допоміжною силою та гарантом реалізації суспільних матеріальних, духовних прав та потреб. Оскільки Україна є молодою державою, різні вектори розвитку держави які змінювались за цей час змушують країну перебудовувати цю соціальну політику. Виходячи з цього можна зробити висновок, що соціальна політика держави є ще не досить розвиненою, наявність проблем роботи самих інститутів, що відповідають за розвиток та реалізацію соціальної політики в Україні, наявність правового нігілізму та відсутність розуміння самого соціуму його прав та обов'язків призводить до хвилювань та революцій.

Загалом становлення інституту соціальної політики в Україні за роки незалежності відбувалося в руслі загального інституціонального розвитку держави, для якого, на думку дослідників, характерними були “як процеси деградації деяких базових соціальних інститутів, різкого скорочення “суспільного пирога” на їх утримання та відтворення, так і конституювання нових інститутів, при чому недостатня ефективність формальних інститутів компенсувалася дією старих-нових неформальних інститутів. Протягом вказаного періоду базові системо утворюючі інститути суспільства зазнали перетворень неоднаковою мірою, на разі характеризуються різним співвідношенням традиційних і модерних структурних компонентів, а отже, потребують від управлінців специфічних модернізаційних стратегій (окремо по кожному інституту), з прогнозуванням очікуваних соціальних конфліктів” [1].

Основним показником соціально-економічного розвитку країни, за яким можна визначити її місце у світовому рейтингу, є рівень життя населення. Саме цей показник є основною метою соціально-економічної політики урядів держав з розвиненою економікою. Про рівень життя населення країни можна судити

За структурою його доходів. Джерела доходів, якими володіє людина, різноманітні, але основна їх складова – заробітна плата. За роки незалежності в Україні переважали негативні тенденції в структурі доходів населення: частка оплати праці знижується, натомість зростає частка соціальної допомоги та інших поточних трансфертів. За даними Держкомстату України за І-й квартал 2012 р., у структурі доходів населення частка заробітної плати становила лише 42,8%. Водночас стабільно високою у доходах населення залишається частка соціальної допомоги та інших одержаних поточних трансфертів – 40,4%, тоді як доходи від прибутку, змішані доходи становлять 11,5%, а доходи від власності – лише 5,3% [2].

Крім проблеми монетарної бідності, для України характерні значні масштаби деривації, або бідності за умовами життя. За даними опитування,

проведеного Держкомстатом у жовтні 2007 р., 28,6% населення відчуває одночасно чотири та більше соціальні проблеми. Найбільш гострими з них слід вважати неналежні житлові умови, низьку доступність послуг у сфері охорони здоров'я, неможливість здійснення повноцінного відпочинку тощо.[3]

За даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, рівень бідності за національним критерієм у 2009 р. становив 26,4% і дорівнював показникові 2000 р. За оцінками бідності, установленими ООН для країн Центральної та Східної Європи (гривневий еквівалент 17 доларів за паритетом купівельної спроможності, розрахованим Світовим банком), бідними є 80,7% населення України [4, с. 41]. Ці дані підтверджуються результатами останніх соціологічних опитувань, за якими тільки 2% дорослого населення України вважають себе багатими, майже 8% –зараховують себе до середнього класу, а решта (90% громадян) –само ідентифікуються як бідні [5, с. 4].

Бідність є найгострішою проблемою ринкових трансформацій в Україні. Обмежуючи можливості соціального захисту і людського розвитку, бідність деформує усю систему соціально-економічних відносин, провокує соціальну напруженість, визначає кризові процеси в суспільстві. Низький рівень життя значної частини сімей у поєднанні з суттєвою диференціацією доходів засвідчує не ефективність діючих соціальних інститутів ринку та зумовлює необхідність розвитку цивілізованих соціально-орієнтованих ринкових відносин в Україні. Загалом об'єктивна діагностика соціального стану українського суспільства свідчить про те, що основні соціальні ризики – бідність, майнова диференціація населення, відчуженість значної кількості громадян від суспільного життя, звуження їх доступу до освіти, медицини і культури – досягли масштабів, які можуть становити реальну загрозу національній безпеці держави. Практично за всіма найважливішими соціальними показниками світового цивілізаційного розвитку Україна в притул наблизилася до небезпечної межі [6], що вимагає як найшвидшої модернізації інституціонального наповнення державної соціальної політики та її адаптації до стандартів новітньої європейської соціальної моделі, загальні правові засади якої закріплено у Договорі про функціонування Європейського Союзу.

Підводячи підсумки того, що основні показники соціально – економічної політики у 2000-2012 роках говорили про те, що необхідна модернізація та інтеграції нових та робочих концепції країн Європи. То у 2019 році можемо подивитись хоча б показники структури ВВП України за кінцевим використанням з 2014 по 2019 рр.

Аналізуючи структуру ВВП України за кінцевим використанням, можна побачити динаміку співвідношення експорту та імпорту України за останні роки. Якщо чітко розуміти поставленні плани країною та реальне положення речей, прибуток та видатки країни то можна бачити лише негативні тенденції. Але чому? Соціальна політика є реалізацією потреб населення державою. Якщо, у системі держави є складні незворотні процеси деградації усіх ключових напрямів, що реалізують соціальну політику то є вірогідність, що все приведе до тих же масових хвилювань та революції, а це жорсткий і крайній підхід, який

має на меті виключно деструктивний прояв своєї природи. Тобто якщо, дерев'яний корабель потрапив у шторм, а основа човна має значні проломи то вірогідність пережити шторм та доплисти до берега просто мізерна. Тому так і з державою, маючі ряд ключових проблем у внутрішній політиці та не вирішуючи їх, вони мають змогу накопичуватися та здобувати пікові форми багатогранності те будуть зачіпати усі сфери, а далі вже «ефект доміно», якщо якась серйозна подія призведе до краху важливих точок опору країни або її основи то інше буде само руйнуватись по інерції.

Список використаних джерел:

1. Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі [Електронний ресурс] // ОЕСР. – 2003. – Режим доступу: <http://www.aacr.org.ua>
2. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1698-18>
3. Публічне управління та національна безпека Розділ 4. Публічне управління та принципи адміністрування в сфері суспільних відносин: освіта – економіка-держава. За заг.ред.Грушинської Н.М. НАУ. – 2019 – С.167-202

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА ВЛАДИ

Данильченко Д.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Груцинська Н.М., д. екон. наук, доц.

Питання взаємодії суспільства та влади піднімалося ще західноєвропейськими філософами. Традиційна точку зору на розуміння свободи була висунута філософами ще у XVII–XIX ст. Свобода ними пов'язувалась з відокремленням людини від суспільства, невтручанням держави в особисті справи громадян, визнанням свободи особистості сферою, вільною від правового регулювання. Такий підхід не відповідає сучасності, а тому актуалізує дану проблематику та обумовлює наукову розвідку в напрямку пошуку ідентифікації основних концептуальних та дослідницьких підходів щодо розуміння особливостей взаємодії суспільства та влади, визначення та аналіз фундаментальних підходів сучасності, утвердження принципів побудови сильної держави та розвинутого суспільства у контексті їхньої взаємодії в сучасній Україні.

Виявлений інтерес до проблеми взаємодії суспільства та влади не є випадковим. Підвищений інтерес до цієї проблеми визначено проявом демократії і її розвитком. Адже процес розвитку України в даний момент показує тенденцію підвищеного впливу громадянського суспільства на різні сфери його життя, тим самим розширюючи практику прояву автономії (самоврядування) в різних сферах суспільного життя, підвищуючи роль суспільства в системі державного управління.

Загальновідомо, що відсутність або недостатній розвиток суспільства є головною перешкодою як демократії, так і державного управління. Розвиток громадянського суспільства – невід'ємна складова всіх демократичних правових держав світу. Однак, поза всякими сумнівами залишається і той факт, що суспільство не здатне самостійно забезпечити потреби населення в системі публічного адміністрування без ініціації, нормативної та контролюючої функцій держави. Становлення демократії в Україні можливо тільки у взаємодії суспільства та влади.

Зокрема, об'єднуючою ланкою цих концепцій має стати визнання значущості партнерської взаємодії влади і суспільства для забезпечення соціально-економічного розвитку як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях.

Будь-яке суспільство або держава мають життєво важливі інтереси, без яких неможливе їх існування і розвиток: для суспільства – це сукупність потреб, задоволення яких забезпечує можливість гармонійного вдосконалення; для держави – це соціально-економічний розвиток країни. І тільки взаємодія між владою і суспільством сприятиме забезпеченню високих і стійких темпів їх розвитку і досягненню стратегічних цілей[1].

Розгляд громадянського суспільства як чинника демократії через призму політичної культури дає можливість скласти узагальнене, інтегроване уявлення про сукупність умов громадянського суспільства в Україні. Адже саме історичні аспекти та передумови його формування мають відображення в структурах масової політичної культури, визначаючи її характер, зміст і тенденції еволюції.

Це означає, що без інноваційного потенціалу масової політичної культури не можна скласти уявлення про інноваційний потенціал інших базових соціальних інститутів і, в першу чергу, громадянського суспільства.

Сьогодні Україна знаходиться на етапі трансформаційного процесу, коли не вдається вирватися із замкнутого кола: з одного боку громадянське суспільство може розраховувати на успіх в своєму поступальному русі лише на основі існування зрілих форм і інститутів правової держави, з іншого – створенню таких форм заважає слабкий розвиток правової і політичної культури більшості українських громадян.

Інституціоналізація громадянського суспільства передбачає процес, за допомогою якого організації і процедури здобувають цінність і сталий характер (розвиток кількісних і якісних ознак у формуванні інститутів, соціально-політична мобілізація та громадянська участь в реалізації їх специфічних функцій, зокрема, поширення демократичних цінностей) і результат, коли соціальні дії стають упорядкованими в соціально-структурні особливості (результатом процесу інституціоналізації є формування нових інститутів).

Формування громадянського суспільства, його взаємодія з владою мають ґрунтуватися на принципах справедливості, інтеграції та відповідальності, відкритості, гуманізму, зниження рівня нерівності, політичного плюралізму, демократії, збалансованості цілей і можливостей реалізації, оптимальному співвідношенні політичних та соціально-економічних відносин, вираженні громадянським суспільством власних інтересів незалежно від держави, забезпеченні провідного значення інституціоналізації в процесі реформ, з метою пом'якшення наслідків політичних змін, забезпечення громадської згоди та консенсусу у зв'язку з загрозою виникнення «замороженого конфлікту» на сході України.

Громадянське суспільство в сучасній Україні володіє потенціалом, спрямованим на боротьбу проти різного роду «фейкової» демократії, корупції, за справжню демократію, встановлення справедливих економічних відносин без позаринкових, кримінальних та напівкримінальних елементів суспільно-економічних відносин, що отруюють політичну та господарську діяльність у державі.

У цій ситуації громадянське суспільство здатне виступити чинником консолідації, мобілізації, громадської самоорганізації й масового патріотизму як найважливішого ресурсу державотворення, адже в найстисліші строки постала дієва мережа громадських ініціатив та об'єднань, що взяли на себе вирішення проблем. Волонтери й добровольці, мережеві спільноти, різноманітні громадські

ініціативи та рухи становлять сьогодні основу реального та спроможного громадянського суспільства[2].

Спектром можливостей громадянського суспільства як системи недержавних відносин має стати самоорганізація і взаємодія громадян з метою: запобігання узурпації державної влади будь-якими її суб'єктами; пошуку консенсусу в системі реалізації базових соціальних цінностей при усвідомленні особою інтересу суспільства, держави як свого власного інтересу; практичного вирішення суспільних проблем.

Список використаних джерел:

1. Зарічний О. А. Взаємодія держави та громадянського суспільства через інститути участі громадян в управлінні державними справами. Європейські перспективи. 2015. № 1. С. 48-51.

2. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1698-18>

3. Грушинська Н.М. Принципи публічного управління та адміністрування в забезпеченні системності реалізації стратегії галузевої спрямованості у сучасних світових умовах. Збірник статей та матеріалів НАУ в умовах динамічного освітнього середовища. НАУ.2019. С.112-124

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Йовенко К.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Груциньська Н.М., д. екон. наук, доц.

Розвиток ефективних інститутів влади в Україні неможливий без кардинальних змін у політико-адміністративній системі. Глобальні ризики, які загрожують світу, сформували нові виклики у сфері публічної політики. Ключові дійові особи стикнулися із загрозами в економіці, геополітиці, охороні навколишнього середовища, соціальними ризиками, технологічними катастрофами. За оцінками світових експертів, існує більш як тридцять напрямів, спроможних дестабілізувати суспільно-економічне життя у більшості країн світу. Перед владою, особливо в умовах кризи, постають такі нагальні питання і виклики: скорочення бюджетного дефіциту та структурних боргів; підтримка політичного контролю над економікою, незважаючи на процеси глобалізації; задоволення зростаючих вимог щодо фінансування національної бюрократії та публічних адміністрацій; ефективна реакція на зростаючу конкуренцію між публічними громадами як на місцевому, регіональному, державному, так і на міждержавному рівні; управління конфліктами з перерозподілу ресурсів, пов'язаних із сталим виключенням певних соціальних груп; необхідність більш професійного управління публічними ресурсами, яких стає все менше; удосконалення демократичного імперативу щодо необхідності систематичної оцінки наслідків прийняття законів та регламентацій цих актів; інтеграція меншин у політико-економічні процеси і пов'язане з цим консенсуальне управління конфліктами, які виникають внаслідок протистояння різних суспільних груп[1].

За цих умов акцент робиться на розуміння складних механізмів публічної діяльності, які концентруються у сфері діяльності державних інституцій, публічних та приватних осіб. Як бачимо, основною метою аналізу публічної політики є не політична влада як така, а її використання з метою розв'язання колективних проблем. На думку європейських фахівців, "публічна політика" визначається як зв'язок послідовних рішень чи діяльності, прийнятих різними публічними, а інколи приватними дійовими особами, ресурси та інституційна належність яких є різні.

Сучасний соціально-трансформаційний розвиток України, який супроводжує перехід її до новітніх суспільних формацій, викрив суперечності у формуванні державної політики, вказав на недоліки існуючої системи публічного управління та громіздкість процедур її демократизації. За останні роки змістився баланс між директивними принципами діяльності органів державної влади та самоорганізаційними механізмами суспільного життя, що порушило рівновагу між інститутами державного та громадського управління та призвело до блокування відповідних форм контролю з боку суспільства. Звідси

постало питання про запровадження новітніх механізмів інституційного управління модернізаційними процесами шляхом створення нових організаційних структур, введення оптимізаційних форм і методів оновлення всієї системи владної вертикалі[2].

Модернізаційна політика держави має враховувати й вирішувати системні суперечності, якими пронизана вітчизняна модель публічного управління, що не завжди здатна мобільно реагувати на суспільні виклики, реалізовувати стратегічні перспективи суспільного розвитку, гарантувати еволюційно-новаційні перетворення в соціально–економічній, політичній і духовно–гуманітарній сферах. У зв'язку з цим виникла потреба розроблення нового алгоритму модернізації публічного управління, який включатиме створення національнорегламентованих нормативно–законодавчих принципів, концепцій, технологій та моделей забезпечення ефективності державно–управлінської діяльності, які відповідатимуть сучасним умовам суспільного розвитку України. З огляду на це, перед вітчизняними вченими та практиками постає завдання забезпечення наукового супроводу розроблення практико–прикладних механізмів публічного управління модернізацій ними процесами.

Список використаних джерел:

1. Г. Д. Джумагельдієва, Я. Ю. Орленко, І. Г. Сергієнко. «Механізм врегулювання конфлікту інтересів в системі державного управління» [Текст]/ Ю. Орленко, І. Г. Сергієнко// Наукове фахове видання України з питань державного управління. «Державне управління: удосконалення та розвиток». – 2019.- С.10-14
2. Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі [Електронний ресурс] // ОЕСР. – 2003. – Режим доступу: <http://www.acrc.org.ua>
3. Грущинська Н.М. Публічне управління та економічні процеси в умовах системних суспільних трансформацій Україна – Європа : між політичними делараціями та експертним оцінками. Матеріали I міжнародного експертного форуму (13 вересня 2019 року) – Львів – 2019. С.10-12

ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ ІНТЕРЕСІВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Кузнік А.Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Груцинська Н.М., д. екон. наук, доц.

На сьогодні в Україні таке поняття, як конфлікт інтересів та процедура його врегулювання є доволі нове та, в зв'язку з цим, повною мірою не досліджене. Потрібно знаходити шляхи запобігання і наявності конфлікту інтересів, проводити дослідження заходів щодо вирішення конфліктних ситуацій, вдосконалювати нормативно-правові акти щодо врегулювання конфлікту інтересів. У Законі України «Про запобігання корупції» у вітчизняному правовому полі запроваджений новий, у минулому незаний термін – конфлікт інтересів. І хоч як явище, конфлікт інтересів набув вже загрозливих масштабів і став чи не найбільшим джерелом генерування несправедливості і міцною основою для формування корупційної культури у суспільстві, лише нещодавно, в нашій державі спромоглися визнати факт існування конфлікту інтересів і на законодавчому рівні запровадити механізми його превенції, а також встановити відповідальність як кримінальну так і адміністративну за правопорушення, вчинені в стані конфлікту інтересів[1].

Проблематика врегулювання конфлікту інтересів на державній службі надзвичайно актуальна для сьогочасного українського суспільства. Соціально-економічні кризові явища в житті сьогочасної України, складність структурної перебудови економіки, матеріальна диференціація суспільства призвели до загострення соціальних суперечностей і виникнення численних осередків конфліктів інтересів практично в усіх галузях суспільного життя.

Зазначені процеси потребують ґрунтовного наукового дослідження, визначення системних концептуальних засад аналізу конфліктного потенціалу суспільства в сьогочасних динамічних умовах трансформації держави. Очевидно, що аналіз причин виникнення конфліктів інтересів у системі управління і вироблення технологій їх нейтралізації сприятиме прискоренню модернізації управлінської системи та подальшій демократизації державного управління в Україні

Якщо детально дослідити сутність конфлікту інтересів, то можна дійти наступного висновку, що всі корупційні злочини відбуваються в стані конфлікту інтересів, оскільки суб'єкт вчинення такого злочину через владні повноваження задовольняє свій приватний інтерес шляхом незаконного отримання коштів, будь-якого іншого матеріального ресурсу або іншої вигоди. Тому, конфлікт інтересів є передумовою для вчинення корупційного злочину.

Серед корупційних чинників важлива роль відводиться проблематиці конфлікту інтересів, що обумовлено складними історичними подіями на території України, де ментально укорінилася модель вирішення завдань за допомогою впливу «своїх» людей, розподілу посад за принципом «родинних зв'язків» та прийняття рішень на користь інтересів окремих осіб. Зазначене

негативно впливає на ефективність діяльності органів державної влади, підриває авторитет державних управлінців, довіру суспільства до держави в цілому та є актуальним питанням в сьогочасних умовах реалізації антикорупційної політики, побудови громадянського суспільства та трансформації держави до європейських вимог та стандартів.

Особливо відповідальне місце у суспільстві займають державні службовці, які зважаючи на їх законодавчо закріплені права та обов'язки, виступають від імені держави, здійснюють виконання її завдань та функцій. Питання етичного аспекту конфлікту інтересів на державній службі та пошук механізмів забезпечення врегулювання даної проблеми, в умовах адаптації вітчизняної антикорупційної політики зокрема та системи державного управління в цілому, до стандартів європейських держав, залишається актуальним.

На жаль, саме конфлікт інтересів – це найбільше джерело спотворення почуття справедливості, оскільки варто розуміти, що всі корупційні діяння врешті решт є кінцевим результатом здавалося б безневинного (для нашої ментальності) конфлікту інтересів.

Заходи щодо протидії корупції, яких уживає держава, нині ще не сприяють відчутним позитивним результатам. Це зумовлено низкою політичних, економічних, організаційно-управлінських, правових, ідеологічних, морально-психологічних факторів. Ефективна протидія корупції неможлива також без глибокого та послідовного наукового забезпечення, передусім без об'єктивного аналізу факторів корупції та реальної оцінки здійснених заходів. Крім того, існує багатий міжнародний досвід подолання корупції, на який варто, звісно, звертати увагу.

Список використаних джерел:

1. Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі [Електронний ресурс] // ОЕСР. – 2003. – Режим доступу: <http://www.acrg.org.ua>
2. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1698-18>
3. Грушинська Н.М. Управління та економіка освіти в сучасних умовах розвитку суспільства Матеріали 1 міжнародного експертного форуму – Україна – Європа: між політичними деклараціями та експертними оцінками. 13 вересня 2019 р. – м. Львів – С.10-12

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Кунах Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Євтушенко О.А. к.н. з держ.управ., доц.

Надання послуг з боку виконавчої влади повинно бути спрямовано на задоволення потреб освіти та осіб суспільства. Адміністративні послуги повинні надаватися насамперед на низових рівнях структури виконавчої влади, що дасть гарантію його наближення до осіб суспільства. Роль методології основи доктрини адміністративних послуг відіграє концепцію служіння перед суспільством. Адміністративні послуги це перш за все задоволення певних потреб особи, які здійснюються за її зверненням. Адміністративні послуги можуть бути і процесом і результатом, а тому це важливий процес допомоги суспільству від держави. Обов'язок публічної влади забезпечити надання адміністративної послуги, тобто створити умови для реалізації суб'єктивних прав конкретної особи. Завдяки врегулюванню та вирішенню питань адміністративного характеру в країні існує стабільність. Адміністративний процес передбачає собою перш за все відкритість та прозорість для осіб звернення, а тому це і в тому числі це раціоналізація оперативності та своєчасності. Адміністративна послуга- це результат здійснення та виконання змін, чи припинення прав, або їх набуття суб'єктом для фізичної чи юридичної особи у межах закону України. Суб'єкт надання адміністративних послуг – це орган виконавчої влади дії якого уповноважені відповідно до закону «Про адміністративні послуги. Єдиною метою зусиль у цьому напрямі є забезпечення прав і свобод громадян, реалізації їх законних інтересів. При виконанні роботи суб'єктом адміністративного органна головною метою та рушійним чинником має бути рівень задоволення виконання зобов'язань, які бере на себе держава. Адміністративна послуга надається за ініціативою фізичної або юридичної особи (або її представника), яка має визначене законодавством право на відповідну послугу. Суб'єктами надання управлінських послуг, а вони ж і адміністративні, є і користувачі чи одержувачі та виробники управлінських послуг, механізми взаємодії яких закріплені законодавчо. Учасниками адміністративної процедури є органи виконавчої влади та органи самоврядування. Під «адміністративною послугою» мається на увазі вид корисної діяльності, яка не створює матеріальних цінностей або самостійного виду продукту, де під «продуктом» розуміється грошове поповнення особи суспільства. Адміністративні послуги є неконкурентними, оскільки мається тільки один орган уповноважений їх надавати. Послуги надаються адміністративними органами шляхом реалізації їх владних повноважень. Адміністративні методи управління передбачають прямий вплив на волю виконавця шляхом встановлення його обов'язків, норм поведінки і надання конкретних команд.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019-2020 роки» від 30 січня 2019 р. № 37-р
2. Проект Закону України "Про адміністративні послуги" від 9 листопада 2011 року за N 9435, внесений Президентом України (друге читання).
3. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Автор - упорядник В.П.Тимошук. - К.:Факт, 2009. - 496 с.

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Міньковська А.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Грущинська Н.М., д. екон. наук, доц.

Економіка країни – це важлива, невід’ємна складова життя суспільства, яка сприяє утвердження держави на міжнародній арені. У спадок від радянського союзу ми отримали застарілу планову економічну систему, яка вже давно потребує кардинальних змін. Хоча Україна й перейшла до ринкового ведення економіки, проте ми ще й досі відчуваємо відголоски радянської системи. Прослідкувавши розвиток економічних процесів, можна зробити висновок, що сьогоднішній стан економіки потребує сучасних методів ведення господарської діяльності. Саме тому зараз надважливим є створення та введення в дію механізмів стимулювання економічного розвитку регіонів країни, які в подальшому зможуть зміцнити й піднести державну економіку, спираючись на блискавичний прогрес у розвитку кожної області. Цей процес являє собою низку політичних, правових, організаційних, інвестиційних, економічних та управлінських рішень, засобів та методів, які, склавшись в єдине ціле й утворюють механізми стимулювання економічного розвитку регіонів.

Розвиток регіонів не можливий без грамотних, виважених управлінських рішень, стратегії та плану дій. Регіональна економіка – це певний гармонічний взаємозв’язок між представниками бізнесу, владою та органами місцевого самоврядування.

Головними наповнювачами державного бюджету, його кістяком є малі та середні підприємці. Саме тому державні органи й органи місцевого самоврядування мають проводити політику щодо створення сприятливого економічного клімату, правового забезпечення ведення бізнесу, підтримки, заохочення та розкриття здібностей і підприємливості громадян-підприємців з урахуванням специфіки регіону.

Соціально-економічна програма – це план розвитку адміністративно-територіальних одиниць, який має конкретну ціль й досягається за рахунок реалізації обраної стратегії з використанням наявних у регіоні ресурсів.

Стимулювання – це система цілеспрямованих способів і заходів, свідомі дії органів державної й місцевої влади (в даному випадку) на ефективність розумової або трудової діяльності працівників з ціллю підтримання певних характеристик її трудової поведінки, перш за все трудової активності. Сам процес стимулювання передбачає вплив ззовні, який породжує дії для досягнення поставлених цілей господарювання та запланованого результату.

Поняття ж «механізм» тлумачиться як система заходів, пристрій, який визначає алгоритм будь-якого виду діяльності. Формування механізму

стимулювання економічного розвитку регіону має базуватися на спільності громадських, державних, колективних, галузевих, особистісних, регіональних інтересів, а також враховувати соціальні інтереси населення.

Сьогодні однією з актуальних проблем є залучення іноземних інвестицій у регіональну економіку, створення спільних підприємств. Саме нові джерела фінансування змогли б надати доступ до сучасних технологій, нового управлінського досвіду та збагатити ринок новими, якісними товарами, способами та методами їхнього виготовлення. Саме такі дії сприятимуть регіональному піднесенню ведення господарювання, створення конкурентоспроможної продукції та унеможливають виникнення монополій.

Причиною економічної нерівності регіонів України є переважання економічної діяльності на територіях, які мають конкурентні переваги: природні ресурси, географічне розташування, людські ресурси та ін.

Регіональна політика також має передбачати випадки внутрішньої та зовнішньої міграції населення регіону задля формування постійних трудових ресурсів на геополітичних важливих територіях. Важливою складовою при цьому процесі є підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів для забезпечення економічних потреб адміністративно-територіальних одиниць у трудових ресурсах.

Одним із найважливіших напрямків регіональної політики є розробка комплексу дій, спрямованих на мобілізацію внутрішніх ресурсів та нарощування власного економічного потенціалу регіону.

Розробка та імплементація унікальних методів стимулювання економічного зростання поширюється на рівень місцевого та регіонального економічного розвитку, а у підсумку й позитивно впливає на державну економіку в цілому.

Отже, головною метою політики регіонального розвитку є створення гідних умов для розвитку і розкриття здібностей, зацікавленості, підприємливості громадян та підприємств, враховуючи особливості регіону. Механізм стимулювання соціально-економічного розвитку має забезпечувати досягнення всієї системи цілей розвитку господарства в регіоні, базуватися на демократичних принципах управління, бути гнучким, здатним до внесення корективів, враховуючи специфіку розвитку кожного регіону, зважати на інтереси всіх соціальних груп населення.

Список використаних джерел:

1. <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskistyvu/proekt-zakonu-ukrayini-pro-stimulyvannya-rozvitku-regioniv/>
2. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=971>
3. http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13014/Baranova_FBP_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Грущинська Н.М. Взаємовідносини держави і бізнесу в сучасних геополітичних умовах//Навчальний посібник. Луцьк: Вежа-друк, 2020. – 284 с.

КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ОСОБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ

Овраменко І.М.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Грущинська Н.М., д. екон. наук, доц.

Корупція є однією з найсоціальних проблем сьогодні. Деякі дослідники взагалі вважають, що корупція стала основною політичною проблемою кінця ХХ століття. За будь-яких підходів та оцінок корупція є проблемою, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно актуальною справою. Це повною мірою стосується України, високий рівень корумпованості якої визнано її політичним керівництвом, законодавчим органом, вітчизняними та зарубіжними аналітиками, відповідними міжнародними інституціями.

Корупція в сучасних умовах стала реальною загрозою національній безпеці і конституційному ладу України. Це явище негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, соціальну і правову сфери, управління, громадську свідомість, міжнародні відносини. Корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, із аномалії поступово перетворюються у норму поведінки.

В останні роки в Україні у сфері протидії корупції зроблено досить багато. Прийнято спеціальний антикорупційний закон та низку інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, на політичному рівні проголошено курс на посилення протидії цьому злу, за проваджено систематичне проведення на найвищому рівні організаційних заходів за участю керівників правоохоронних та інших державних органів, присвячених питанням протидії корупції тощо. Але, ці та інші, здійснювані в державі та суспільстві, заходи не привели до відчутних позитивних результатів у справі протидії корупції. Причин тому багато - як об'єктивних, так і суб'єктивних. Одна з них полягає у тому, що протягом існування України як незалежної держави антикорупційні процеси не мали належного наукового забезпечення. Власне, на сьогодні проблему протидії корупції визначають три аспекти, співіснування яких є досить парадоксальним фактом: по-перше, вона є надзвичайно актуальною для соціального життя загалом і для юридичної науки і практики зокрема, що визнається і підкреслюється усіма; по-друге, про неї надзвичайно багато говорять політики, журналісти, інші категорії громадян; по-третє, при цьому вона характеризується низьким рівнем наукового дослідження.

Констатація низького рівня дослідження не говорить про відсутність будь-яких наукових досліджень проблеми протидії корупції. Вони є, але їх рівень не відповідає потребам антикорупційної діяльності, яка є комплексом правових, адміністративних, виховних та інших заходів, що здійснюються з метою забезпечення законності діяльності органів державної влади, професійного і чесного виконання службовцями своїх повноважень,

недопущення встановлення корумпованих зв'язків, виявлення фактів корупційних діянь, притягнення до відповідальності винних осіб, мінімізації наслідків такого роду діянь, усунення причин та умов, які сприяють корупційним правопорушенням. При цьому не дослідженими належним чином залишається низка ключових для антикорупційної діяльності питань.

Ключовим питанням, яке не має на сьогодні чіткого і однозначного вирішення, є питання щодо визначення поняття корупції. У широко вживаний термін «корупція» різними авторами вкладається найрізноманітніший зміст, починаючи від зведення корупції до такого злочину як одержання хабаря, закінчуючи визначенням корупції за допомогою загальних формулювань, які не містять конкретних ознак право порушення (стійкий зв'язок, система взаємовідносин тощо). Не з'ясовано також, чи можливо дати універсальне поняття корупції, яке б відповідало вимогам різних галузей науки, що становить корупція у правовому відношенні тощо. Разом з тим, визначення поняття корупції дає можливість визначитись з колом корупційних діянь, а також наповнити конкретним юридичним змістом зазначений термін.

До числа не вирішених питань, які мають важливе теоретичне і практичне значення для антикорупційної діяльності, відноситься і питання про механізм корумпованих відносин. З'ясування цього питання дозволить не лише більш глибоко і точно визначити соціальну сутність корупції та її правову природу, але і виробити адекватні заходи протидії цьому злу. Іншими словами, механізм протидії корупції повинен виходити з механізму корумпованих відносин.

Особливості корупційних процесів та антикорупційної діяльності в Україні - це цілий комплекс питань, які потребують свого дослідження. Відповідь на них дасть змогу визначити закономірності розвитку корупційних процесів, їх тенденції, недоліки антикорупційного законодавства, основні проблеми, які виникають у його застосуванні, інші причини неефективної антикорупційної діяльності.

Список використаних джерел:

3. Андрианов В. Д. Определение коррупции, формы и виды проявления коррупции [Електронний ресурс] / В. Д. Андрианов // VIPERSON. – Режим доступу : <http://viperson.ru/wind.php?ID=631762>.
4. Горный М. Противодействие коррупции [Електронний ресурс] / М. Горный / Антикоррупционный Центр гражданского контроля и противодействия коррупции. – Режим доступу :
5. Про запобігання корупції : Закон України від від 14 жовтня 2014 р. № 1700 // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

ЛІДЕРСЬКІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Панько І.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Груцинська Н.М., д. екон. наук, доц.

На початку двадцятого століття почали приділяти все більшу увагу та досконаліше досліджувати науку про управління, і лідерство стало об'єктом поглибленого вивчення. У 1930–1950ті роки в цій сфері було здійснено багато масштабних досліджень на системній основі. Починаючи з 1970х років, інтерес до вивчення лідерства почав зростати ще більше, найвидатніші праці з яких провели та опублікували такі вчені та дослідники як Д. МакГрегор, Р.Б. Бернс, Р. Такер, Дж. Пейдж та інші. Перша згадка слова «лідер» з'явилася в англійській мові звучало вона як «leader» приблизно 1300 р., а лідерство «leadership» приблизно через 500 років після лідера.

Саме з англійської мови було взято слово, значення його трактують по різному і до нині, достовірно невідомо його перше значення, а отже кожен науковець та дослідник трактував по різному. Аналізуючи теоретичні підходи до тлумачення визначення «лідера» чи «лідерства», стає очевидним, що єдиного визначення даним поняттям не існує, проте є деяка схожість, яка полягає в тому, що лідер - це особа яка вміє бути в групі та керувати нею. Визначенням лідерства є пояснення як соціально-психологічного процесу в колективі чи групі, побудованого на впливі особистого авторитету якоїсь людини на поведінку її членів. Лідерство можна назвати одним з унікальних феноменів політичного і суспільного життя, пов'язаних із здійсненням владних функцій. Воно є неминучим у будь-якому цивілізованому суспільстві і пронизує всі сфери життєдіяльності.

Характеристику особистості лідера можна визначити наступним чином, лідеру притаманні такі ознаки як: вроджене прагнення вести за собою. Бути лідером означає вказувати шлях іншим – найліпший, найкоротший, найбезпечніший. Лідер не тільки скеровує і веде своїх послідовників, а й прагне вести їх за собою, а послідовники не просто йдуть за лідером, а й хочуть іти за ним. Мотивація першості. Для того, щоб стати лідером, недостатньо прагнути бути першим. Першість передбачає кращі, ніж в інших, життєві результати, що є наслідком зусиль людини, які демонструють її професіоналізм, компетентність, здібності, таланти та інші видатні якості. Впливовість. Адже, щоб стати лідером і вести людей за собою, потрібно бути впливовою людиною. По-перше, це людина, яка наділена певною владою. По-друге, впливовість цієї людини не підтримана ззовні (державою чи суспільством), а здобута самостійно. Зануреність і захопаність у свою справу. Лідер вміє витримати межу між своїм покликанням та різними захопленнями. Для лідера мотив діяльності відповідає самій діяльності. Компетентність і креативність. Лідером стає людина, яка добре розуміється на своїй справі і використовує творчий підхід у розв'язанні проблемних питань та ситуацій. Психологічна надійність – здатність, за словами

вченого, підтримувати потрібний рівень «я хочу», «я можу» і «я повинен» у різних, особливо напружених, ситуаціях життєдіяльності. Адекватна самооцінка і саморегуляція. У лідерів у більшості випадків поєднуються високий рівень домагань, висока самооцінка у поєднанні з високою вимогливістю до себе і до всього, що стосується групових цінностей та мети. Справжній лідер вільний від заздрощів і вміє щиро радіти за успіхи інших. Самовдосконалення. Справжній лідер хоче вчитися, набувати досвіду, вдосконалювати свої вміння і навички. [2].

Сформувалися різні теорії щодо походження та особливостей лідерства. Теорія лідерських якостей є одним із перших підходів у вивченні та визначенні лідерства. В цьому напрямку було проведено сотні досліджень. Упродовж багатьох років науковці намагалися виділити основні особливості лідера. Наприклад, американський психолог К. Берд в 1940 р. склав список із 75 рис, які потім різні дослідники почали визначати як «лідерські». Серед них були ініціативність, товариськість, почуття гумору, ентузіазм, упевненість, дружелюбність тощо. Р.М. Стогділл описав п'ять основних якостей, що, на його думку, найбільш точно характеризують лідера: інтелектуальні здібності, домінування чи верховенство над іншими особами, впевненість у собі, активність і енергійність, знання справи. Проте після чисельних досліджень та спостерегань виявилось, що людина, яка володіє всіма переліченими вище якостями, не завжди є лідером. Найпоширенішою серед науковців виявилася харизматична концепція, згідно з якою лідерство отримують видатні люди як дещо, що зійшло на них як благодать. Потреба людей у такому лідері виникає за екстремальних історичних обставин, найчастіше в релігійному чи політичному житті. Харизматичний лідер викликає в оточення абсолютну довіру, спонукає до схилення перед ним. Але проблематика харизматичної концепції в тому що до влади може прийти харизматична але необізнана людина, що поведе за собою неприємні наслідки, особливо в політичному чи управлінському житті суспільства.

Узагальнюючи та аналізуючи вище описані теорії, вчені та дослідники спонукали виникненню синтетичної теорії лідерства, ця теорія сформувалася на основі узагальнення напрацювань у межах попередніх підходів. Лідерство можна тлумачити як процес організації міжособистісних стосунків у групі, вважаючи лідером суб'єкта управління цим процесом. Представники цієї теорії суттєву увагу звертають при цьому на структуру особистості лідера, тривалість існування групи та ін. Власне феномен лідерства аналізують як продукт спільної групової діяльності при розв'язанні конкретного завдання, коли індивіди мають змогу виявити свою здатність організувати групу на розв'язання групової проблеми.

Список використаних джерел:

6. Л. Бізо, І. Ібрагімова, О. Кікоть, Є. Барань, Т. Федорів / Розвиток лідерства / за заг. ред. І. Ібрагімової. — К. : Проект «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні», 2012. — 400 с.
7. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учебник для вузов. 3-е изд. —

СПб.: Питер, 2007. – 496 с.

8. Грущинська Н.М., Квасній Л.Г., Татомир І.Л. та інші Напрями реалізації принципів національної енергетичної стратегії Особливості соціально-економічного поступу національної економіки в умовах інформаційно-технологічних викликів: колективна монографія/ За ред. Квасній Л.Г., Татомир І.Л. – Трускавець: Просвіт, 2020. – 238 с. С.313-324

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОРГАНУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ (ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ)

Понстайкіна І.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Грущинська Н.М., д. екон. наук, доц.

Актуальність теми. Говорячи про феномен культури, треба наголосити на тому, що він притаманний будь-якій формі людського існування як його характерна та обов'язкова ознака, необхідний атрибут будь-якого суспільства. Організаційна культура - це предмет вивчення багатьох наукових дисциплін: соціальної психології, психології менеджменту, організаційної поведінки, індустріальної психології та науки державного управління зокрема. Актуальність вивчення організаційної культури державної служби полягає у відсутності практики її дослідження у вітчизняних державних установах, на відміну від організацій і корпорацій недержавного сектору, дослідженню внутрішньої культури яких останнім часом приділяється багато уваги [1, с. 1].

Багато зарубіжних і вітчизняних авторів присвятили свої праці вивченню особливостей внутрішньої культури організацій, її впливу на створення комфортних умов праці в колективі, формування в працівників корпоративного духу, на процес ефективної роботи організації, що врешті-решт є запорукою досягнення організацією своїх генеральних цілей. Серед українських авторів дослідженням цих проблем займаються такі науковці: О. Бобровська, Б. Еаєвський, В. Євтушевський, А. Ліпенцев, Н. Липовська, С. Мочерний, Ю. Палеха, В. Пожалоук, В. Ребало, С. Сербогін, Н. Терещенко, В. Тертичка, В. Усачова, В. Чепак, Ю. Шаров, С. Яроміч та ін. [1, с. 2]

Під культурою діяльністю державних службовців розуміється сукупність способів, засобів, прийомів і операцій цілеспрямованого забезпечення повноважень державних органів, що спираються на професійні знання, уміння й навички. Культура діяльності має на увазі наукове забезпечення управління; підготовку й прийняття рішень; організацію виконання рішень; кооперацію, координацію, субординацію, а також самоорганізацію та досягнення синергетичного результату; контроль соціальний і відомчий; комунікації; інформаційне забезпечення [2, с. 9].

Дослідники розрізняють такі основні історичні типи організаційних культур:

- органічну (згода з загальною ідеєю, цілями, задачами організації. Керівництво і комунікації органічні, без конфліктів.);

- підприємницьку (наявність свобідної ініціативи та індивідуальної творчості. Керівництво суто демократичне, а комунікації інтенсивні і непередбачені.);

- бюрократичну (наявність сильного керівництва і влади, чітко поставлених цілей і задач, чітких правил комунікації);

- партиципативну (наявність стовідсоткових демократичних принципів керівництва і комунікацій) [3, с. 3].

Вважається, що сучасна корпоративна культура, яка існує в організаціях бізнесу та виробництва, об'єднує складний комплекс припущень, які приймаються усіма членами колективу і обумовлюють загальні норми поведінки, а також включають в себе ознаки усіх типів організаційних культур. Це дозволяє знаходити різні варіанти рішень проблем, які виникають. Так, у разі конфлікту його учасники можуть апелювати до загальновизнаних норм поведінки (управлінський тип), до міркувань вигоди (ринкова), до встановлення влади (бюрократична), до легітимної думки більшості зацікавлених учасників (партиципативна). Компонентами такої культури вважають:

- прийняту систему лідерства;
- методику вирішення конфліктів;
- діючу систему комунікації;
- статус індивіда в організації;
- прийняті символи, гасла, організаційні табу, ритуали тощо [3, с. 4].

Специфічність феномену організаційної культури полягає в тому, що всі її елементи пройшли шлях довгого становлення, випробувані часом, тривало діють і є відносно стійким утворенням. Питання про будь-які зміни цієї культури (її формування, корекції та ін.) постає в тому випадку, якщо вона з будь-яких причин перестає виконувати свої функції (зовнішня адаптація, внутрішня інтеграція, регуляція) або погіршується результативність виробничої діяльності, збільшує кількість конфліктних ситуацій.

Заслугує спеціального аналізу проблема співвідношення та взаємодії різних структурних елементів організаційної культури державної служби. Зокрема, можна виділити такі:

1. Особистісна система знань, цінностей, норм і зразків, які регулюють поведінку та діяльність державного службовця. У цьому зв'язку можливо говорити про моральну, естетичну, політичну, професійну, гуманітарну, науково-технічну культуру особистості державного службовця. Рівень культури особистості визначається її соціалізованістю, зв'язком із культурною спадщиною, ступенем розвинутої індивідуальних здібностей, які становлять її духовний потенціал.

2. Локальна система знань, норм, цінностей, зразків, що виникають під час проходження служби. Ця культура розвивається в часі, проходить етапи зародження, розквіту та занепаду. Вона виникає у визначеному оточенні, має власну систему цінностей, свій особливий культурний клімат та може розглядатися як субкультура, тобто культура в культурі [2, с. 7].

Підсумовуючи вище розглянуте, вважаємо за можливе вийти на рівень конкретних рекомендацій для підвищення спроможності органів публічної влади щодо реалізації завдань інноваційного розвитку через формування інноваційної організаційної культури, а саме:

1. Розробка кадрових стратегій органів публічної влади на засадах концепцій «організації, що навчається», «управління талантами», «включеності

персоналу / Employee Engagement» для формування системи HR-менеджменту, зорієнтованої на підвищення спроможності органів публічної влади на інституціональному, командному та на рівні індивідуальному здійснювати інновації та забезпечувати інноваційний розвиток. Стратегії формування інноваційної організаційної культури можуть бути одним з елементів організаційних кадрових стратегій, а можуть і стати основою HR-стратегії органу публічної влади/автономної організаційної структури [4, с. 6].

2. Зміна місця кадрових підрозділів у системі управління органами публічної влади, а саме підняття їх статусу та надання повноважень для преведення на рівень «стратегічного партнера» керівництва. На сьогодні ця найважливіша з функцій менеджменту здійснюється підрозділом із низьким організаційним статусом, невеликою кількістю працівників та обмеженою кількістю завдань, які мають переважно обліково-реєстраційне спрямування. До важливих передумов успішності проведення адміністративної реформи необхідно зарахувати заходи, спрямовані на розширення функцій кадрових підрозділів у системі управління органами публічної влади. Необхідним є розширення їх повноважень, зміна структури та функцій відповідно до нових завдань та сучасних трендів у галузі розвитку HRM, а також у цьому ж контексті покладання на них відповідальності за ініціативи та методично-організаційне забезпечення процесів розвитку організаційної культури. Цільове професійне навчання керівників / службовців цих підрозділів - зокрема і методам діагностики, розвитку, підтримки організаційної культури.

Список використаних джерел:

1. Г. Д. Джумагельдієва, Я. Ю. Орленко, І. Г. Сергієнко. «Механізм врегулювання конфлікту інтересів в системі державного управління» [Текст]/ Ю. Орленко, І. Г. Сергієнко// Наукове фахове видання України з питань державного управління. «Державне управління: удосконалення та розвиток». – 2019.- С.10-14
2. Грущинська Н.М. Публічне управління та економічні процеси в умовах системних суспільних трансформацій Україна – Європа : між політичними делараціями та експертним оцінками. Матеріали І міжнародного експертного форуму (13 вересня 2019 року) – Львів – 2019. С.10-12
3. Бондаренко Є.М. Організаційна культура державної служби: сутнісні характеристики та визначення поняття. С. 1-9. URL: <http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2009-02/09bemhvp.pdf> (дата звернення: 18.03.2021).
4. Сокурєнко М.В. Теоретико-методологічні засади дослідження організаційної культури державної служби. С. 1-9. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01\(5\)/11smvkds.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-01(5)/11smvkds.pdf) (дата звернення: 18.03.2021).
5. Гайдученко С.О. Організаційна культура як об'єкт управлінської діяльності у сфері державної служби. С. 1-12. URL: http://mmgh.kname.edu.ua/images/Gayduchenko/an_organizational_culture_as_object_of_administrative_activity_is_in_the_field_of_government_service.pdf (дата звернення: 18.03.2021).
6. Липенцев А.Б. Розвиток організаційної культури органів публічної влади: у контексті завдань реалізації програм регіонального інноваційного розвитку. Науковий вісник. 2012. Вип. 9. URL: http://ivivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik9/fail/Lipentsev_Pyls.pdf (дата звернення: 18.03.2021).

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сєроухов Д.Г.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Груцинська Н.М., д. екон. наук, доц.

Проблематика щодо надання адміністративних послуг активно розглядається українською науковою думкою з прийняття Конституції України 28 червня 1996 року. В 90-х роках відбулись серйозні зміни економічної і політичної системи країни, що вплинуло й на обсяги адміністративного регулювання та його правові основи. За радянського періоду адміністративне право існувало в умовах деформованого розвитку галузі та суттєво відставало від розвитку зарубіжних правових систем. Українське адміністративне право, маючи за базу формування радянську систему, не відповідало вимогам часу та потребам суспільного розвитку. В Україні сьогодні відбувається становлення ринкових відносин, тобто формально державне управління вже відійшло у минуле і більш доречним є використання терміну «публічне адміністрування». Але це потребує закріплення його в нормативно-правових документах, чіткого визначення кола учасників цього процесу, їх повноважень тощо. На практиці ще дуже часто здійснюється саме державне управління, тому є багато прикладів у відносинах органів влади з підприємницькими структурами, з громадським сектором, місцевим самоврядуванням тощо. Але розвиток ринкових відносин і демократизації суспільства є незворотним, що підкреслює актуальність нового терміну.

Якщо до складу публічних адміністрацій включаються органи місцевого самоврядування, то обмеження їх повноважень тільки забезпеченням реалізації законів та наданням послуг не відповідає дійсності. На практиці вони виконують набагато більший обсяг робіт з організації життєдіяльності територіальних громад. Це розробка перспективних і поточних планів і програм, створення умов для їх реалізації, контроль і оцінка результатів тощо. Адміністрування – цілеспрямована взаємодія публічних адміністрацій з юридичними та фізичними особами з приводу забезпечення реалізації законів та підзаконних актів і виконання частини основних функцій: орієнтуючого планування, що визначає бажані напрямки розвитку, створення правових, економічних та інших умов для реалізації інтересів учасників взаємодії, розподілу праці, кооперування та координування діяльності, моніторинг результатів. Надання адміністративних послуг на сучасному етапі розвитку займає значне місце в системі науки про державне управління. Дослідники стверджують, що сама ідея надання послуг суспільству органами влади в Європі з'явилася ще за часів формування буржуазії, а остаточно введена в практичну діяльність урядів у другій половині ХХ ст. У цей час уряди європейських країн: Великобританії, Франції, Німеччини - почали застосовувати практику приватного сектору з надання послуг до роботи органів державного управління [1].

Країни Європи почали реформування державного управління, звертаючи особливу увагу на нову якість відносин органів державного управління з фізичними та юридичними особами. На рівні ЄС розроблено відповідне законодавство, а кожна країна адаптувала його до своїх реалій [2].

Отже, вивчення проблем адміністративних послуг бере свій початок від західних досліджень сфери державного управління, адміністративного права й політології. Отже, дати визначення такій діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування як надання адміністративних послуг можна завдяки ознакам, які мають адміністративні послуги:

1. Адміністративна послуга надається за заявою фізичної або юридичної особи. Відтак, діяльність, що складає зміст відповідної послуги, здійснюється уповноваженим суб'єктом лише за ініціативою особи, яка потребує такої послуги. Тому діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, що здійснюється за власною ініціативою таких органів (наприклад, інспекційні перевірки) або за скаргами чи іншими зверненнями (пропозиціями, рекомендаціями тощо), не належать до адміністративних послуг.

2. Заява призводить до певного результату, спрямованого на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків особи (рішення індивідуальної дії (адміністративний акт), що ухвалюється щодо конкретної особи і породжує, змінює або припиняє права та/або обов'язки особи. Це рішення може оформлятися у вигляді певного документа (наприклад, свідоцтва про реєстрацію шлюбу, ліцензії на певний вид господарської діяльності) або ж мати характер реєстраційної дії (реєстрація фізичної особи – підприємця, тобто внесення відповідного запису в Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань) тощо; адміністративний договір, за яким відбувається набуття, зміна чи припинення прав та/або обов'язків особи. Наприклад, договір, що укладається між уповноваженим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування і суб'єктом підприємницької діяльності на місцеві перевезення).

3. Адміністративна послуга є результатом здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг.

Отже, існування різноманітності наукових поглядів щодо визначення поняття “адміністративні послуги” потребує створення єдиної нормативно-правової моделі, яка б у подальшому забезпечила регулювання питання надання адміністративних послуг на належному рівні.

Процес надання адміністративних послуг в Україні потребує подальшого опрацювання та законодавчого врегулювання, оскільки надання послуг насамперед залежить від ефективності діяльності органів виконавчої влади, державних службовців та посадових осіб, які безпосередньо беруть участь у наданні адміністративних послуг. Тому визначення поняття “адміністративні послуги” в Україні залишається проблемним і до сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. URL:

[http:// zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5203-17](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5203-17)

2. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.08.2005 № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>.
3. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
4. Грушинська Н.М. Принципи публічного управління та адміністрування в забезпеченні системності реалізації стратегії галузевої спрямованості у сучасних світових умовах. Збірник статей та матеріалів НАУ в умовах динамічного освітнього середовища НАУ. 2019. С.112-124

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Сухорука А.І.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Груцинська Н.М., д. екон. наук, доц.

Головною умовою вирішення поставлених перед суспільством завдань і зміцнення держави є вдосконалення системи державної служби. Кадровий потенціал державної служби виступає основним фактором, що визначає успіх проведених адміністративних реформ. Необхідність розвитку кадрового потенціалу державної служби в даний час є загально визнаним фактом. Державна служба є специфічною сферою трудової діяльності, що і визначає відмінні властивості, властиві кадровим потенціалом державної служби.

Соціально-економічна ситуація, що склалася в Україні в результаті економічних і політичних реформ, характеризується спадом виробництва в багатьох державних галузях промисловості, зубожінням значної частини населення, втратою ідеалів, порушенням морального устрою суспільства. На думку вчених, треба чітко розрізняти питання про необхідність кадрової реформи, її логіки й етапів з одного боку, і питання про стратегію і тактику її здійснення з іншого. Без кардинального перетворення сформованої кадрового устрою Україна не може стати великою державою.

Сучасний соціально-економічний розвиток країни вимагає створення гнучкої системи управління персоналом на державних підприємствах. Від якості кадрового потенціалу державної служби залежить ефективність і результативність функціонування управлінського апарату держави, що в кінцевому підсумку визначає ефективність функціонування всіх сфер економіки. Без постійного оновлення кадрової політики, звільнення кадрової роботи від спотворень важко розраховувати на успіх реформування суспільства і економіки. Оздоровлення кадрового корпусу державного управління можливо тільки при активній участі широкої громадськості, а не тільки окремих органів (правоохоронних) і вищих посадових осіб на регіональному або місцевому рівнях [1].

Перехід нашої країни до ринкових відносин спонукає вчених і практиків до найретельнішого вивчення досвіду управління державними фірмами та підприємствами економічно розвинених країн, до пошуку шляхів та засобів, які дали б змогу забезпечити стабільно високий рівень добробуту населення нашої країни. Таке вивчення передбачає не сліпе копіювання системи взаємовідносин у процесі виробництва і управління, а відбір вирішальних моментів, що впливають на ефект виробничої та управлінської діяльності.

У більшості розвинених країн професійно підготовлена особистість, її кадровий потенціал розглядаються як національна цінність. Особлива значимість такої особистості в умовах сучасної України проявляється в сфері державної служби. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває поглиблене і

всєбїчне наукове осмислення питань розробки та реалїзацї державної кадрової полїтики в системї державної служби України.

Важливою умовою успішного вирїшення поставлених перед суспїльством завдань і змїцнення державностї виступає вдосконалення системи управлїння, державної служби. Саме органи влади і управлїння, персонал державної служби можуть безпосереднїм чином впливати на розвиток вїдбуваються в країні реформ, забезпечувати реалїзацїю рїшень, спрямованих на модернїзацїю життя суспїльства.

Прїоритетним напрямком є вивчення затребуваностї кадрового потенцїалу державної служби як провїдного принципу реалїзацї державної кадрової полїтики. Це обумовлено, в першу чергу, тим, що формування механїзмів забезпечення реалїзацї затребуваностї кадрового потенцїалу державної цивїльної служби виступає фактором оптимїзацї державної цивїльної служби та її кадрового забезпечення. Успїхи чи невдачї державних і дипломатичних перетворень в Україні багато в чому будуть залежати вїд людей, якї здїйснюватимуть цї перетворення та керуватимуть цими процесами. Йдеться про пїдготовку нової генерацїї фахївцїв та керївникїв, здатних органїзувати державне виробництво і управлїння за законами ринку. Прїоритетним напрямком є вивчення затребуваностї кадрового потенцїалу державної служби як провїдного принципу реалїзацї державної кадрової полїтики. Це обумовлено, в першу чергу, тим, що формування механїзмів забезпечення реалїзацї затребуваностї кадрового потенцїалу державної цивїльної служби виступає фактором оптимїзацї державної цивїльної служби та її кадрового забезпечення. Механїзми в роботї з кадрами повиннї по максимуму сприяти формуванню управлїнських кадрїв нового типу - без цього вони не можуть бути визнанї полїтично і соцїально достатнїми. Розвиток персоналу починає грати все бїльш важливу роль в досягненнї державними службами своїх стратегїчних цїлей, у мїру того як змїнюються дїяльнїсть і структура органїзацїї, потрібнї постїйнї змїни в моделях поведїнки персоналу. Потенцїал окремої людини спїввїдноситься з його можливостями в майбутньому щось зробити, реалїзувати свої інтереси, досягти поставлених цїлей. Складнїсть і багатомїрнїсть здїбностей людини дозволяють розглядати його потенцїал як систему де виявляються в професїйнїй дїяльностї соцїально кориснї здїбностї, як актуалїзованї, так і резервнї. Найчастїше соцїальна кориснїсть здїбностей визначається статусом, цїлями, функцїями і завданнями пїдприємства, де працює людина, а також, показником їнших особливостей, що характеризують вїдповїдну професїйну дїяльнїсть людини. Таким чином, для органїзацїї цїнними є тїльки тї здїбностї людини, якї забезпечують ефективно виконання покладених на неї посадових обов'язкїв.

Список використаних джерел:

1. Посїбник ОЕСР з питань врегулювання конфлїктїв інтересїв на державнїй службї [Електронний ресурс] // ОЕСР. – 2003. – Режим доступу: <http://www.acrc.org.ua>
2. Закон України «Про Нацїональне антикорупцїйне бюро України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1698-18>

Формування та реалізація кадрової політики в органах публічної влади

Тільний В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Груцинська Н.М., д. екон. наук, доц.

Розробка науково обґрунтованої державної кадрової політики є нагальною потребою українського суспільства, найважливішою передумовою зміцнення держави. Відповідно до Конституції України держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Це зайвий раз підкреслює, що вся її діяльність має чітко визначену спрямованість. Тому і виконання покладених на державу функцій має у якості орієнтира забезпечення прав і свобод людини.

Визнаючи пріоритет людини як найвищої соціальної цінності, держава одночасно взяла на себе певні обов'язки з його забезпечення. Таке конституювання державної діяльності не може не вплинути на те, як, яким чином і за допомогою яких ресурсів державою виконуються відповідні обов'язки та функції. Причому слід зауважити, що в більшості випадків ми маємо справу з соціальною матерією. Так, у підручнику з теорії держави та права О. Черданцева вказується, що відносно розуміння сутності держави існує соціологічний підхід, який полягає в тому, що держава розглядається як явище соціальне, котре існує лише у суспільстві, тісно з ним пов'язане, ним визначене. А один з варіантів цього підходу акцентує увагу на тому, що держава – відносно самостійна організація, що не збігається з суспільством та діє як самостійний інститут. Сутність держави – це внутрішній зміст її діяльності, де разом із вирішенням суто класових завдань держава виконує і загальносоціальні завдання («спільні справи»), без яких не може функціонувати жодне суспільство (засоби транспорту і зв'язку, будівництво шляхів, іригаційних споруд, боротьба з епідеміями, злочинністю, заходи щодо забезпечення миру та інші) [1].

Також щодо призначення держави вказується, що вона регулює соціальні відносини в суспільстві, здійснюючи неоднакову політику стосовно різних соціальних, професійних й інших груп населення, а в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки й політичної демократії її головне завдання – сприяти саморегуляції суспільства, стимулювати позитивні тенденції його розвитку, перешкоджати негативним, вводити суспільно значимі процеси в певні межі для того, щоб у невгамовній боротьбі різних сил не допустити анархії й розпаду суспільства.

Отже, ми бачимо, що держава здійснює управління суспільством (політико-територіальна організація суспільства), при цьому вона забезпечує його інтереси (забезпечення захисту і узгодження суспільних, групових, індивідуальних інтересів) за допомогою спеціальних засобів (влада, яка здійснюється державним апаратом). При цьому можна відзначити, що спільним

у процесах управління та організації в контексті суб'єкт–об'єкт є людина, що вказує на соціальну природу управління в державі.

Так, у літературі відзначено, що об'єкт управління можна розглядати в двох аспектах – елементно-структурному (як сукупність людей та їх груп) та функціональному (діяльність, поведінку індивідів і конкретних груп людей), а відносно суб'єкта управління вказано, що це структурно окреслені спільноти людей з органами управління [2].

Відповідно, можна вести мову про те, що за відсутності наповнення відповідного суб'єкта та об'єкта соціальними ресурсами їх існування та нормальне функціонування неможливе. Більше того, відзначена нами вище пріоритетність забезпечення прав та свобод людини, розробка нових форм та методів виконання державою своїх обов'язків виводить саме людину на перше місце під час вирішення тих завдань, які стоять перед суспільством та державою. Тому широко відомий вислів «кадри вирішують все» на сучасному етапі отримує нове значення одного з центральних елементів механізму державного управління.

Також треба відзначити, що саме кадровий склад (особовий склад, персонал) є головною ланкою державного механізму, через яку реалізується виконавча влада, втілюються в життя державні вимоги та управлінські рішення, і від того, як кадровий склад розуміє і виконує свою роботу, наскільки чітко і правильно діє, залежить ефективність функціонування органу управління і всієї системи виконавчої влади.

З наведеного можна побачити, що кадрова політика втілюється у відповідну діяльність. Тож ми можемо вважати що саме кадрове забезпечення являє складність та відповідну організаційну побудову останнього, а також вказує на велике значення кадрового забезпечення в реалізації та виконанні функцій держави. І ця діяльність має чітку визначену спрямованість у межах всієї системи державного управління. Тому, як і кожний напрямок діяльності держави, кадрове забезпечення має власну мету та ціль що виконує притаманні їй функції. Так, у термінологічному словнику з управління персоналом «мета системи управління персоналом» визначається як забезпечення кадрами, організація їх ефективного використання, професійного та соціального розвитку, а також досягнення раціонального ступеня мобільності персоналу .

Тож треба вести мову про те, що кадрове забезпечення є дуже складним комплексним явищем, яке має власну будову, що певним чином відрізняє цей вид діяльності з-поміж інших державних видів діяльності, що пов'язанні з управлінням. У такому аспекті робота з кадрами, яка втілюється у політику на рівні держави, не може існувати як протиріччє явище, оскільки охоплює значне коло питань, що пов'язані з різними аспектами добору, розстановки, підвищення кваліфікації персоналу державних установ та організацій. Саме тому потрібно вести мову про певну системну діяльність з кадрового забезпечення в державі. У джерелах з цього приводу відзначено, що система роботи з кадрами спрямована на формування й реалізацію кадрового забезпечення, завдань і раціонального використання персоналу, оскільки тут використовується весь комплекс питань,

пов'язаних з вибором, розстановкою кадрів, службовим підвищенням, присвоєнням спеціального звання, атестаційною оцінкою його професійних і особистих якостей на всіх етапах проходження державної служби, з правовим регулюванням порядку умов служби, профілактикою порушень дисципліни, визначенням потреб у фахівцях для органів і підрозділів.

Список використаних джерел:

1. Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі [Електронний ресурс] // ОЕСР. – 2003. – Режим доступу: <http://www.aecr.org.ua>
2. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1698-18>
3. Публічне управління та національна безпека Розділ 4. Публічне управління та принципи адміністрування в сфері суспільних відносин: освіта – економіка-держава. За заг.ред.Грушинської Н.М. НАУ. – 2019 – С.167-202

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Ткаченко О.В.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Жовнірчик Я.Ф., д.держ.упр., проф.

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно актуальною справою. Це повною мірою стосується і України, високий рівень корумпованості якої визнаний внутрішнім політичним керівництвом, вітчизняними, зарубіжними аналітиками та відповідними міжнародними інституціями. Корупція проникла майже в усі сфери життєдіяльності нашої країни та, зокрема, в органи публічної влади. Це небезпечне явище впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини. Загалом корупція для України набула масштабів національного лиха: знищила довіру громадян у дієвість органів публічної влади всіх рівнів та обмежила розвиток держави.

Порушивши управлінську дисципліну, поєднавши політичні та бізнес-інтереси, це стало однією з ключових причин гальмування будь-яких реформ. У зв'язку з обранням Україною власного шляху протидії корупції, набуває актуальності розробка механізмів інформаційної відкритості, які мають бути спрямовані на запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, проведення фінансового контролю, моніторингу способу життя суб'єктів декларування, основою яких може стати досвід провідних країн світу. Одним із напрямів ефективного впливу на поточний стан протидії корупції є реформування антикорупційного законодавства як правової основи антикорупційної політики в державі.

За останні роки в Україні у сфері запобігання та протидії корупції зроблено досить багато – прийнято антикорупційний закон (Закон України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VIII) та низку інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, створено ряд антикорупційних інституцій [1]. Становлення нової політичної й економічної системи, розвиток ринкових відносин, що обумовили проблеми безробіття й зайнятості, переорієнтацію моральних цінностей, посилення правового нігілізму в трансформаційний період до демократичного суспільства вимагає пошуку нових механізмів попередження та протидії корупції, заснованих насамперед на глибокому розумінні суті проблеми, а також на координації зусиль держави, правоохоронних органів, населення [2, с. 72].

Однак, ці та інші, здійснювані в державі та суспільстві, заходи не привели до відчутних позитивних результатів у справі запобігання та протидії корупції. Причин тому багато. Одна з них полягає у тому, що протягом існування незалежної України антикорупційні процеси не мали належного наукового забезпечення [3]. При цьому недослідженими належним чином залишається

низка ключових для антикорупційної діяльності питань, зокрема, сучасні механізми запобігання та виявлення корупції.

Низький рівень дослідження не говорить про повну відсутність наукових робіт, які вивчають проблеми протидії корупції, але їх якісний рівень не відповідає сучасним потребам антикорупційної діяльності, яка є комплексом правових, адміністративних, виховних та інших заходів, що здійснюються з метою забезпечення законності діяльності органів публічної влади, професійного і чесного виконання службовцями своїх повноважень, недопущення встановлення корумпованих зв'язків, виявлення фактів корупційних діянь, притягнення до відповідальності винних осіб, мінімізація наслідків такого роду діянь, усунення причин та умов, які сприяють корупційним правопорушенням.

Нове антикорупційне законодавство фактично посилює відповідальність за вчинення корупційних правопорушень і спрямовує зусилля спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії перед усім на виявлення, викриття та припинення проявів корупції.

Необхідно звернути увагу на не менш ефективні у запобіганні та протидії корупції попереджувальні міри, які визначають як сукупність заходів офіційного впливу державних органів, а у випадках делегування відповідних повноважень і громадських об'єднань щодо фізичних, юридичних осіб у вигляді моральних, особистих, майнових та організаційних обмежень їх прав і свобод, законних інтересів задля попередження вчинення протиправних діянь як будь-якими, так і конкретними особами, забезпечення правопорядку за будь-яких умов.

Масштабна цифрова трансформація України за останні роки реалізується дуже швидко і в цих умовах слід доповнити класичний підхід у запобіганні корупції сучасними механізмами з використанням цифрових технологій. Із можливістю реалізації програми “Держава в смартфоні”, де більшість адміністративних послуг буде надаватись у режимі “онлайн”, мінімізується бюрократія та контакт між чиновниками і громадянами, це в свою чергу має суттєво знизити корупційні зв'язки і дати позитивний результат у боротьбі з корупцією на рівні “держава – громадянин”. Звісно цифровізація має стосуватись не тільки роботи з громадянами, а й усіх інших напрямів діяльності системи державного управління.

Перед Україною з набуттям її незалежності проблеми запобігання та протидії корупції залишаюся одними з найактуальніших завдань публічної влади. Тому, для отримання позитивних результатів у боротьбі з корупцією необхідно комплексно поєднати класичні підходи і сучасні, засновані на цифрових технологіях та інноваційних підходах у вивченні та системному дослідженні правових аспектів запобігання і протидії корупційним правопорушенням на основі вітчизняного та світового досвіду.

Список використаних джерел :

1. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VIII // [електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Жовнірчик Я.Ф., Бандура І.С. Проблеми запобігання і протидії корупції в органах публічної влади/ Я.Ф. Жовнірчик, І.С. Бандура// Науково-практичний журнал “Інвестиції: практика та досвід”. – 2017. – № 17 . – С. 70 - 74.
3. Михненко А.М. Запобігання та протидія корупції: Навчальний посібник: [за заг. ред. А.М. Михненко]. – Київ: ДННУ “Академія фінансового управління”, 2013. – 666 с.

**СЕКЦІЯ . «ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ
ФАКТОРОМ»**

РОЗДІЛ 1. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

**ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО
НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Безнюк В.В., Бойко В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Войтович І.С., д-р пед. наук, проф.

Актуальність впровадження змішаного навчання передусім пов'язана з тим, що неможливо досягнути високих результатів навчання, притримуючись лише однієї педагогічної технології. Натомість поєднання різних технологій і впровадження змішаного навчання дає змогу значно підвищити результативність навчання. Традиційний підхід до навчання передбачає передачу знань і вмінь від викладача до студента, за умов змішаного навчання – студент самостійно здобуває знання та вміння, а викладач виконує роль координатора, наставника. За таких умов у студента формуються навички самонавчання, організації та планування власного навчального часу, визначення індивідуальної траєкторії навчання відповідно до рекомендацій викладача і часових меж у вивченні навчальної дисципліни.

Отже, змішане навчання є якісно новим підходом, що трансформує структуру і зміст навчання, змінюючи традиційні ролі викладача та студента з метою отримання високих результатів. Виокремлюють такі три основні компоненти змішаного навчання, які можна реалізувати в інформаційно-освітньому середовищі [1]:

– традиційне навчання (face to face) – традиційні заняття в аудиторії під керівництвом викладача з використанням ІКТ;

– самостійне навчання (self-study learning) – самостійна робота студентів: виконання практичних і лабораторних робіт, пошук у електронних ресурсах;

– спільне онлайн-навчання (online collaborative learning) – робота студентів і викладачів у режимі онлайн, наприклад проведення вебінарів, конференцій, форумів тощо.

Змішане навчання вважається ефективним, оскільки створює умови для розв'язання основної проблеми традиційного навчання, що полягає в обмеженні можливостей реалізації та розвитку потенційних здібностей студентів.

Традиційна методика	Форма навчання	Змішане навчання
Повний курс лекцій,	денна	Повний курс відеолекцій, оп-

практичних, лабораторних занять (приблизно 50% годин), контрольних заходів та самостійної роботи студентів (приблизно 50 % годин)		live трансляція лекцій, вебінари та Інтернет-конференції для підтримки проведення практичних, лабораторних занять, адаптивна система
Скорочений курс аудиторних занять (приблизно 10% відведених годин), контрольних заходів та самостійної роботи студентів (приблизно 90 % годин)	заочна	контрольних заходів та підтримка самостійної роботи студентів через on-line консультації, форуми і блоги
Опорні конспекти лекцій, відсутність практичних і лабораторних занять, контрольні заходи в режимі on-line, самостійна робота – 100 % часу	дистанційна	

Характеристики змішаного навчання:

- включає в себе і старі, і нові технології;
- націлене на існуючих студентів;
- намагається виконати роботу технології, яка існувала раніше;
- не приводить до істотного зниження рівня знань.

Варіанти «змішування»:

- змішування очного та дистанційного навчання.
- змішування структурованого та неструктурованого навчання.
- змішування користувачького контенту та зовнішніх матеріалів
- змішування самостійного й колаборативного навчання.
- змішування роботи та навчання

Таким чином, змішане навчання дає змогу:

- розширити освітні можливості студентів за рахунок доступності та гнучкості, врахування їх індивідуальних освітніх потреб, а також темпу й ритму навчального матеріалу;

– стимулювати формування суб'єктної позиції студента: підвищення його мотивації, самостійності, соціальної активності, рефлексії та самоаналізу і, як наслідок, підвищення ефективності освітнього процесу в цілому;

– трансформувати стиль педагога: перейти від трансляції знань до інтерактивної взаємодії зі студентом, що сприятиме формуванню процесу конструювання власних знань;

– персоналізувати освітній процес: студент самостійно визначає свої навчальні цілі, способи їх досягнення, враховуючи власні освітні потреби, інтереси та здібності, викладач у даній ситуації є помічником студента.

Список використаних джерел:

1. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. 284 с.

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ GOOGLE ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Вдовиченко А.В., Польовий С.О.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Войтович І.С., д-р пед. наук, проф.

Технологію хмарних обчислень можна вважати найбільш прогресивною концепцією взаємодії людини з інформаційним середовищем і її життєвим простором. Яскравим прикладом полегшення роботи як викладача, так і студента для реалізації освітнього процесу в умовах пандемії є Google Classroom.

Google Classroom – це система управління навчальним процесом, розроблена компанією Google для навчальних закладів, призначенням якої є спрощення створення, розподілу та класифікації завдань безпаперовим способом (рис. 1) [3].

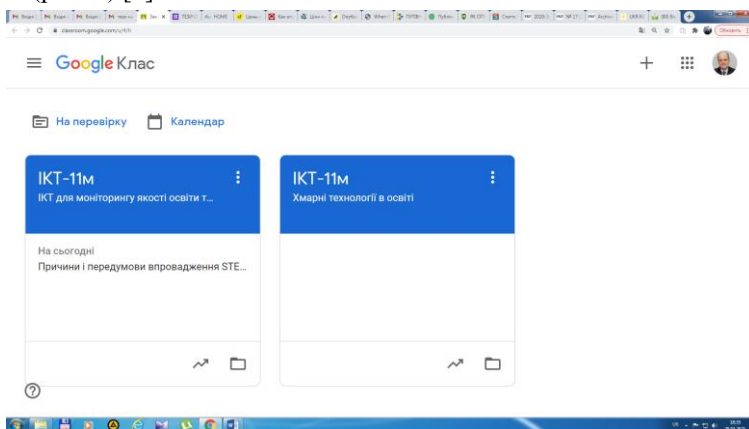
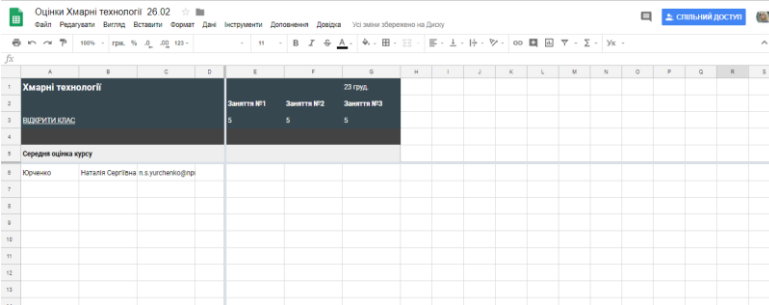

Рис. 1. Google Classroom

Google Classroom – це інструмент, в якому поєднуються Google Drive для створення та розповсюдження завдань, Google Docs, Sheets and Slides для написання звітів, Gmail для спілкування та Google Calendar для планування діяльності [2]. Дана система вдало пройшла, як запевняють розробники [2], цілу низку перевірок і тепер може бути використана, абсолютно безкоштовно закладами освіти для запровадження дистанційної та змішаної форм освіти, завдяки зручності та якісному поєднанню основних інструментів підтримки освітнього процесу в умовах обмеженого відвідування закладів освіти.

У сервісі Google Classroom є низка переваг: викладачі можуть власноруч додавати прізвища студентів або надавати їм код для реєстрації в якості слухачів курсу, організовувати письмову роботу без жодного аркуша паперу, розсилати оголошення і починати обговорення; студенти мають змогу обмінюватися один

з одним матеріалами та відповідати на поставлені викладачем питання, бачити на сторінці завдань, які роботи ще не захищені. Викладачі можуть стежити за прогресом у навчанні кожного студента, оцінювання можуть супроводжувати коментарями та вести електронний журнал (рис. 2) [4].

The image shows a screenshot of a Google Classroom digital journal. The interface is in Ukrainian. At the top, it says 'Оцінка Хмарні технології 28.02'. Below that, there are tabs for 'Файл', 'Редагувати', 'Видок', 'Вставити', 'Формат', 'Інструменти', 'Доповнення', 'Додати', and '103 змін зроблено на Диску'. There is also a 'Свійний доступ' button. The main area is a spreadsheet with columns labeled A through S. Row 1 has 'Хмарні технології' in column A and '23.09.20' in column G. Row 2 has 'Заняття №1' in column E, 'Заняття №2' in column F, and 'Заняття №3' in column G. Row 3 has 'ВІДКРИТИ КЛАС' in column A and '5', '5', '5' in columns E, F, and G respectively. Row 4 has 'Середнє оцінка курсу'. Row 5 has 'Клієнко' in column A and 'Наталія Сергіївна п.с.учасниця@oprr' in column B. The spreadsheet is mostly empty for other rows and columns.

Рис. 2. Електронний журнал Google Classroom

Використання Google Classroom забезпечує ефективне спілкування зі студентами в режимі реального часу або в режимі дистанційного навчання; система зручна у використанні як для педагогів, так і для студентів та вимагається мінімальної підтримки з боку технічних фахівців для розгортання, використання і адміністрування [1].

Google Classroom – це можливість перетворити дистанційну освіту в повсякденний інструмент роботи [4]. Основним елементом Google Classroom є Класи. Функціонально вони нагадують структурою форуми, оскільки забезпечується користувачам можливість відправляти повідомлення іншим користувачам в межах віртуальної групи. Кожному класу створюється окрема папка на відповідному Google Drive, куди студент може подати роботу у вигляді посилання на свій диск або завантажувати файл.

Зокрема, використання сервісу «Завдання (Теми)», в якому передбачається можливість подання лекційних матеріалів та створення запитань чи завдань, які інтегровані з Google Drive, забезпечує спільну роботу над завданнями, з використанням двостороннього зв'язку між студентами та викладачем; спілкування в режимі реального часу; оцінювання виконаних завдань. Спільна робота розширює можливості навчання, студенти можуть обмінюватись ідеями і допомагати один одному. За такого підходу забезпечується адаптація студентів до спільної роботи в групах.

Однією з найважливіших функцій Google Classroom є інтеграція з Google Calendar. В системі Google автоматично створюється календар для кожного класу. Терміни виконання завдань будуть відображатися на календарі цього класу, і викладачі зможуть вручну запланувати такі події, як консультації, вебінари, колоквіуми, заліки та ін. (рис. 3) [4].

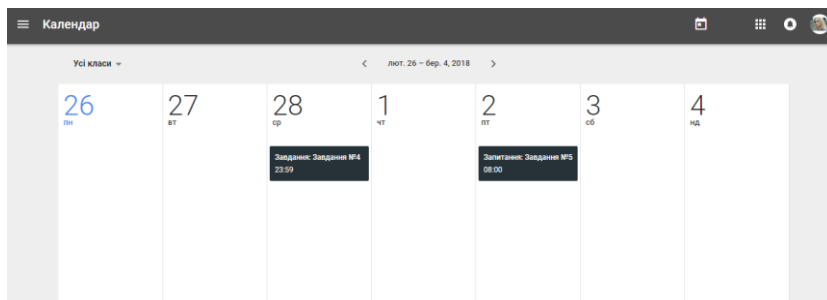

Рис. 3. Календар Google Classroom

Крім того, викладачі мають змогу повторно використовувати свої завдання у різних класах за допомогою послуги «Повторне використання публікації». Необхідно лише натиснути відповідну кнопку, вибрати клас, в котрому публікація була раніше опублікована, внести зміни, щоб модернізувати або додати питання для нового повідомлення. Викладачі можуть вибирати матеріал з будь-якого класу, який вони створили або спільно навчають. Також передбачена можливість роботи кількох викладачів з одним курсом.

За допомогою платформи викладачі також можуть розмішувати запитання у своєму класі та заохочувати до дискусії, дозволяючи студентам відповідати на коментарі до відповідей один одного. В системі Google Classroom зберігаються дані про кількість студентів, які відповіли (чи не відповіли), щоб допомогти забезпечити участь усіх студентів групи (віртуального класу) у виконанні завдань.

З використанням Google Classroom зручно працювати як викладачеві, так і студентові, оскільки служба забезпечує користувачів універсальним робочим апаратом, зручним інтерфейсом і засобами, необхідними учасникам освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Google Classroom та можливість його використання для змішаного навчання [Електронний ресурс]. URL: <https://e-learning.co.ua/zmishane-navchannya/nash-poglyad-na-google-classroom-ta-mozhливist-yogo-vikoristannya-dlya-zmishanogo-navchannya-v-shkoli/>.
2. Возможности использования Google Класса [Електронний ресурс]. URL: <https://support.google.com/edu/classroom/answer/6376881?hl=ru>.
3. Гриценко В.Г. Використання сервісу Google Classroom для управління освітніми процесами [Електронний ресурс] / В.Г. Гриценко, І.В. Юстик URL: <http://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/2015-10-%2006-06-%2017-54/sektsiia-%204/3930-vykorystannya-%20servisu-google-%20classroom-dlya-%20upravlinnya-osvitnimy-%20protsesamy>.
4. Шишкіна М. П. Хмаро орієнтоване освітнє середовище навчального закладу: сучасний стан і перспективи розвитку досліджень / М. П. Шишкіна, М. В. Попель // ISSN Online: 2076-8184. Інформаційні технології і засоби навчання. 2013. Вип. №5. URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em6/emg.html>

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вікторів С.І., Сидоренко В.О.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Войтович І.С., д-р пед. наук, проф.

В умовах величезного потоку даних і дефіциту навчального часу ведеться активний пошук нових резервів для створення гнучкої і мобільної системи навчання. У зв'язку зі змінами у навчальних планах ЗВО, що пов'язані зі скороченням кількості аудиторних годин і збільшенням годин, які відводяться на самостійну роботу студентів, роль викладача у навчальному процесі змінюється: він повинен стати організатором та керівником, тьютором і лектором, експертом та консультантом самостійної роботи студентів [2]. Враховуючи це, форми й засоби навчання у навчальному процесі повинні використовувати для реалізації інформативної, формуючої, мотивуючої, систематизуючої та контролюючої функцій. Сприяти виконанню цих функцій може у першу чергу використання потужних і простих у роботі Інтернет-технологій та засобів електронного навчання. Одним з основних таких продуктів є G Suite for Education.

В G Suite for Education об'єднуються ряд корисних сервісів, таких як [3]:

Gmail – безкоштовна служба електронної пошти;

Classrom – підтримка навчання;

Drive – файловий хостинг з використанням хмарних технологій;

Calendar – планування часу;

Docs – набір інструментів для роботи з офісними файлами;

Sheets – опрацювання даних, які подаються у вигляді таблиць;

Forms – створення та проведення онлайн форм і опитування;

Slides – створення презентацій, незалежно від наявного пристрою;

Sites – платформа для хостингу та конструктор для створення сайтів;

Meet – інтерактивне спілкування та підтримка відеоконференцій.

Перераховані вище сервіси можуть використовуватися як окремо, так і комплексно, як доповнення один одного.

Основні можливості використання хмарних сервісів [1]:

1) Взаємодія і спільна робота, що надає змогу:

– переглядати, коментувати та редагувати роботи студентів в режимі реального часу;

– оперативно ділитися посиланнями, відео та зображеннями з сайтів;

– пропозиція батькам підписуватися на електронне розсилання з відомостями про роботи, які повинні бути складені, і невиконані завдання. В розсилання також включаються оголошення і питання, що публікуються викладачем в стрічці курсу.

2) Економія часу:

- студенти можуть приєднуватися до курсів самі за допомогою коду;
- спільне навчання. Можливість запрошення на курс до 20 інших викладачів;
- зручні шаблони. Швидке створення індивідуальних завдань для кожного студента;
- безліч додаткових матеріалів. Додавання до завдань відео з YouTube, форми Google, PDF-файлів і інших об'єктів з Диска;
- налаштування завдань. Додавання термінів складання звітів, зміна шкали оцінок і відстеження перевірених завдань;
- попередня підготовка. Створення чернетки записів і завдань або налаштування дати і часу їх автоматичної публікації в стрічці курсу;
- швидкі опитування з використанням Google Forms;
- централізоване зберігання ресурсів. Створення сторінки курсів для навчальних планів, правил та інших документів;
- відстеження завдань для студентів;
- відстеження завдань для викладачів;
- зручне виставлення та перенесення оцінок;
- індивідуальні завдання.

3) Зручна підтримка для адміністраторів:

- доступність і безпека;
- єдиний вхід за допомогою своїх аккаунтів Google;
- професійний розвиток у Центрі навчання Google;
- безкоштовна цілодобова підтримка від працівників Google;
- захист особистих даних.

У сучасній системі організації навчання у ЗВО застосування технологій дистанційного навчання є невід'ємною складовою для забезпечення якісної освіти. Використання хмарних технологій в освітньому процесі значно

розширює можливості організації дистанційного навчання, що сприяє підвищенню мотивації до використання ІКТ у майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Вакалюк Т. А. Основні можливості використання Google Classroom у навчально-виховному процесі ВНЗ [Електронний ресурс] / Т.А. Вакалюк. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/215.pdf>

2. Кухаренко В.М. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В. М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук та ін.; ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. 284 с.

3. Шишкіна М. П. Хмаро орієнтоване освітнє середовище навчального закладу: сучасний стан і перспективи розвитку досліджень / М. П. Шишкіна, М. В. Попель // ISSN Online: 2076-8184. Інформаційні технології і засоби навчання. 2013. Вип. №5. URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em6/emg.html>

ПІДГОТОВКА STEM/STEAM ЕДУКАТОРІВ

Жмасва А.Є.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Сліпухіна І. А., д-р пед. наук, проф.

Стрімкий рух розвитку STEM-освіти в усьому світі детермінує попит на едукаторів нового рівня. STEM-едукатор володіє певним набором необхідних навичок, це психологічно та емоційно компетентна людина, лідер і менеджер, професіонал, вільний від стереотипів, успішна людина, володіє презентаційними навичками, ефективний комунікатор та фасилітатор.

В Україні названа вище галузь тільки починає розвиватись, однак за кордоном вчені вже працюють над якісною підготовкою STEM-едукаторів.

Досвід США, Австралії, Німеччини, Малайзії, Ірландії – провідних країн у впровадженні STEM говорить про важливість підготовки спеціалістів цього напрямку і в Україні. США у 2019 році опублікувало «Progress Report on The Federal Implementation of The STEM Education Strategic Plan», де окрім стратегічних цілей наголошується на особливій важливості підготовки компетентних STEM едукаторів. Уряд Австралії у Бюджеті на 2020-21 роки виділив значні кошти на програми (Doing та reSolve: Mathematics by Inquiry, Early Learning STEM Australia, Let's Count, Little Scientists) для навчання спеціалістів цієї галузі. В Малайзії з 2013 року діє реформа STEM-освіти, яка передбачає підготовку вчителів на першому етапі. В Ірландії міністр з питань досліджень та інновацій, Seán Sherlock TD, створив STEM Education Review Group для проведення всебічного огляду питань STEM-освіти.

Популярні пропозиції щодо підготовки STEM едукаторів на світовому ринку є: бакалаврські, магістерські програми, курси підвищення кваліфікації, тренінги, стажування, літні школи. Проаналізовані все технології підготовки в світовому контексті та виявлено, що є як безкоштовні способи отримання знань едукатора в галузі STEM, так і дорогі та ефективні програми.

Отримані дані є відправною точкою для кращого розуміння потреб викладачів в STEM та плацдармом для подальшого навчання едукаторів.

Список використаних джерел:

1. U.S. Department of Commerce: STEM Jobs: 2017 Update. URL: <https://www.commerce.gov/data-and-reports/reports/2017/03/stem-jobs-2017-update>
2. Australian Government: Department of Education, Skills and Employment. URL: <https://www.education.gov.au/support-science-technology-engineering-and-mathematics#:~:text=The%20Australian%20Government%20regards%20high,community%2C%20national%20and%20global%20citizenship>

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ОПЕРАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Зубченко К.Р.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Фендьо О.М., канд. техн. наук

Для організації ефективної взаємодії користувача з апаратним забезпеченням персонального комп'ютера, необхідною умовою є наявність ліцензійного програмного забезпечення, а саме операційної системи (далі – ОС) та сервісних програм, які як правило постачаються разом з ним незалежно від сфери подальшого застосування. При цьому основними функціями ОС є керування пам'яттю, введенням-виведенням даних, файловою системою, взаємодією процесів, також ОС відповідають за збереження інформації, облік використання ресурсів, виконання прикладних програм та ін.

Незважаючи на стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, ОС класифікують з огляду на виробника і розрізняють здебільшого за особливостями реалізації внутрішніх алгоритмів керування основними ресурсами комп'ютера (процесором, пам'яттю, обладнанням), особливостями використаних методів проектування, типами апаратних платформ, галузями використання та багатьма іншими властивостями.

Зазначимо, що залежно від особливостей використовуваного алгоритму керування процесором, ОС поділяють багатокористувацькі й однокористувацькі, на багатопроцесорні й однопроцесорні системи та ін. Залежно від кількості одночасно виконуваних завдань, ОС класифікують на однозадачні (наприклад, MS-DOS) і багатозадачні (OS/2, UNIX, Windows та ін.). Відтак, однозадачні ОС виконують здебільшого функцію надання користувачу віртуальної машини, спрощуючи сам процес взаємодії користувача з комп'ютером, адже розраховані на виконання лише одного процесу в кожний дискретний момент часу. На відміну від однозадачних, багатозадачні ОС підтримують одночасне виконання декількох процесів, кожний з яких може мати лише один потік.

В Україні до 1995 року на більшій частині IBM-сумісних персональних комп'ютерів використовувалася створена фірмою Microsoft операційна система MS DOS, яка була достатньо простою і недорогою, що стало запорукою її популярності та тривалого використання. За весь період було розроблено понад сім версій цієї ОС, а в останній версії були враховані всі зміни в архітектурі персональних комп'ютерів та передбачена можливість роботи в мережі.

На заміну MS DOS, яка мала суттєві обмеження по характеристиках пам'яті та можливостях файлової системи, прийшла операційна система OS/2, представлена користувачам як спільна розробка фірми IBM та Microsoft. Її відрізняв багатозадачний режим роботи, віртуальна пам'ять, графічний багатовіконний інтерфейс користувача та потужність, оскільки OS/2 могла виконуватися дванадцять програм одночасно.

У 1969 році в одному з підрозділів компанії AT&T Bell Laboratories була розроблена перша версія ОС UNIX, яка включно до 2004 року мала нові версії, гілки розвитку та модифікації. Першочергово ОС була спроектована для комп'ютерів PDP-7 фірми Digital, проте пізніше її було перенесено на комп'ютери інших типів, а з 1980 р. і на персональні комп'ютери. На сьогодні є можливість реалізацій цієї ОС практично для кожної апаратної платформи, UNIX стала своєрідним стандартом відкритих систем, забезпечуючи сумісність програмних продуктів, написаних в її середовищі. Однак поява Windows NT суттєво обмежила використання ОС, оскільки прогресивність концепцій, закладених в UNIX, з самого початку була орієнтована на багатозадачний користувацький режим, а не для використання на персональному комп'ютері.

ОС Linux, яка була розроблена в 1991 році, представляє собою набір базових інструкцій, які здійснюють керування компонентами комп'ютера і дозволяють працювати його прикладним програмам [1]. Linux є першою ОС з вільним і відкритим вихідним програмним кодом, що не висуває жодних ліцензійних обмежень до користувацької аудиторії, і може бути встановленим на такі пристрої як мобільні телефони, планшетні комп'ютери, маршрутизатори, ігрові консолі, настільні комп'ютери, мейнфрейми і суперкомп'ютери.

На сьогодні найпоширенішою у світі ОС для персональних комп'ютерів є об'єктно-орієнтована ОС Windows, створена фірмою Microsoft. ОС Windows поряд з IBM-сумісними персональними комп'ютерами є однією з найпопулярніших технологічних платформ, оскільки має забезпечення як для бізнесу, так містить освітні рішення для студентів та закладів освіти. Дана ОС локалізована для України і містить повнофункціональні україномовні версії комерційних продуктів. Пакет Microsoft Windows містить стандартні застосунки, серед яких браузер (Internet Explorer), поштовий сервіс (Outlook Express), програвач (Windows Media Player).

Оскільки важливою тенденцією в галузі інформаційно-комунікаційних технологій є розвиток мережевих технологій та глобальної мережі Інтернет, відтак перспективою для ОС є підвищення надійності, безпеки та зниження відмовостійкості, можливість інтеграції ОС і мережі, розвиток віртуалізації, перенесення ОС і базових інструментів у середовище хмарних обчислень.

Список використаних джерел:

1. Ключ-ефект і операційна система Windows проти Linux / О.І.Провотар, К.Д. Протасова // Проблеми програмування. 2015. № 4. С. 84-92.
2. Танненбаум Э., Бос Х. Современные операционные системы. 4-е изд. – СПб.: Питер, 2015. 1120 с.
3. Abraham Silberschatz, Peter B. Galvin, Greg Gagne. Operating System Concepts (10th edition), ISBN 978-111-945633-9, Published by Wiley. 2018.

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ В ЛОКАЛЬНИХ І ГЛОБАЛЬНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖАХ

Кочерга Д.І.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Фендьо О.М., канд. техн. наук

Перехід від індустріального до інформаційного суспільства у другій половині ХХ ст., який зумовлений стрімким розвитком і впровадженням інформаційних технологій, каналів передачі даних, локальних та глобальних комп'ютерних мереж, супроводжується зростанням комп'ютерних злочинів, пов'язаних із розкраданням та розголошенням конфіденційної інформації, її фальсифікацією, навмисним пошкодженням або знищенням даних зловмисниками, тощо. Саме тому надважливого значення набуло питання захисту інформації, що перш за все передбачає її захист від фізичної втрати, а також захист від доступу зловмисників, які не є власниками або легальними користувачами інформації.

Відтак, на сьогоднішні основним завданням захисту інформації як у локальних, так і глобальних комп'ютерних мережах, є забезпечення конфіденційності, цілісності, достовірності та оперативності доступу до інформації. Разом з тим, з технічної точки зору інформаційна безпека інформації передбачає її захист у процесі обробки, передачі, зберігання від таких зловмисних дій як несанкціонований доступ, перетворення, знищення (пошкодження), а також від інших дій, направлених на порушення працездатності інформаційно-технічних систем.

Зазначимо, що основні напрямки розробки практичних методів захисту інформації в комп'ютерних мережах безпосередньо визначаються рівнем розвитку інформаційних технологій. Оскільки кіберзлочини стали характерною ознакою сьогодення, то саме технології відіграють роль активатора проблеми захисту інформації у сучасному інформаційному суспільстві.

Захист інформації в комп'ютерних мережах – це комплексна проблема, до складу якої входить прогнозування та своєчасне виявлення загроз безпеки інформаційним ресурсам, правове регулювання використання інформаційних технологій, розвиток системи сертифікації, забезпечення відповідних організаційно-технічних умов експлуатації.

Однак для розв'язання цієї проблеми необхідне відповідне фінансування, з огляду на що першочерговим завданням є визначення співвідношення рівня необхідної безпеки та витрат на її підтримку. Саме тому фахівцям з інформаційної безпеки перш за все необхідно визначити потенційні загрози, імовірність їх настання та можливі наслідки, а вже потім обрати адекватні засоби і побудувати надійну систему захисту.

Загалом найбільшу загрозу безпеці інформації на підприємствах, в установах, закладах освіти безпосередньо становлять працівники, тому саме їхні навмисні чи випадкові дії потрібно передбачати, організовуючи систему захисту.

Порушників інформаційної безпеки, які намагаються одержати несанкціонований доступ до комп'ютерної мережі, щоб мати можливість змінити, викрасти, знищити інформацію (певну програму) або отримати з неї комерційну вигоду, кваліфікують як комп'ютерних піратів і поділяють на чотири основних групи стосовно комп'ютерної мережі установи, яку вони атакують: сторонні працівники, які не знають установу; співробітники, які працюють або раніше працювали в установі (звільнені працівники); співробітники-непрограмісти; співробітники-програмісти. Для боротьби з такими категоріями порушників необхідно перш за все визначити діапазон спонукальних мотивів, їх градацію за ступенем важливості та небезпеки; кваліфікацію кіберзлочинця; оцінку його технічних можливостей; припущення про характер його дій та ін.

Варто зазначити, що залучення високкваліфікованих фахівців до організації захисту інформації в комп'ютерних мережах є важливою стратегією інформаційного захисту будь якої установи, що передбачає: визначення усіх загроз та фактів вторгнення, аналіз засобів захисту та пошук ефективних засобів протидії. На сьогодні стратегія захисту інформації стає чи не найважливішою складовою в політиці безпеки підприємства та передбачає пошук шляхів побудови надійної системи захисту з урахуванням сучасних тенденцій.

Разом з тим, до захисту інформації в комп'ютерних мережах повинні бути долучені і пересічні користувачі, оскільки політику безпеки неможливо вирішити лише за допомогою технічних та програмних засобів захисту. Тут доцільно залучити людський потенціал, оскільки саме він відіграє важливу роль у забезпеченні конфіденційності та цілісності інформації. Безпосередні власники і користувачі інформації можуть якнайкраще оцінити її важливість для визначення адекватних заходів для її подальшого захисту, і саме тому вони повинні брати активну участь у виробленні стратегії захисту інформації, яка має бути частиною внутрішньої політики безпеки будь якої організації.

Отже, захист інформації в локальних і глобальних комп'ютерних мережах є невід'ємною складовою сьогодення, а оскільки загрози від кіберзлочинності стають дедалі частішими та небезпечнішими, то і проблема захисту інформації потребує чіткої актуалізації і контролю за правильністю дій.

Список використаних джерел:

1. Технології захисту інформації [Електронний ресурс]. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/4186>
2. Цимбалюк В. Інформаційна безпека підприємницької діяльності, визначення сутності та змісту поняття за умов входження України до інформ. суспільства (глобальної кіберцивілізації) // Підприємництво, господарство і право. 2004. № 3. С. 88-91.
3. Крюков О.І. Інформаційна безпека держави в умовах глобалізації // Державне будівництво. 2007. № 2. [Електронний ресурс]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_2_12

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІА В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Мельніченко А.Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Фендьо О.М., канд. техн. наук

В умовах сучасного інформаційного суспільства виникає нагальна потреба інформатизації освіти, мета якої полягає у глобальній раціоналізації інтелектуальної діяльності шляхом використання нових інформаційних технологій, радикального підвищення ефективності та якості підготовки фахівців з новим типом мислення, що відповідає вимогам постіндустріального суспільства. Відтак, модернізація вищої освіти у форматі Болонської системи зумовлює зростання ролі медіаосвітньої підготовки майбутніх учителів, які, окрім використання в організації навчального процесу традиційних форм і методів навчання, повинні проектувати освітнє та навчальне середовище із залученням сучасних інформаційних, комп'ютерних та педагогічних інновацій.

У загальноприйнятому визначенні «мультимедіа» – це спеціальна інтерактивна технологія, яка за допомогою технічних і програмних засобів забезпечує роботу з комп'ютерною графікою, текстом, мовленнєвим супроводом, високоякісним звуком, статичними зображеннями й відео [1].

Мультимедіа є ефективною освітньою технологією завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості й інтеграції різних типів навчальної інформації. Так, відмінною рисою мультимедіа є навігаційна структура, що забезпечує інтерактивність – можливість безпосередньої взаємодії з програмним ресурсом. Інтерактивність технологій мультимедіа передбачає «живий» зв'язок між користувачем і програмою, зокрема, за бажанням, можна задати індивідуальний темп роботи в межах програми, установити швидкість подачі матеріалу, кількість повторень тощо [2].

Одним із пріоритетних напрямів у галузі інформатизації освіти є розробка й упровадження мультимедійної техніки, введення в навчальний процес мультимедійних продуктів. Використання у практичній викладацькій роботі сучасних інформаційних технологій дозволяє, по-перше, змінити й збагатити зміст педагогічної освіти, по-друге, активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів на заняттях.

Використання мультимедійних засобів у навчальному процесі дозволяє змінити характер навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, активізувати самостійну роботу за допомогою різноманітних електронних засобів навчального призначення. Найбільш ефективним є застосування мультимедіа в процесі оволодіння здобувачами освітими первинними знаннями, а також відпрацювання навичок та вмій, необхідних для професійної підготовки.

Застосування новітніх інформаційних технологій суттєво розширює можливості контролю за навчальним процесом. Особливо ефективним є використання комп'ютерних програм у системі поточного і проміжного контролю. Спеціально розроблені тестуючі програми або бази даних, що містять тестові завдання, забезпечують, з одного боку, можливість самоконтролю для студента, а з іншого – беруть на себе рутинну частину поточного або підсумкового контролю. Комп'ютерна тестуюча система може бути як окремою програмою, що не допускає модифікації, так і універсальною програмною оболонкою, наповнення якої залежить від викладача.

Потенційні переваги інформаційних технологій очевидні: можливість будувати модульні, легко адаптовані до потреб конкретного користувача програми навчання, незалежні від місця та часу навчання, а також можливість швидкого оновлення курсів. Використання інформаційних технологій дозволяє зробити навчання більш ефективним та індивідуалізованим.

Сприйняття матеріалу при використанні мультимедійних засобів покращується шляхом застосування різних дидактичних можливостей комп'ютера, таких як наочність, акцентування, динаміка кольорового зображення. Особливість процесу навчання за допомогою мультимедіа викликає інтерес до навчання і сприяє активізації та зосередженню уваги здобувачів освіти на навчальній дисципліні.

Таким чином, упровадження інформаційних технологій створює умови для переходу на більш високий рівень інтелектуальної праці. Специфічними дидактичними функціями комп'ютера, що виділяються при цьому, є моделювання ситуацій, які недоступні у звичайних умовах, занурення в певне середовище, наявність постійного зворотного зв'язку, автоматизація контролю, формування позитивного ставлення до навчання. Технології навчання, що орієнтовані на застосування засобів мультимедіа, можуть значно полегшити й якісно поліпшити роботу викладача, підвищити рівень знань та вмінь здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Петрицин І. О. Дидактичні функції засобів мультимедіа у процесі підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / І. О. Петрицин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 33. 2019. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/kenv>.

2. Синиця М. О. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ як засіб формування педагогічних знань // Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія / за ред. проф. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 418-438.

ПРОГРАМНЕ І АПАРАТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В ЛОКАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Осипчук Т.О.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Коваленко В.В., канд. пед. наук

Питання захисту піднімається вже відтоді, щойно люди навчилися письмовій грамоті. З розвитком ІТ секрети стали уразливі як ніколи. У епоху паперових документів співробітникові було скрутно непомітно винести документацію – тепер же він просто копіює її на будь-який доступний йому знімний носій, наприклад мобільний телефон. І абсолютна більшість організацій не можуть нічого з цим поробити. Багато компаній зберігають не тільки свою інформацію, але і відомості про власних клієнтів.

Захистити корпоративні секрети на сто відсотків не зможе жодна компанія. Нинішній розвиток технологій дозволяє говорити лише про мінімізацію ризиків. Як правило, захист секретів є комплексним завданням, яке включає організаційні, адміністративні, а також технічні заходи.

Під захистом інформації розуміється використання спеціальних засобів, методів і заходів з метою запобігання втрати інформації, що знаходиться у ЛВС. Широке поширення і повсюдне застосування обчислювальної техніки дуже різко підвищили вразливість накопичується, зберігається та обробляється в ЛВС інформації.

Чітко позначилося три аспекти уразливості інформації:

1. Схильність фізичного знищення або спотворення.
2. Можливість несанкціонованої (випадкової чи зловмисної) модифікації.
3. Небезпека несанкціонованого отримання інформації особами, для яких вона не призначена.

Для вирішення проблеми захисту інформації основними засобами, що використовуються для створення механізмів захисту прийнято вважати: апаратні та програмні засоби.

Під час дослідження проаналізовано досить перспективний спосіб захисту, а саме Сімейство продуктів InfoWatch, що являють собою збалансований засіб для ефективного керування інформаційною безпекою компанії, без якого немислимо безперервне ведення сучасного бізнесу. InfoWatch допомагає зберегти репутацію замовника, мінімізувати фінансові ризики, пов'язані із втратою конфіденційності даних і привести інформаційну систему у відповідність із національними й міжнародними законами та стандартами.

Рішення компанії забезпечують контроль над найпоширенішими шляхами витоку, моніторинг доступу співробітників до корпоративних інформаційних ресурсів і зберігання докладного архіву операцій з документами.

InfoWatch у масштабі реального часу фільтрує поштовий і веб-трафік і контролює операції з документами на робочих станціях, запобігаючи виводу

конфіденційних даних за межі інформаційної системи. У випадку виявлення фактів порушення корпоративної політики ІТ безпеки система оперативно повідомляє про інцидент компетентним особам і поміщає підозрілі об'єкти в область карантину.

InfoWatch Traffic Monitor (далі Traffic Monitor або система) – це розподілена багатокомпонентна система, призначена для контролю за трафіком вихідних листів, переданих по протоколах SMTP і HTTP. Для виконання даного завдання в системі передбачені два види перехоплювачів:

1. Mail Monitor – призначений для перехоплення SMTP-трафіку. Перехоплення SMTP-трафіку здійснюється за допомогою інтеграції з поштовим сервером Postfix.

2. Web Monitor – призначений для перехоплення HTTP-трафіка. Поставляється у вигляді окремого компонента – Traffic Monitor ISA Server Plugin. Перехоплення HTTP-трафіка здійснюється за допомогою інтеграції із Proxy-сервером MS ISA Server.

Отже, в умовах сучасної суверенізації держав і суб'єктів, триваючих воєнних конфліктів, спроб територіальних, економічних та інших домагань держав одна до одної, зростаючої загрози тероризму в ставлення окремих громадян і державних структур особливо гостро постали проблеми надійного захисту інформації в особливі періоди управління важливими державними об'єктами, включаючи обчислювальні системи. Це вимагає подальшого розвитку теорії і практики забезпечення інформаційної безпеки в локальних мережах підприємств, підвищення надійності застосування сучасних систем обробки конфіденційної інформації в умовах загострення інформаційної війни.

Оскільки програмне забезпечення та комп'ютерні бази даних є результатом висококваліфікованого інтелектуальної праці фахівців-професіоналів, а від надійної роботи комп'ютерних систем і прикладних програм залежить діяльність величезної кількості людей, трудящих в самих різних сферах прикладання комп'ютерних технологій, з самого початку входження комп'ютерної техніки в життя людської спільноти виникла необхідність захисту інформації від несанкціонованого її використання, небезпеки втрати або псування. Виникнення і глобальне поширення загальнодоступних комп'ютерних мереж поставило нові завдання перед розробниками засобів забезпечення захисту інформації та справило визначальний вплив на всю сферу забезпечення інформаційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Домарев В. В., Домарев Д.В., Гордієнко С.Г. Обґрунтування основних функцій системи управління інформаційною безпекою // Вісник Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій. 2012. Т. 10, № 2. С. 102-104.

2. Кавун С.В., Носов В.В., Манжай О.В. Інформаційна безпека. Навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2008. 352 с.

ЗАСОБИ МУЛЬТИМЕДІА, ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ

Форманчук А.О.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Фендьо О.М., канд. техн. наук

На сучасному етапі розвитку суспільства освітні технології не можливі без впровадження інновацій. Одним із інструментів інформаційних технологій для радикального підвищення ефективності та якості підготовки фахівців освіти, з новим типом мислення, виступають засоби мультимедіа. У широкому сенсі термін «мультимедіа» означає спектр інформаційних технологій, що використовують різні програмні і технічні засоби з метою найбільш ефективної дії на користувача (що став одночасно і читачем, і слухачем, і глядачем). Мультимедіа є ефективною освітньою технологією завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості та інтеграції різних типів навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати індивідуальні особливості споживачів освітніх послуг.

Медіаосвітня підготовка майбутніх працівників освіти, які, окрім використання в організації навчального процесу традиційних форм і методів навчання, повинні проектувати освітнє та навчальне середовище із залученням сучасних інформаційних, комп'ютерних та педагогічних інновацій, має важливе значення та актуальність. Нині в педагогічну практику вводиться новий етап комп'ютеризації з різних наукових дисциплін, викликаний розвитком мультимедійних технологій. В інтерактивному режимі роботи – графіка, анімація, фото, відео, звук, текст створюють інтегроване інформаційне середовище, в якому користувач знаходить якісно нові можливості, спроможні відігравати роль вагомозого засобу активізації навчально-пізнавальної діяльності споживачів освітніх послуг [1].

Необхідно зазначити, що інноваційна діяльність в освіті має ряд специфічних особливостей, тому застосування мультимедійних засобів, особливо в сучасних умовах дистанційного навчання, може стати додатковим засобом контролю і виміру рівня знань, умінь і навичок споживачів освітніх послуг.

Отже, засоби мультимедіа значно покращують якість подачі матеріалу та ефективність засвоєння цього матеріалу. Впровадження технологій мультимедіа збагачує зміст освітнього процесу, підвищує мотивацію до вивчення матеріалу з боку споживачів освітніх послуг і веде до більш тісної співпраці між викладачем та слухачем. Мультимедіа є важливим кроком у структуруванні знань, виділенні понять предметної області та удосконалення процесу освіти в цілому.

Список використаних джерел:

1. Нікітіна Н. С. Використання мультимедійних засобів у викладанні іноземної мови професійного спрямування у вищій школі. [Електронний ресурс]. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1096>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІ

Щербина Р.І.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Коваленко В.В., канд. пед. наук

Цифрова трансформація освіти і науки України постійно спонукає до вдосконалення освітніх методів та засобів навчання. Не виключенням є і вдосконалення електронних освітніх ресурсів (ЕОР) на вимогу цифрового суспільства для задоволення освітянських потреб.

У Наказі МОНмолодьспорт України від 01 жовтня 2012 № 1060 «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» (зі змінами Наказ МОН № 749 від 29.05.2019) [2], електронні освітні ресурси визначено, як засоби навчання на цифрових носіях будь-якого типу або розміщені в інформаційно-телекомунікаційних системах, які відтворюються за допомогою електронних технічних засобів і застосовуються в освітньому процесі.

Метою створення ЕОР є забезпечення модернізації освітнього процесу, змістове наповнення освітнього простору, надання рівного доступу учасникам освітнього процесу незалежно від місця їх проживання та форми навчання відповідно до якісних навчальних і методичних матеріалів, створених на основі інформаційно-комунікаційних технологій [2].

В.В. Лапінський визначає наступні принципи розробки ефективних ЕОР:

1. Принцип науковості. Цей принцип визначає необхідність використання такої моделі об'єкта вивчення, що максимально сприяє реалізації мети навчання. Таку модель слід подавати у формі, яка дозволяє виділити істотні ознаки об'єкта вивчення.

2. Принцип наочності. Даний принцип ґрунтується на необхідності створення ЕОР, за допомогою яких користувачі мають можливість і спостерігати моделі явищ, які є об'єктами вивчення, і здійснювати перетворювальну діяльність із цими об'єктами.

3. Принцип систематичності. За допомогою систематичного викладу навчальних матеріалів ЕОР передбачає створення передумов формування у суб'єкта навчання моделі знань, яка повинна стати зовнішньо обґрунтованою і внутрішньо несуперечливою системою. А також бути підмножиною наукового знання відповідної галузі.

4. Принцип індивідуалізації. Індивідуальний підхід в освітньому процесі реалізується шляхом використання адаптивних систем елементами штучного інтелекту [1].

Структура ЕОР має включати в себе такі обов'язкові компоненти як:

- змістова частина;
- програмна частина;
- рекомендації для вчителя або викладача;
- рекомендації для учня або студента;
- рекомендації для відповідальної особи за роботу ЕОР.

Погоджуємося з думкою В.В. Лапінського, що такі засоби навчання, що є складниками ЕОР, повинні проектуватися і створюватися з урахуванням ієрархії розумових дій та операцій суб'єкта навчання; структурування навчального матеріалу та його подання у ЕОР не повинні суперечити вимогам системності знань і систематичності їх викладу; ЕОР мають органічно вписуватися в освітній процес; програмні засоби необхідно супроводжувати відповідним методичним забезпеченням [1].

Отже, до особливостей розробки електронних освітніх ресурсів можна віднести саме освітню мету створення таких ресурсів, зокрема, контент який містить: рекомендації для вчителя/викладача та учня/студента.

Список використаних джерел:

1. Лапінський В.В. Електронні освітні ресурси – дидактичні вимоги і класифікація. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. № 3, 2 (50). Київ, 2013. С. 214-218. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/5369> (дата звернення 16.03.2021).

2. Наказ МОНмолодьспорт України від 01 жовтня 2012 №1060 «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси»(зі змінами Наказ МОН № 749 від 29.05.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#Text> (дата звернення 18.03.2021).

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ І КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ КРИЗОВОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Амбарцумян Д.В.

Національний авіаційний університет, м. Київ

Науковий керівник - Зубіашвілі І. К., канд. психол. наук

Проблема кризового розвитку особистості в педагогічній діяльності в сучасному суспільстві набуває все більшої актуальності у зв'язку з багатьма причинами, і передусім, з переходом української системи освіти від традиційної когнітивно-орієнтованої до особистісно-орієнтованої парадигми. У зв'язку з цим виникають питання, пов'язані з розумінням смислу і цінності освітньої діяльності та ролі педагога як одного з її суб'єктів а також зростає необхідність теоретичного осмислення професійного становлення педагога і розуміння психологічних детермінант цього процесу.

Проблему кризового розвитку особистості педагога на різних етапах професійного становлення вивчали Е. Зеєр, Є. Клімов, Т. Кудрявцев, Н. Кузьміна, С. Максименко, А. Маркова та ін. Вагомий доробок у вивчення проблеми синдрому «професійного вигорання», його змісту і структури внесли як зарубіжні (Ж. Годфруа, Л. Джоуел, І. Кон, К. Маслач, та ін.), так і вітчизняні вчені (Л. Карамушка, Л. Сердюк, М. Пірен, С. Рубінштейн, С. Максименко). Вітчизняні науковці зробили значний внесок у дослідження питань психологічних труднощів у розвитку особистості упродовж професійної діяльності (О. Бондарчук, Н. Волянчук, З. Кісарчук, С. Максименко, Т. Титаренко та ін.).

Мета статті – на основі теоретичного аналізу визначити детермінанти кризового розвитку особистості педагога.

У психологічній науці кризовий розвиток розглядається з точки зору психодинамічного, когнітивно-біхевіорального та екзистенційного підходів. Найбільш перспективним і актуальним для вирішення цієї проблеми, на думку деяких вчених, є екзистенційний підхід [2].

У процесі професійного становлення людина неодноразово переживає екзистенційні кризи. Але найбільш гостро проблеми, пов'язані с такими кризами, виникають після сорока років [1].

Професійно-обумовлені кризи педагогів виникають на різних етапах професійної діяльності. При цьому ступінь їх прояву залежать від вимог оточуючого середовища та активності особистості. Кризовий розвиток у педагогічній діяльності детермінується синдромом емоційного вигорання, (неадекватне ставлення до себе та інших, загальна негативна настанова на життєві перспективи, ірраціональні ідеї, амбівалентна самооцінка) екзистенційною кризою (суб'єктивне переживання самотності, переосмислення

власних ідей) і віковою кризою (втрата ілюзій, переживання ознак старості) [1; 3].

Психологічне забезпечення професійної педагогічної діяльності повинно відповідати рівню сформованості особистісно-професійного потенціалу та етапам професійного становлення.

Взагалі, під психологічним поняттям «криза» розуміють особливі, відносно нетривалі періоди індивідуального розвитку особистості, які характеризуються різкими психологічними змінами. Кризи у процесі професійного становлення особистості на сучасному етапі розвитку науки теж вважаються закономірними, оскільки вони мають два можливих шляхи вирішення: з одного боку, криза може призвести до особистісної та професійної дезадаптації, коли фахівець не може впоратися зі своїми внутрішніми протиріччями, а з іншого боку, криза може спричинити подальший особистісний та професійний розвиток, це своєрідний «шанс» для людини перейти на вищий рівень професіоналізму. Отже, позитивним вирішенням професійної кризи є подальший професійний розвиток фахівця, його вище професійне утвердження. Тому важливим для особистості є усвідомлення сутності професійних криз та вміння конструктивно спрямувати їх енергію. Це потребує особливо ретельної роботи над собою через рефлексію власного психологічного стану та усвідомлення специфічних чинників професійної педагогічної діяльності, які спричиняють виникнення ускладнень професійного становлення та розвитку особистості.

Дійсне усвідомлення особистістю сутності професійної діяльності педагога, її пріоритетів, ресурсів для особистісного й професійного саморозвитку та її специфічних негативних чинників створюють можливість здійснення постійної профілактичної та корекційної роботи, а значить - зберігати психічне, психологічне та соціальне здоров'я фахівця на всіх етапах його професіоналізації.

Отже, розвиток особистості обумовлений результатами подолання кризи. Вихід із кризи передбачає перехід до наступної стадії, розвиток внутрішньої цілісності та здібності діяти ефективно. Самий гострий тип конфлікту в професійному самовизначенні – це смисловий конфлікт.

Неусвідомленість внутрішньо-особистісної кризи проявляється на робочому місці у вигляді синдрому емоційного вигорання. Перспективним напрямом дослідження є подальше експериментальне вивчення проблеми кризового розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев, СПб. Питер, 2001. – 288с.
2. Белинская Е. П. Социальная психология личности / Е. П. Белинская, О. А. Тихомандрицкая. – М., 2001. – 452с.
3. Василюк Ф.Е. Психология переживания / Ф. Е. Василюк. – М.: МГУ, 1984. – 200 с.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОРИ У РОБОТІ ЗІ СКОРБОТОЮ

Бутейко В.С.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – доц. Мельничук Т.І., кан. психол. наук, доц

Життя людини незалежно від її раси, національності, гендерної приналежності чи віку неминує пов'язане із втратою. Природною емоційною реакцією на втрату значущого об'єкта, частини ідентичності або очікуваного майбутнього є горе, скорбота як глибоке душевне переживання, гострий біль, який необхідно прожити, щоб відновити психічну рівновагу. Цей процес дуже індивідуальний, і перебіг його залежить від особистісних особливостей, пережитих раніше втрат та їх характеру, а також від наданої підтримки.

Один із ефективних та дієвих інструментів психологічної допомоги клієнтам, що перебувають у процесі скорботи, є терапевтична метафора.

У великому психологічному словнику метафора визначається як словесне висловлювання, що використовує підміну понять, які мають часткову подібність [1]. Взагалі, термін «метафора» вживається в трьох значеннях: слово з переносним значенням; один із тропів; будь-яке мовне вираження (слово, словосполучення, речення) з переносним змістом [2, с.341].

Окремі аспекти застосування терапевтичної метафори в психологічному консультуванні при роботі із скорботою представлені в ряді досліджень, зокрема М. Еріксон, Е. Россі, Ш. Копп, Р. Кроулі, Д. Міллс, Н. Пезешкіан, В. Стюарт, Д. Епстон, М. Уайт, Ю. Алімова, Н. Арутюнова, І. Вачков, В. Гак, Д. Гордон, В. Солодухов, Л. Шрагіна, Р.Ткач, Т.Зінкевич-Євстігнеєва та ін.

Як спосіб роботи метафора виражається через прості порівняння чи більш довгі історії, алегорії, притчі. Вона містить ресурси колективного несвідомого, дозволяє знайти те символічне значення, що інтегрує внутрішні ресурси, підсилює у людини мотивацію до змін при створенні власної історії, формує нові соціальні настанови, навички конструктивної взаємодії, стимулює пошук нових рішень, послаблюючи опір і дії захисних механізмів. Створені клієнтом метафори мають велику діагностичну та пізнавальну цінність для психолога, одночасно ресурсну й терапевтичну для самого клієнта [3]. Тому метафоричний спосіб консультативного спілкування застосовується в різних психологічних школах.

Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що метафора є досить важливим психологічним інструментом у роботі із скорботою, який полегшує розпізнавання переконань клієнта про себе і світ, у якому він живе, дає можливість побачити проблему й допомагає з нею впоратися.

Список використаних джерел:

1. Большой психологический словарь. – 4-е изд., расширенное / Сост. И общ. ред. Б. Г. Мещеряков., В. П. Зинченко. – М.: АСТ: АСТ Москва; СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2009. – 811с. – С.299.
2. Василевська О.І., Дворніченко Л.Л. Метафора в роботі психолога-консультанта. Психологія і особистість.2017. №2 (12).
3. Ткач Р. М. Использование метафоры в терапии скорби. - К.: Університет «Україна», 2011.

THE IMPORTANCE OF DIAGNOSING THE ONSET OF DEPRESSION AS A BASIS FOR SUICIDAL RISK PREVENTION

Voznyuk A.P.¹

¹National Aviation University, Kyiv

Scientific adviser - Petrenko O.V., Ph.D., Associate Professor

Annotation: *that study deals with the problem of early diagnosis of depression in order to prevent suicidal states. The influence of depression on society and individual is analyzed and the importance of its diagnosis is shown.*

Keywords: *early diagnosis of depression, depressive disorders, suicide risk.*

Depressive disorders are the most common manifestations of severe psychopathological conditions such as suicide risks. About one in ten Americans suffers from depression during their lifetime, and one in twenty Americans has a recurrence. Obviously, Ukrainians suffer from this disease just as often. There is evidence that with a certain nature of the family genotype, women suffer from depression 3-4 times more often, and men are more likely to develop alcoholism. The most serious consequence of depression is the problem of suicide. Depressive disorders are one of the serious problems of health and social services, as they are the cause of 70% of all suicides (as a result of suicides, the mortality rate among patients with depressive disorders is 15%). By the way, suicides are the ninth leading cause of death in the United States, and among adolescents and young people - third. Thus, suicide in the United States takes more lives than leukemia and kidney disease, and severely affects the condition of relatives, friends and colleagues of the suicide victim. People with production and legal problems (which, in turn, are the result rather than the cause of depression), people with genetic burdens and mental illness are more likely to commit suicide.

In the United States, the nation's economic loss, due to the prevalence of depression, is \$ 45 billion, annually. But even these figures do not fully reflect the economic losses, it is necessary to take into account the loss of jobs, cessation of professional growth and education, reduction of family functioning. Data from a 15-year observation indicate that 80% of untreated patients have a low level of social functioning for a long time.

Some British scientists have cited the results of a study of the economic losses associated with depression, namely the costs

- health care,
- the reduce of life productivity,
- occupational injuries and ,
- absenteeism,
- product quality reduce due to attention deficit disorder.

It has been reported that 3,000 people with depression in one part of the UK were classified as seriously ill and had five times as many days of incapacity as other patients. Depression is more common than diseases such as hypertension, diabetes, arthritis. Depression is primarily an episode of demeanor disorder that is accompanied by neurovegetative symptoms that occur daily for at least two weeks. In general, it is recommended to assume the presence of depression, if the individual has a depressed state,

significant loss of interest and lack of satisfaction in everyday life, fluctuations of body weight, insomnia, drowsiness, fatigue, energy, psychomotor retardation, low self-esteem, guilt mental capacity and thoughts of death. At the same time there is a social part, including labor maladaptation. The seasonal and daily periodicity of the disturbed behavior should be alarming.

Early diagnosis of depression is important for an opportune professional (medical, psychological, social) intervention, which is effective for both psychophysiological recovery and social rehabilitation. First of all, it is necessary to establish what type of depression one had to face - manifestations of mental illness, neurotic depression or the reaction of a healthy person to sad real events.

Depression can be considered as a clinical syndrome and then the treatment of depressive disorders should be done only by psychiatrists. In the case of severe depression, doctors usually prescribe antidepressant medications. Psychologist must request information and be aware about what drugs their patient is taking, what is the strength and duration of these medications. But a medicine, focused only on the natural sciences is ineffective and cannot do without psychological concepts.

Psychologists and social workers should also be aware of the biological and psychological predisposition of some people to depressive reactions in difficult life situations. For such individuals, depression recurs in adverse state and passes with changing in environment. If depression is endogenous, then its course depends more on daily, seasonal, climatic and intrapsychological factors.

After all, it is scientifically proven that depression often precedes the manifestations of suicidal behavior. It should be noted that over the past 30 years, the suicide rate, especially among young people (18-30 years old), has increased by 150%. This growth is combined with an increase in the incidence of depression and substance abuse.

The study outlines the prospect of using the refined patterns of the social behavior of an individual during a crisis situation, which allows a specialist to carry out the correct early diagnosis of depressive states and their opportune correction.

References:

1. Stewart J. W., Thase M. E. Treating DSM-IV depression with atypical features. *Journal of Clinical Psychiatry*. 2007;68(4, article e10) doi: 10.4088/jcp.0407e10. - <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17474800/>
2. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Arlington, Tex, USA: American Psychiatric Publishing; 2013.
3. Paul Bloom. *The War on Reason*. The Atlantic and the Brooks and Suzanne Ragen. March Issue; 2014. - <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2014/03/the-war-on-reason/357561/>
4. Sachs-Ericsson N, Selby E, Corsentino E, Collins N, Sawyer K, Hames J, Arce D, Joiner T, Steffens DC. *Am J Geriatr Psychiatry*. 2012 Jul;20(7):622-34. doi: 10.1097/JGP.0b013e31822cccff. - <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21997599/>

РЕЗІЛІЄНТНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ОСОБИСТОСТІ

Корольчук О.Л.

Національний авіаційний університет, (Київ)

Науковий керівник – Мельничук Т. І., канд. психол. наук, доцент

Науковий пошук, теоритичні розробки щодо концептуальних засад і реально діючих ефективних стратегій формування активної та стійкої особистості в реаліях сьогодення є досить важливі і життєво необхідні. В умовах постійно діючих, наростаючих стресорів навколишнього середовища: збільшення кількості надзвичайних ситуацій (епідемія, Еболи, Ковід-19 та ін.), зростаючого інформаційного перенавантаження (технологізація та диджиталізація), виникнення нових військових конфліктів тощо призвели до погіршення загального благополуччя особистості та зниження її життєстійкості. За таких умов зростає і невизначеність, турбулентність, швидкоплинність - умови, за яких сучасні особистості важко швидко пристосовуватися й функціонувати продуктивно, жити та діяти якісно у т.ч. ефективно застосовуючи механізми психологічного захисту (далі ПЗ).

Загально визнано, що ПЗ, як важливий неусвідомлюваний механізм поведінки, відіграє важливе значення у формуванні ефективної та продуктивної особистості, допомагає бороти тривожність, напруженість, долати відчуття невпевненості, почуття неповноцінності, розв'язувати конфліктні ситуації тощо. Вивченням ПЗ займалися представники різних наукових напрямів З. Фрейд, Ф. Басін, Н.Каліна, Л.Копець, В.Рожнов, В.Медведев, В. Ташликов та багато інших науковців та практиків. При дослідженні ПЗ зустрічаються різні пояснення сутності даного поняття, їхньої кількості, типології, класифікацій. До визначень ПЗ відносять властиві кожній людині стійкі способи сприйняття і переживання світу (опрацювання інформації), у процесі яких окремі аспекти дійсності вона змінює, викривляє так, щоб дійсність здавалася зручнішою, сприятливішою, не загрозливою [1, с.272].

Досить часто, прийоми опрацювання інформації, за допомогою яких особистість захищається від внутрішнього та зовнішнього напруження дають змогу виключити реальність (заперечення), уникнути реальності (витіснення), перевизначити реальність (раціоналізація), надати реальності протилежного значення (реактивне утворення), тобто винести внутрішні почуття особистості і приєднати їх до реалій зовнішнього світу (проекція) за рахунок чого виробити в організмі резилієнтність (життєстійкість)[2, с.213].

Останніми роками спостерігається стрімка актуалізація досліджень, що стосуються резилієнсу (англ. resilience). Резилієнс досліджують вчені в рамках багатьох дисциплін, в тому числі біології, медицини, психології. Переважна більшість авторів оглядових досліджень наголошує на процесуальності резилієнсу. Поясненням цьому є те, що з роками відбувся поступовий перехід від більш ранньої концепції резилієнсу як особистісної риси до концепції резилієнсу як динамічного процесу.

Існує кілька основних концептуальних моделей для вивчення резилієнс. Більшість із них визнає наявність біопсиходуховного (biopsychospiritual) гомеостазу (рівноваги) особистості, на що впливають надзвичайні ситуації, життєві події і фактори резилієнс.

У психологічних дослідженнях з 1980-х резилієнс розглядається у контексті неусвідомлених захисних механізмів та факторів ризику особистості в стресових ситуаціях.

Опора на власні сили, самозабезпеченість як атрибут резилієнс полягає в тому, що резильєнтні індивіди мають відчуття контролю, вони виявляють незалежність, автономію та самостійність, впевнені, що здатні контролювати свою власну долю перед важкими випробуваннями. Соціально-психологічна чуйність є атрибутом резилієнс, що дає змогу людині або групі взаємодіяти з оточенням, виявляти турботу про інших, допомагати під час негараздів. Резилієнс передбачає соціальну підтримку з боку різних систем, включаючи сім'ю, друзів, релігійні організації та школи. Також важливо розуміти, що індивідуальна резилієнс не може стосуватися водночас усіх сфер життя і вияв резилієнс в одній з них не обов'язково означає наявність її в усіх інших [8; 9]. Тому залежно від сфери дослідники виокремлюють такі види індивідуальної резилієнс: навчальна, емоційна, поведінкова. З огляду на зазначене вище існує низка обмежень для вимірювання індивідуальної резилієнс. Деякі дослідники вимірюють її через 1) суттєві/незначні життєві негаразди/ризик; 2) висока/низька компетентність [9]. Проблема вимірювання резилієнс пов'язана з тим, що її індикатори мають відрізнятися для кожного періоду вікового розвитку і в різних контекстах. Існують валідизовані англійські інструменти для вимірювання резилієнс (наприклад, Шкала резилієнс Коннора – Девідсона (Connor – Davidson Resilience Scale) [9], Original Dispositional Resilience (Hardiness) Scale; The Dispositional Resilience (Hardiness) Scale (HARDY); The Resilience Scale; The resiliency attitudes and skills profile та ін.). Оскільки резилієнтність передбачає, що людина буде "приходити до норми" від цих непростих переживань та стресорів це може також передбачати і досягнення певного рівня психічного благополуччя особистісті.

Існують також докази того, що стан психічного благополуччя пов'язаний з рівнем психологічної резильєнтності (далі - ПР), що, беззаперечно, має важливе значення для зменшення психологічних проблем, емоційних негативних сплесків - тривожності, страху, агресії, вигорання та покращення як психологічного здоров'я особистості, так і здоров'я людини загалом. ПР є особистісною характеристикою, що включає 3 підвимири: самовідданість, контроль та виклики. Самовідданість стосується почуття мети та сенсу щодо активної участі у щоденних подіях. Контроль стосується віри в те, що можна впливати на різні ситуації в житті людини. Виклик виражає віру особистості у зміни. Ці три характеристики змінюють сприйняття особистості щодо подій та обставин і відповідно вона стає більш життєстійкою (стресостійкою) – резилієнтною. ПР - це здатність особистості справлятися та долати перешкоди, невизначеності та інші подібні обставини [6; 7; 8].

За даними Американської психологічної асоціації, ПР - це процес адаптації людей до таких стресових факторів, як тривога, депресія, травма, страждання та загроза [8]. Також доведено, що особи з високою ПР менше страждають психічними розладами [6; 8].

Концептуальні засади формування ПЗ та ПР вивчаються та мають бути предметом наукових досліджень, адже саме вони забезпечують цілісність особистості, ефективність її адаптаційних можливостей, сприяють продуктивності та якості життєдіяльності людини, що є вкрай важливим у реаліях сьогодення - збільшенням темпів життєдіяльності та інформаційного навантаження, ознак невизначеності, турбулентності, масштабуванням ризиків і загроз антропогенного та природнього характеру.

Таким чином, базуючись на проведеному аналізі та синтезі інформації, ми пропонуємо визначати резилієнс як адаптивний динамічний процес повернення до початкового психосоціального функціонування та фактор формування механізмів психологічного захисту особистості внаслідок дезорганізуючої дії психотравмуючих подій. Відтак, вважаємо дане питання актуальним та важливим для дослідження.

Список використаних джерел:

1. Каліна Н. Ф. Психотерапія : [підручник] / Н. Ф. Каліна. – К. : Академвидав, 2010. – 286 с.
2. Копець Л. В. Психологія особистості : [навч. посіб.] / Л. В. Копець ; Нац. ун-т „Кієво-Могилян. акад.” – К., 2007. – 460 с.
3. Тітаренко Д. С. Захисні механізми психіки людини [Електронний ресурс] / Д. С. Тітаренко // Проблеми екстремальної та кризової психології – Вип. 6. – Харків, 2009. – Режим доступу : <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive>.
4. Bahar A, Koçak H, S, Samancıoğlu Bağlama S, Çuhadar D: Can Psychological Resilience Protect the Mental Health of Healthcare Professionals during the COVID-19 Pandemic Period? *Dubai Med J* 2020;3:133-139. doi: 10.1159/000510264.
5. Southwick SM, Bonanno GA, Masten AS, Panter-Brick C, Yehuda R. Resilience definitions, theory, and challenges: interdisciplinary perspectives. *Eur J Psychotraumatol.* 2014;5(1):114–28.
6. Mccann CM, Beddoe E, McCormick K, Huggard P, Kedge S, Adamson C, et al. Resilience in the health professions: a review of recent literature. *Int J Wellbeing.* 2013;3(1):60–81.
7. Hart PL, Brannan JD, De Chesnay M. Resilience in nurses: an integrative review. *J Nurs Manag.* 2014;22(6):720–34.
8. Hove J, Rosenbaum P. The concept of resilience in childhood disability: Does the International Classification of Functioning, Disability and Health help us?. *Child Care Health Dev.* 2018;44(5):730-5. DOI: <https://doi.org/10.1111/cch.12590> PMID: 30043499
9. Campbell-Sills L. Psychometric Analysis and Refinement of the Connor–Davidson Resilience Scale (CD-RISC): Validation of a 10-Item Measure of Resilience / L. Campbell-Sills, M. B. Stein // *Journal of Traumatic Stress.* – 2007. – Vol. 20, no. 6. – P. 1019–1028.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ КРИЗИ СЕРЕДИНИ ЖИТТЯ ПРАЦЮЮЧОЇ ЖІНКИ

Котвицька В.В.

Національний авіаційний університет, м. Київ

Науковий керівник – Зубіашвілі І. К., канд. психол. наук, с.н.с.

***Анотація:** Розглядається проблема життєвого шляху особистості, а саме криза середини життя; погляд зарубіжних та вітчизняних вчених про це явище. Надається аналіз проявів кризи середини життя особистості. Охарактеризовано вплив змін у фізичному стані на переживання кризи середини життя.*

***Ключові слова:** екзистенціальні кризи, криза середини життя, особистість, ознаки кризи середини життя.*

Проблема життєвого шляху особистості - є однією з актуальних і недостатньо досліджених в психологічній науці. Кризу в загальному смислі можна визначити як особливе явище в житті особистості, в якому одночасно присутні дві протилежні тенденції – руйнування старого, що заважає та створення нового, цілісного і гармонійного.

Критичні періоди зазвичай описуються як періоди підвищеної вразливості, переоцінки цінностей, внутрішніх переживань. Але багато досліджень свідчать про те, що саме після кризи у індивіда спостерігається особистісний розвиток, змінюються цілі та цінності.

У дослідженнях життєвого шляху виявлені особливі етапи, пов'язані з виникненням криз. Одним з них є період середини життя, який визначається дослідниками в інтервалі від 35 до 45 років. Криза, що переживається особистістю в цей період, отримала назву кризи середини життя.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що вирішення багатьох проблем практичної психології неможливо без осмислення психологічних особливостей криз особистості, їх змісту, а також впливу особистісних криз на професійні.

В наш час виокремлюють і розглядають кризи в глобальних суспільних системах і в малих соціальних спільнотах, кризи наукові, кризові явища на виробництві, кризи міжособистісні та внутрішньо-особистісні. Проблему кризи, як ситуації, що змінює людину вивчали як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники (Л. Виготський, О. Вороніна, П. Горностаї, Д. Канлан, В. Козлов, М. Левітов, Т. Матасова, Г. Нікліс, І. Пригожин, Г. Сельє, Т. Титаренко, Г. Хілл, Е. Лайндманн, К. Г. Юнг та ін.). На думку Л.С. Виготського, криза, чи критичний період, – час якісних позитивних змін, результатом яких є перехід особистості на більш високий рівень розвитку. Зміст кризи – це руйнування соціальної ситуації розвитку, що склалась та виникнення нової [2;4].

В.В. Козлов визначаючи кризу як явище глобальне [1], яке стосується всіх сфер життя особистості, надає системну класифікацію криз:

- вікова криза, яка пов'язана із закономірними біологічними та психічними змінами людини;

- життєва – менш прогнозована криза, обумовлена життєвими подіями (шлюб, хвороби, зміна роботи, місця мешкання тощо);

- екзистенціальна – небов'язкова криза, внаслідок якої змінюється світосприйняття людини, система ціннісних орієнтацій і переконань.

П.П. Горностай пов'язує появу та розвиток життєвої кризи в період дорослості зі зміною життєвих ролей особистості, що супроводжується великими суперечностями, які людина не може самотійно та конструктивно розв'язати [2].

У дослідженні Т.М. Титаренко проаналізовано та показано, що криза середини життя є нормативною, віковою кризою у 37 і 40-річних людей, яка характеризується як період внутрішніх змін, реорганізації особистісних якостей, консолідації інтересів, цілей та обов'язків [3].

За К. Юнгом, криза 40–45 років – це зустріч людини зі своїм підсвідомим. Цю кризу називають ще періодом розходження шляхів: один шлях - поступова психічна інволюція (разом із фізичною), інший – психічна еволюція. Який шлях обере людина, залежить від її духовного розвитку. Успішне подолання кризи призводить до формування у людини генеративності (продуктивності) як прагнення подальшого розвитку [4].

Отже, можна зробити висновок, що перехідний період кризи середини життя є визначальним для другої половини життя людини. Від успішного вирішення кризи середини життя буде залежати майбутнє людини – чи буде цей період не лише біологічним, а й духовним занепадом, чи духовний розвиток набуде нового піднесення.

Переживання кризи середини життя призводить до змін в особистісній, емоційно-вольовій та міжособистісних сферах.

Перспективним напрямом дослідження є подальше експериментальне вивчення кризи середини життя особистості.

Список використаних джерел

1. Козлов В. В. Работа с кризисной личностью: [методическое пособие] / В.В. Козлов. – М. : Психотерапия, 2007. – 332 с.
2. Горностай П.П. Личность и роль. Ролевой подход в социальной психологии личности / П.П. Горностай. – К. : Интерпресс ЛТД, 2007. – 312 с.
3. Титаренко Т. М. Испытание кризисом: Одиссея преодоления / Т. М. Титаренко. - Изд. Второе, испр. - М.: Когито-Центр, 2010 - 304 с.
4. Психологія життєвих криз особистості: навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І.О. Черезова. –Бердянськ, БДПУ, 2016.–193с.

СУЇДИЦЬ ЯК ПРОЯВ КРИЗИ

Кулініч Т.Г.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Петренко О.В., канд. психол. наук, доц.

В сучасному світі дуже гострою постає проблема прояву суїциду. Самогубства відбуваються із різних причин (економічних, соціальних, психологічних і т.п.), а також як наслідок злочинів, зокрема, доведення до самогубства. Разом з цим, стабільної позитивної практики соціального реагування як на саме явище самогубства, так і на окремі його прояви в Україні дотепер не вироблено, немає належних науково обґрунтованих методичних розробок відносно цілого ряду складних і актуальних питань реагування на таке негативне соціальне явище й у першу чергу його попередження [1].

Глибоке висвітлення деструктивної людської поведінки, а саме вчинення самогубства, досить широко репрезентоване вже у творчості мислителів античного світу. Серед досліджень цієї проблеми останніх десятиліть привертають увагу праці радянських і сучасних вітчизняних учених різних галузей знання, серед яких, зокрема, Р.З. Авакян, І.А. Алієв, С.В. Бородін, Є.М. Вроно, І.О. Кирилова, М.І. Ковальов, А.Г. Амбрумова, Л.І. Постовалова, А.Р. Ратінов, І. Паперно та ін.[2].

Вказуючи на причини, які можуть спонукати людину до самогубства, найчастіше вказувалося на нерозділене кохання, гроші, розчарування, смерть близької людини, безвихідь. Тому в умовах економічної, політичної чи духовної кризи зростає значення поглибленого вивчення філософії, бо лише вона в критичній ситуації на межі буття і небуття може дати людині пораду і опору [3].

Таким чином, ми можемо розглядати перспективу в проведенні досліджень ефекту звернення людини, яка переживає гостру психологічну кризу, до різних філософських вчень. Інтерес представляє також вивчення умов, за яких цей підхід буде сприяти підвищенню ефективності фахової психологічної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Алимаханов Ж. А. Статистический анализ форм психических расстройств у населения, проживающего в районе Семипалатинского ядерного полигона / Актуальные и прогнозируемые нарушения здоровья населения после ядерной катастрофы в Чернобыле.– К., 1995. – С. 88.
2. Михайлова М.Н. Факторы риска суицидального поведения студентов / М.Н. Михайлова // Факторы риска при неврологических и пограничных заболеваниях : сб. научн. тр. – Томск: Изд-во Томск. мед. ин-та, 1988. – С. 61–63, 101–103.
3. Данило О. Причини та мотиви суїцидальної поведінки в умовах економічної кризи / О. Данило, М. Скалецький // Національний університет “Львівська політехніка”, 2010

ДИСТАНЦІЙНА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА В УМОВАХ ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ

Лапін І.Г.

Навчально-науковий інститут неперервної освіти НАУ, Київ

Науковий керівник – Мамко В.П., старший викладач

Анотація: дослідження присвячене особливостям надання психологічної підтримки в онлайн-форматі людям, які перебувають в умовах екстремальної ситуації. Досліджено причини виникнення, становлення дистанційних форм психологічної допомоги та ефективності її застосування.

Ключові слова: дистанційна психологічна допомога, екстремальна ситуація, індивідуальне онлайн-консультування, клієнти.

Актуальність. Нині у світі проблема збереження здоров'я і працездатності осіб, що піддавалися впливу екстремальних ситуацій привертає увагу великої кількості дослідників. Екстремальна ситуація сучасною психологічною наукою розглядається як раптово виникла ситуація, що загрожує або суб'єктивно сприймається людиною як загрозна життю, здоров'ю, особистісної цілісності, благополуччю. Найбільш підступним і не прогнозованим в даній ситуації є те, що екстремальною її робить не лише реальна, об'єктивно існуюча загроза життю для самої себе або дорогих близьких людей, а й особисте ставлення людини до подій. До того ж в українських реаліях за останні роки спеціалісти стикаються з масовим травматичним досвідом різного характеру, при цьому ускладнюються або унеможливаються традиційні форми «віч-на-віч» отримання й надання такої допомоги, а отже зростає потреба в альтернативних формах. Божук Б. С., Коростій В. І., Поліщук О. Ю. ще в 2015 вказували на те, що дефіцит спеціалістів з психічного здоров'я та недосяжність їх для клієнта можна покрити лише в дистанційному режимі. Отже, важливо дослідити, наскільки онлайн-формати є прийнятними, ефективними і поширеними в роботі психолога-консультанта чи психотерапевта [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних психологічних дослідженнях накопичено численні дані про зміни, що відбуваються з людиною, під впливом екстремальних чинників. Проблематика надання психологічної допомоги досліджувалася і була представлена в теоретичних працях таких науковців, як: (О. Ф. Бондаренко, В. П. Москалець, Н. В. Чепелева та ін.), в тому числі в онлайн-форматі (А. Барак, Г. Істреман, Д. Ласло та ін.).

Основна частина. Власне дослідження віддаленої психологічної допомоги із застосуванням нових комунікативних технологій почалися ще у 1960 році. Відтоді перевірки результативності дистанційної психіатричної та психологічної допомоги – як от серед ветеранів [3] також для різних вікових груп і за різних умов – показали не лише ефективність такої допомоги, а й доступність. В 2014 р. у медичному центрі в Чикаго Коллін Стайлз-Шилдс з Мором у контрольованому випробуванні провели порівняння когнітивно-поведінкової терапії 325 пацієнтів з помірним депресивним розладом в форматах «віч-на-віч»

і телефоном: в кінці лікування виявлено еквівалентні результати. І, хоча ефекти «очного» лікування були тривалішими, в ході дистанційного супроводу пацієнти значно рідше припиняли терапію. Причинами такого результату очевидно є те, що в даний спосіб людина отримує необхідну для неї конфіденційність простору, відчуття приватності й безпечності.

Отже, дистанційна психологічна допомога – це тип системи, коли надання психологічних послуг і сам акт взаємодії психолога і клієнта опосередковані якимись технічними засобами, зокрема Інтернет-середовищем. А онлайн-консультування – це альтернативне джерело психологічної допомоги у тих випадках, коли традиційне психологічне консультування недоступне або неможливе. Існує декілька моделей, способів надання психологічної допомоги в Інтернеті. Ці способи визначаються залежно від потреб клієнта.

Ця форма психологічної допомоги у порівнянні з традиційними має ряд суттєвих переваг: 1) дистанційне консультування забезпечує практично повну анонімність та конфіденційність; 2) цей формат зручний і практичний: клієнт, не виходячи з дому, отримує психологічну послугу; 3) оперативність зв'язку (за потреби, з урахуванням можливостей мережі Інтернет, людина може отримати необхідну допомогу тут і зараз) [1]; 4) збільшує кількість людей, які можуть за потреби отримати кваліфіковану психологічну консультацію.

Висновки. Індивідуальна психологічна допомога у форматі онлайн-консультування для клієнта, який перебуває в умовах екстремальної ситуації, має свої суттєві переваги, оскільки це може бути тією єдиною доступною для нього можливістю отримати необхідну кваліфіковану психологічну допомогу в короткий термін, тобто безпосередньо у момент виникнення проблеми чи труднощів тощо. Також така система дозволяє, з одного боку, залучитися великій кількості фахівців, які працюють у руслі різних психологічних шкіл, течій і знаходяться в різних містах, іноді й країнах, а з іншого, клієнт може обрати саме того консультанта, який йому ближче за стилем (змістом) роботи.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєва Н.Є. Моделі і способи інтернет-консультування фахівців екстремальних видів діяльності / Н. Є. Афанасьєва // Проблеми екстремальної та кризової психології. - 2013. - Вип. 13. - С. 13-21. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekp_2013_13_4.

2. Божук Б.С. Організація допомоги особам, що перенесли екстремальні події засобами дистанційного психологічного консультування: [Сучасні підходи до діагностики, терапії та реабілітації посттравматичних стресових розладів : тези науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Харків, 28-29 травня 2015 р.] / Б. С. Божук, В. І. Коростій, О. Ю. Поліщук // Український вісник психоневрології. – 2015. – Т. 23, вип. 2 (83). – С. 106.

3. Deen, T.L., Godleski, L., & Fortney, J.C. (2012). A description of telemental health services provided by the Veterans Health Administration in 2006–2010. *Psychiatric Services*, 63(11), 1131–1133. <https://doi.org/10.1176/appi.ps.201100458>

ОСОБИСТІСНА КРИЗА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Лежаніна В.В.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Мельничук Т. І., кан.психол.наук, доц.

Проблема особистісної кризи є актуальною для стану сучасного суспільства, яке характеризується досить високим рівнем соціальної напруженості та суб'єктивно переживається як ситуація нестабільності, невизначеності, незахищеності. Звернення до соціально-психологічної сторони феномену кризи обумовлено тим, що в наш час кількість людей, що переживають особистісні кризи, зростає. У психологічній науці поняття «криза» та «кризовий стан» є предметом дослідження таких напрямів, як психологія особистості, клінічна психологія, психологія розвитку, педагогічна психологія та ін. Але багато авторів відзначають, що зазначені поняття поки ще не мають чітких дефініцій (В. Бочаров, Е. Карпова, В. Козлов, О. Ялов та ін.).

У сучасній психології зроблено чимало спроб розкрити сутність особистісної кризи. Цей феномен розглядається дослідниками як екстраординарна подія, що руйнує життєдіяльність людини (Р. Ассаджиолі, С. Гроф, К. Гроф, В. Козлов, К. Г. Юнг, О. Bollnow, А. Yomans, J. Campbell). У кризі виникає порушення смислової відповідності свідомості та буття суб'єкта, відновити які досить складно (Ф. Василюк, Е. Кіршбаум, К. Карпінський, Д. Леонт'єв, М. Магомед-Емінов). У сучасній психологічній літературі досить повно описана феноменологія кризи особистості (Р. Ахмеров, А. Баканова, Г. Вайзер, Л. Верстелле, І. Калінін, К. Карпінський, В. Козлов, G. Carlan), відзначаються етапи кризи (В. Бодров, А. Yomans, J. Campbell, О. Bollnow, G. Jacobson, E. Lindemann и др.), психологічні, фізіологічні та поведінкові прояви (А. Амбрумова, Л. Анциферова, А. Бодальов, В. Бодров, Ф. Василюк, Л. Дика, О. Махнач, Р. Лазарус, О. Лазебна, В. Ромек, О. Солдатова, О. Черепанова). Визначені обставини, які є пусковими механізмами кризи (Р. Ахмеров, А. Баканова, Ф. Василюк, К. Карпінський, В. Козлов, G. Carlan, G. Jacobson) [2; 3].

Криза є фундаментальною категорією людського життя (К. Ясперс, Л. Виготський). Криза в процесі розвитку є моментом, коли людина в цілому відчуває внутрішній переворот, в результаті якого вона змінюється, або отримує нові можливості, або зазнає поразку. Як у професійній діяльності, так і в повсякденному житті ми постійно стикаємося з темою кризи [1; 2; 3].

У психології криза традиційно розглядається у віковому аспекті [1;2]; кризові стани пов'язуються з перехідними подіями людського життя : народження, пубертатна криза, криза середини життя, інволюційна криза – кожна з них має свої особливості і типи. Однак, часто початок кризових проявів неможливо напрямку пов'язати з тими чи іншими перехідними станами, а також заранне передбачити їх характер.

Практично кожна особистісна криза проявляє себе через різні форми психологічних феноменів – депресію, астено-невротичний стан, психосоматичні розлади.

Звернення до теми кризи дозволяє відкрити нові перспективи теоретичного осмислення багатьох аспектів психічної реальності людини. Криза як частина

людського життя включає в себе широкий спектр переживань, пов'язаних з особистісним і духовним становленням як в індивідуальному, так і соціальному плані. Досвід кризового стану робить менш важливими попередні цінності, ідеали, уявлення та відокремлює те, що вже втратило значення від того, що вже є, але ще не отримало свого смислу [2].

З цих позицій категорія особистісної кризи дозволяє зрозуміти кризу і кризовий стан у більш широкому контексті : включення в теоретичну картину кризи, поряд з івовими, психологічними та психосоціальними, екзистенційними та трансперсональними концепціями, сприяє осмисленню її як цілісності, яка інтегрує в собі великий об'єм уявлень про психічне.

Криза особистості є ситуацією переходу на новий еволюційний ступень. Дослідники, звертаючись до хосоціальних аспектів, намагаються зрозуміти взаємозв'язок індивідуального і суспільного в контексті кризи – як особистісного, так і соціального. В результаті вони виявили пренатальні та трансперсональні розмірності соціальних криз, що дозволило їм зробити висновок про єдину природу індивідуальних і суспільних криз [3].

Звернення до екзистенційних і духовних аспектів кризових станів дозволяє, на думку вчених, сформулювати більш глибокі наукові уявлення про кризи трансформації. Так, з позицій екзистенційної та трансперсональної психології, переживання в кризовому стані духовних реалій є важливою частиною трансформації особистості.

Багаторівневе системне розуміння особистісних криз дозволяє розробляти принципово нові методологічні і практичні підходи до соціально-психологічної роботи з кризовими особистостями.

Отже, аналіз великої кількості концепцій розвитку і соціалізації особистості дозволяє зробити висновок, що особистісна криза є еволюційно передбаченим етапом розвитку людини та має багаторівневу природу, проявляється у всіх аспектах людського буття – від фізіологічного до духовного.

Теоретичне дослідження сучасних психодинамічних, екзистенційних і трансперсональних концепцій особистості дозволило визначити, що психологічні феномени кризового стану є компенсаторними паттернами, які формує особистість у відповідь на активізацію глибинних рівнів несвідомого.

Перспективою подальшого вивчення зазначеної проблеми є емпіричне дослідження психологічних особливостей кризи особистості в юнацькому віці, що дозволить створити програму психологічного супроводу з метою подолання цієї проблеми.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л.С. Исторический смысл психологического кризиса // Л. С. Выготский. Собрание сочинений: в 6 т. –Т. 1. Вопросы теории и истории психологии. М.: Педагогика, 1982. – С. 111-165.
2. Василюк Ф. Е. Психология переживания / Ф. Е. Василюк. М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. –200с.
3. Юрьева Л. Н. Кризисные состояния / Л. Н. Юрьева. Днепропетровск: Арт-пресс, 1999. –156 с.

ЗВ'ЯЗОК ІНДИВІДУАЛЬНИХ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ САМОСТАВЛЕННЯ МОЛОДИХ МАТЕРІВ

Массан О.І.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Петренко О.В., канд. психол. наук, доц.

Психологія жінки після народження дитини є одним з актуальних феноменів для дослідження, оскільки функція матері вкрай важлива для забезпечення здоров'я, гармонійного розвитку, і зрештою для усього майбутнього дитини. Життя сім'ї після народження немовляти суттєво змінюється, значно зростають психологічні та фізичні навантаження на батьків, і особливо це стосується матері. Подолання стресових ситуацій відбувається завдяки успішним копінг-стратегіям поведінки (Р. Лазарус, С. Фолкман, П. Тойс, .Е. Хейм та ін.) та рівню розвитку адаптаційних механізмів (К. Гарвер та ін.), а нестача адаптаційних можливостей загрожує особистості емоційним вигоранням (Дж. Фрейденберг).

Мати часто стикається зі стресовими ситуаціями, застосовуючи при цьому певні копінг-стратегії відповідно до її психологічних особливостей та наявного особистісного досвіду. Рівень адаптивності та ефективності материнських копінг-стратегій може бути різним. Обмежений обсяг життєвого та психологічного досвіду у молодих матерів, які народили дитину вперше, може негативно відбиватися на їх копінгівій поведінці в різних складних ситуаціях батьківства.

Однією з найважливіших детермінант внутрішнього стану та поведінки особистості є її самоставлення, що дозволяє висунути гіпотезу про певний зв'язок між копінг-стратегіями та самоставленням молодих матерів. Самоставлення пов'язують із формою психічної діяльності, що найяскравіше проявляється у мотиваційно-емоційній сфері особистості. За концепцією С. Куперсміт та М. Розенберг самоставлення має особливу природу та виконує специфічні функції в загальній системі самосвідомості. Як зазначає І. Бех, самоставлення виступає ключовим фактором в процесі формування і розвитку особистості, завдяки якому відбувається оцінювання та прийняття чи неприйняття власного «Я». Спираючись на той факт, що самоставлення є вагомою характеристикою особистості, яка системно впливає на її активність, ми розглядаємо самоставлення як важливий чинник формування поведінки молодих матерів та вибору ними індивідуальних копінг-стратегій, від яких залежить гармонія та якість материнства.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Навчальний посібник/ Гуменюк О.Є – Тернопіль: Економічна думка, 2004.- 309с.
2. Бех І.Д. Категорії «ставлення» в контексті розвитку образу «Я» особистості / І.Д.Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. - №3.- 56с.
3. Ильин Е.П. Эмоции и чувства: учебное пособ./Ильен Е.П.: Питер, 2018.-782с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ КРИЗИ ЗАЙНЯТОСТІ

Мовнуш-Голомовза В.І.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник - Зубіашвілі І.К., канд. психол. наук, с.н.с.

Проблема втрати роботи та безробіття є актуальною темою зарубіжних та вітчизняних наукових досліджень. В результаті економічних та політичних змін ця проблема вже більше двадцяти років отримує внутрішній «дозвіл на проживання», що призвело до зацікавленості вчених проблемами безробіття.

У роботах зарубіжних і вітчизняних психологів виявлені негативні наслідки зайнятості (М. Аргайл, К. Леана, Д. Фельдман, Н. Михайлова та ін.), емоційні стани особистості в ситуації безробіття (Н. Михайлова, Л. Пельцман, А. Осіпова), когнітивні оцінки ситуації безробіття (А. Приходько, Б. Вайнер, У. Дейріті, Дж. Летек, Г. Прассія), роль роботи в життєдіяльності людини (М. Яхода, П. Уорр, Н. Фізер та ін.), а також вплив втрати роботи на побудову кар'єри (Д. С'юпер, С. Осіпоу, Г. Елдер, А. Каспі).

Нещодавні соціально-економічні зміни, що відбуваються в нашій країні, породжують низку загрозливих кризових переживань, в тому числі у сфері зайнятості. Досвід вивчення сучасного стану побутової сфери зайнятості та проблем, з якими стикається людина у зв'язку з втратою чи відсутністю роботи, дозволяє стверджувати, що сучасні основи їх психологічного розуміння далеко не повні та вичерпні [2, с. 36].

Логічно, що наукове відображення кризової феноменології трудових відносин вимагає ретельної концептуальної розробки найбільш актуальних проблем. Насамперед це стосується безробіття як ключового явища кризи зайнятості, оскільки в умовах безперервної соціально-економічної втрати воно накопичує як потенційні можливості для розвитку адаптаційного потенціалу особистості, так і найнебезпечніші ризики для її цілісного та повноцінного функціонування. Супроводжується, як правило, втратою почуття впевненості та прозорості щодо власного майбутнього, виведенням базових потреб, втратою професійного та соціального статусу, втратою сенсу життя, безробіття сьогодні стає джерелом гострої кризи [3].

З точки зору аналізу суб'єктивних закономірностей кризи, важливо розуміти, що будь-які модальності кризової феноменології мають суто психологічний характер, оскільки вони породжуються активністю особистості, яка їх сприймає та осмислює, прагне протистояти труднощам і будувати нові відносини зі світом.

З точки зору забезпечення набору внутрішньо релевантних умов для успішного подолання кризи зайнятості, важливо розуміти роль особистісного детермінанта в психосоціальній адаптації безробітних. Без суб'єктивної діяльності безробітних у процесі кризи, без внутрішньої готовності знаходити шляхи подолання професійних проблем шляхом активізації та переосмислення своїх внутрішніх резервів, без активної рефлексивної роботи з дискредитації неадекватних цінностей нової соціальної ситуації, вирішення цієї проблеми навряд чи вдасться [4, с. 42].

Важливо розуміти, що криза зайнятості є частиною життєвого шляху особистості, тому аналіз її конструктивного подолання вимагає зрозуміти особливості, які стосуються не окремих ситуацій, а життя в цілому; не індивідуальних особливостей емоційної сфери особистості, а її цілісного динамічного освітнього процесу. На думку вчених, таким концептуальним потенціалом володіють поняття активності, суб'єктивності та пізнавальної здатності, які суттєво конкретизують трансформуючу активність безробітних у ситуації подолання індивідуальної кризи зайнятості, виводять її за межі простого балансу, будуючи таким чином нову соціальну ситуацію зайнятості.

На наш погляд, суб'єкт розумової діяльності, перебуваючи в кризовій ситуації, здатний більш конструктивно перебудувати проблемний простір на основі нових підходів, отримати новий досвід врегулювання таких криз в майбутньому ціною мінімізації можливих психологічних витрат, і на основі комбінації сучасних новоутворень ефективніше вирішувати поточні життєві проблеми.

Перспективою подальшого дослідження є експериментальне вивчення проблеми кризи зайнятості особистості.

Список використаних джерел:

1. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д. А. Леонтьев – 2-е, испр. изд. – М. : Смысл, 2013. – 487 с.
2. Матюшкин А. М. Психологическая структура, динамика и развитие познавательной активности / А.М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1992. – №4. – С. 5-17.
3. Моросанова В.И. Личностные аспекты саморегуляции произвольной активности человека / В. И. Моросанова // Психологический журнал. – 2012. – Т.23. – №6. – С. 5-17.
4. Поливанова К.Н. Психология возрастных кризисов: Учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / К.Н. Поливанова. – М.: Академия, 2010. – 184 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ ДИТЯЧОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТРАВМИ

Нізовцева С.В.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Вишніченко С.І., к.мед.н; доц.

Постановка проблеми. Основи психологічних властивостей будь-якої людини закладаються в дитинстві. Від того, якими сформуються ці властивості, значною мірою залежить розвиток якостей особистості в майбутньому. Люди несуть у собі численні й хворобливі переживання минулого. Незцілені психологічні «рани» перешкоджають нормальному розвитку особистості, що проявляється в різних сферах життя. Важливим кроком у зціленні від дитячих травм є розпізнавання та виправлення «помилко». А своєчасна психологічна допомога може запобігти розвитку у людини післятравматичного розладу.

Мета полягає в теоретичному аналізі досліджень превентивних заходів щодо дитячої психологічної травми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням характеру і динаміки основних процесів, які визначають душевне життя індивіда, зокрема, зміну його властивостей і особливостей на різних вікових етапах займалися такі науковці як Л.М. Аболін, К.А. Абульханова-Славська, Б.С. Братусь, С.Л. Рубінштейн, Е. Еріксон. Власні уявлення про переживання внаслідок травматичних ситуацій викладено в роботах Л. С. Виготського, О. М. Леонтєва, С. Л. Рубінштейна, Ф. В. Бассіна, Ф. Е. Василюка [3].

В Україні вивченням наслідків соціально-стресових впливів та їх превенції займаються такі науковці К.В. Аймедов, П.В. Волошин, С.І. Вишніченко, Н.О. Марута, М.В. Маркова, О.В. Піонтковська, І.Р. Мухаровська, Л.М. Юр'єва [1].

Виклад основного матеріалу. Внутрішній світ дитини наповнений щасливими, яскравими і дуже дорогими для неї картинками. Засадою здорових стосунків у сім'ї є задоволення базових емоційних потреб людини. Сім'я є першочерговим простором, який забезпечує їх задоволення або ігнорування.

У певний момент сталий розвиток психіки дитини може бути перерваний психологічною травмою. У психологічній травми може бути безліч причин, і передбачити, яка саме подія може завдати психіці конкретної людини шкоду, і яку саме, складно. Наслідками психологічної травми можуть бути різні фізичні або поведінкові прояви.

Психологічна травма - це подія, яка перевищує за своєю інтенсивністю те, що може чуттєво переробити особа, залишаючись при цьому цілісною. У ході травми людина втрачає чітке уявлення про себе, свою чутливість, зв'язок із

власним тілом і частиною переживань та почуттів.

Люди несуть у собі численні й хворобливі переживання минулого. Дитячі травми створюють для травмованої людини неправдиве уявлення про світ і своє місце у ньому. Почуття, які супроводжують травми і їх наслідки, можуть бути самими різними: образа, тривога, страх, які починають проявлятися пізніше як почуття невпевненості в собі, неадекватності, неповноцінності; сором і неконструктивне відчуття провини; ізоляція, розгубленість; почуття безглуздя життя, світу в цілому.

Руйнівна сила психологічної травми залежить від індивідуальної значущості травмуючої події для людини, міри її психологічної захищеності та емоційної стійкості. Картина психічного стану й поведінки людини, яка дістала назву психологічної травми, описує певний спосіб існування у цьому світі [2].

Враховуючи те, що наслідки впливу травми на особистість залежать від ресурсів самої людини, від її віку, від того, хто буде поруч і допоможе перевтілити переживання, повернувши собі цілісність, можна дійти висновку, що травми дитинства найбільш значущі. Адже особистого ресурсу мало, фігури батьків занадто значущі, а критичне мислення відсутнє.

В цілому нами вбачаються два напрямки подолання описаної проблематики, які повинні застосовуватися комплексно.

Перший напрямок – загальний. Він передбачає профілактичну та, за необхідності, корекційну роботу сімейного психолога з особою протягом всього життя. Він включатиме наступні періоди:

- пренатальний період, в який відбуватиметься робота сімейного психолога з майбутніми батьками;
- раннє дитинство, коли сімейний психолог продовжує працювати з батьками, додаючи спостереження за поведінкою дитини;
- під час перебування у дошкільному навчальному закладі та школі до роботи сімейного психолога долучається психолог відповідного закладу освіти;
- після закінчення закладу середньої освіти особа продовжує отримувати послуги сімейного психолога протягом всього життя.

Другий напрямок – спеціальний. Як слідує з його назви, цей напрямок передбачає певну спеціалізацію, а саме, професійну спеціалізацію особи. Цей напрямок включає:

- професійний психологічний відбір на етапі вступу до спеціалізованого навчального закладу;
- психологічне супроводження студентів (курсантів, слухачів) під час навчання;
- психологічний відбір перед зарахуванням на посаду;
- психологічне супроводження у процесі роботи.

Різниця між цими напрямками очевидна. Якщо сімейний психолог допомагає усунути психологічні проблеми, що мають негативний вплив на середньостатистичне життя особи, зокрема, сімейне, то спеціалізований психолог зосереджується на тих психологічних проблемах, які мають або потенційно можуть мати негативний вплив на здатність особи належним чином виконувати свої професійні обов'язки.

Висновки. Тема впливу психологічної травми на особистість є дуже актуальною в теперішній час та є, на нашу думку, не в повній мірі дослідженою. Мала висвітленість даної теми зумовлена тим, що люди, які зазнали психологічної травми в дитинстві, не завжди усвідомлюють її вплив на своє життя, а відповідно дуже рідко звертаються за допомогою.

Тим більше, залишається малодослідженою проблематика впливу дитячої травми саме на професійні якості особистості. Зокрема, таке становище обумовлене тим, що власне феномен психологічної травми є визначеним досить відносно. Те, що для однієї особи буде травматичним, для іншої виявиться нормою. Крім того, вивчення впливу дитячої психологічної травми потребує значного ресурсу часу, оскільки з моменту травмування до моменту настання наслідків (формування професійних особливостей) спливає доволі великий проміжок часу, а спостереження та аналіз факторів, які також можуть вплинути, потребує ресурсу у контексті часу та відповідних кадрів. Не останню роль відіграють також унікальні психологічні особливості кожної людини, що значно ускладнює уніфікацію дослідження проблеми та подальшої розробки методик психологічної корекції.

Отже, розроблення організаційного алгоритму превентивних заходів щодо вчасної мінімізації травмуючого впливу у дитинстві на формування особистості, надасть можливість втілити результати цього дослідження в практичний досвід.

Список використаних джерел:

1. Волошин П. В. Соціально-стресові розлади (клініка, діагностика, профілактика) / [та ін.] ; за ред. П.В. Волошина, Н.О. Марути. - Харків : Строків Д.В., 2016. - 335 с.
2. Світлична Н. О. Вплив психологічної травми на психологічне здоров'я працівників ДСНС України / Н.О. Світлична // Вісник Національного університету оборони України. – 2013. – Вип. 6. – С. 299-303. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2013_6_54
3. Трубицына Л. В. Процесс травмы / Л. В. Трубицына. – М. : Смысл, 2005. – 218 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТРАВМИ НА ОСОБИСТІТЬ

Охріменко І.М.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Вишніченко С.І, к.мед.н; доц.

Постановка проблеми. Протягом життя кожна людина зазнає впливу психологічних травм. Психологічна травма є наслідком різних психотравмуючих ситуацій, наприклад таких, як втрата близької людини, аварії, землетруси, звалтування, участі у бойових діях, різні види насилля тощо. Відповідно особи, які пережили травмуючу ситуацію, потребують спеціалізованої допомоги. Однією з умов надання такої допомоги є вивчення феномену психологічної травми та особливостей її впливу на особистість.

Мета полягає в теоретичному аналізі дослідження особливостей впливу психологічної травми на особистість.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виклад основного матеріалу. Як самостійне психологічне утворення психологічну (психічну) травму почали розглядати наприкінці минулого століття (Тарабріна, Ю. А. Александровський, Е. О. Лазебна, Е.В. та інші). В закордонній психології – К. Фіглі, А. Фернхем, Б. Ван дер Колк та ін.

В Україні над вивченням психологічної (психічної) травми працюють такі вчені: Л. М. Юр'єва, С.І. Вишніченко, Н. О. Маруга, Н. Г. Пшук, А. О. Камінська, О.В. Друзь, О.В. Тімченко, та інші. Особливої уваги в цьому напрямку досліджень заслуговує Концепція психічної дезадаптації - перспективний напрямок в подальших дослідженнях психічної травми, яка може впливати на особистість як негативно так і позитивно, та сприяє ранньому виявленню психічних розладів і створює гарні передумови для їх профілактики [1,4].

Травма - це пошкодження тканин організму з порушенням їх цілісності та функцій, викликане зовнішньою дією [3].

Психологічна травма – це порушення цілісності функціонування психіки, спричинене такою ситуацією, яка суб'єктивно інтерпретується як непереборна та незвичайна внаслідок недостатності захисних механізмів; викликає в подальшому глибокі емоційні переживання [3].

Психотравмуюча ситуація (подія) - це ситуація (подія), зумовлена впливом природних, соціальних, інформаційних, особистісних та інших чинників на людину, яка супроводжується зростанням психологічного напруження, порушенням механізмів адаптації і здоров'я, частковим або повним руйнуванням психологічного світу особистості [3].

Особистість - це дієздатний член суспільства, який усвідомлює свою роль у ньому [2].

Особистість є цілісною системою, яка утворюється із складного чотиривимірного об'єкта структурного розвитку: тіло (тілесність), емоційний, когнітивний та духовний виміри її буття та розвиваються поступово впродовж онтогенезу [3].

Руйнування цілісності цих чотирьох компонентів особистості і спричиняє виникнення психічної травми і зумовлює перебіг симптомів саме на цих рівнях:

На тілесному рівні – підвищена чутливість до шуму, головний біль, слабкість у м'язах, відчуття стиснення в грудях, в горлі, тощо. В *емоційному вимірі* – страх, гнів, туга, почуття власної нікчемності тощо. На *когнітивному рівні* – зрушення в уявленнях про оточуючий світ, себе в цьому світі та взаємовідносинах у системі «Я-світ».

Важкість переживання психотравмуючої події залежить і від індивідуальних чинників: когнітивна схема події та суб'єктивне переживання власної здатності протидіяти небезпеці.

Висновки. Виникнення психологічної травми пов'язано з певними надзвичайними подіями та суб'єктивним сприйняттям ситуації і механізмів психологічного захисту особистості.

Соціальне функціонування та особливості адаптації осіб, що зазнали травматичного впливу значущих подій залишаються недостатньо вивченими. Перспективним напрямком роботи в подальших дослідженнях психічної травми є Концепція психічної дезадаптації, яка направлена на сприяння раннього виявлення психологічних розладів і створює передумови для їх профілактики. На нашу думку, необхідно запроваджувати в практичну діяльність психопрофілактичні заходи: своєчасну діагностику психічних розладів та корекцію (лікування) психічної дезадаптації.

Список використаних джерел:

1. Вишніченко С.І. Профілактика психічної дезадаптації у співробітників органів внутрішніх справ. – На правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.16 – психіатрія. – ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України». – Харків, 2014.

2. Ільїна Н.М. Загальна психологія: теорія та практикум: навчальний посібник/ Н.М. Ільїна, С.О. Мисник. – Суми: Університетська книга, 2020. – 352 с.

3. Кучманіч І.М. Психологічний механізм формування та функціонування психологічної травми особистості / І.М. Кучманіч, Р.А. Мороз // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України / наукова редакція С.Д. Максименко, Л.А. Онуфрієва. - Випуск 36. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. - Р. 146–159.

4. Соціально-стресові розлади (клініка, діагностика, профілактика) / П. В. Волошин [та ін.]; за ред. П.В. Волошина, Н.О. Марути. - Харків: Строков Д.В., 2016. – 335 с.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF CRISES OF THE TEACHER'S PROFESSIONAL FORMATION

Polous I.O.¹

¹*National Aviation University*

Supervisor - Zubiashvili IK, PhD in Psychological Sciences, Associate Professor

The issue of crises of professional formation and crisis states in professional activity has become extremely relevant in the global pandemic COVID-19 and the active transition to digital technologies in the performance of daily work tasks. It should be noted that the constant transformational processes in society, economic instability, the processes of globalization of all spheres of human activity cause the growth of social tension, increasing feelings of insecurity and instability not only in the workplace but also in the personal life of each member of society. Crisis situations have become a "response" of modern man to the inability to meet their own needs in full, to realize themselves in the family, profession and life in general, pushing to find possible behavioral patterns of behavior that are not always constructive.

It should be noted that crisis situations acquire special significance in relation to pedagogical activity, acquiring a special color peculiar only to this sphere of activity. Understanding this issue, the developed countries of the world pay considerable attention to the issues of psychological security during the educational process, especially focusing on improving the psychological well-being of teachers.

The problem of maladaptation of the teacher is caused, first of all, by personal contradictions which are a consequence of a gap between the high requirements put forward to the modern teacher and his internal psychological potential which is characterized by exhaustiveness and difficulty to recover quickly in the conditions of constant reforms in education, increasing demands on the profession at the state level and low perception of the importance of this profession by society. The above factors together lead to a state of professional crisis of personality.

The first studies of crisis issues in the context of traumatic situations were conducted by E. Lindemann. In his study, the crisis is considered as a condition that occurs as a result of exposure to traumatic events [1, p. 141]. According to J. Kaplan, a crisis is a period of imbalance, limited in time, accompanied by unpleasant mental and physical sensations, which sometimes severely depletes the ability of the individual to competently overcome problems or cope with the situation. Mental imbalance occurs when an individual is faced with an important life problem from which he can not get away and which can not be solved in the short term in the usual way with the help of regulatory mechanisms available at the moment [2]. Thus, these authors consider the crisis as a state of personality imbalance.

The issues of existential crises are considered in the works of R.K. Jameset and A. Olson. The authors note that existential crises are associated with the processes of self-actualization of the individual. They arise in a situation when a person realizes the fact of unattainability of the goals that she set before herself [3, 4].

S.-H. Phillip et al. also describe life crises as "time-limited situations that are characterized by an imbalance between the external and internal plan of a person's

being and which cannot be overcome using the resources available to the individual” [5, p. 14].

Crises of professional development are a special group of psychological crises that occur at different stages of the professional path of the individual, reflect its specific patterns, which are not reduced to the patterns of life of the individual [6]. At any stage of professional development as a factor determining the emergence of the crisis, the most common is socio-professional activity. The very feeling of constant dissatisfaction with oneself, the search for new forms and ways of self-realization in professional activities, focusing on issues of professional development, inevitably leads a person to conflict with reality, creates conflict with herself [7].

Overcoming the crisis requires a person to act professionally and psychologically competent attitude to themselves. Not every person is able to find a constructive way out of the crisis. Such person needs timely psychological support and help from leaders and friends. Effective means of overcoming crises are trainings of personal and professional growth, seminars on development of alternative scenarios of professional formation, drawing up of the psychobiography and a trajectory of professional formation of the person [8, p. 228].

Thus, we can conclude that further research is needed on the psychological features of crises of teachers` professional development, which, in our opinion, are not widely represented in modern scientific literature, as well as mechanisms for overcoming them to develop effective technology for psychological support of teachers in professional development and development.

Список використаних джерел:

1. Lindemann E. Symptomatology and management of acute grief / E. Lindemann // *American Journal of Psychiatry*. - 1944. - № 101. - Pp. 141-148.
2. Caplan, G. Principles of preventive psychiatry / G. Caplan. - New York, London : Basis Books. - 1964. - 304 p
3. Olson A. The theory of Self-actualization : mental illness, creative and art / A. Olson // *Psychology Today*. — 2013. — Access mode : <https://www.psychologytoday.com/blog/theory-and-psychopathology/201308/the-theory-self-actualization>
4. James R. K. Crisis Intervention Strategies / R. K. James, B. E. Gilliland. — Belmont : CA : Wadsworth, 2001. — 352 p.
5. Fillip S.-H. Kritische Lebensereignisse und Lebenskrisen. Vom Umgang mit den Schattenseiten des Lebens / S.-H. Fillip, P. Aumanns. - Stuttgart : Kohlhammer. - 2010. - 448 p.
6. Поваренков Ю.П. Системогенетическая концепция профессионального становления человека // *Идея системности в современной психологии* / Под ред. В.А. Барабанщикова. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. – С. 360 – 384.
7. Бодалев А.А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения. – М.: Флинта; Наука, 1998. – 168 с.
8. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебн. пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Академический Проект, Фонд «Мир», 2005. – 336 с.

PSYCHOTHERAPEUTIC WORK WITH GRIEF AND LOSS

Savchenko V.S.

National Aviation University, Kyiv

Academic adviser - Petrenko O.V., Cand. of Psychological Sciences, A.P.

The problem of loss is relevant throughout the existence of mankind. Human life is always connected with loss. Sooner or later, everyone experiences a loss (ability to work, health, housing, money, etc.), as a result of which its lifestyle can change dramatically. Any loss is always accompanied by psychological experiences, but the most tragic events for a person are connected with the loss of loved ones, so the experience of grief as a reaction to death has a special place. [1]

Grief is a universal human experience, a reaction to the loss of a significant object, part of an identity, or an expected future. This experience includes heartache, sadness, anger, helplessness, guilt and despair. Grief is also a process by which a person works with the pain of loss, rediscovering a sense of balance and fullness of life. [2, 3]

Various aspects of psychotherapeutic work with grief and loss have been studied in the works of such researchers as: M.E Blokh, F.E. Vastlyk, J. William Warden, L.D. Vinnyk, I.A Vlasenko, V. Volkan, I.V. Dobriakov, Yu.V. Zamanaeva, E. Zintl, E. Lindemann, I.H. Malkina-Pykh, V. Otradynska, L.M Faerberg, V. Shefov and other scientists.

The problem of psychotherapeutic work with grief and loss is extremely relevant today, due to the tragic events in eastern Ukraine and the global epidemic of coronavirus, which takes someone's life every day. This problem requires a comprehensive research of the principles, strategies and methods of grief, as well as psychological and psychotherapeutic care at different stages of loss, determining the state of grief that requires psychotherapy, the choice of psychotherapy at the death of a loved one, work with guilt, aggression, traumatic memories and other aspects of psychotherapeutic work with grief and loss.

In our opinion, the empirical study of ties between the tasks that should be executed in the normal course of grief and types of psychological assistance provided according to the stages of grief will make it possible to develop important recommendations for improvement of existing work practices with grief and loss.

References:

1. Fundamentals of rehabilitation psychology: overcoming the effects of the crisis. Tutorial. Volume 2. - Kyiv, 2018. – 240 p.
2. Shefov S. Psychology of grief. - Saint Petersburg: Rech, 2006. – 144 p.
3. Malkina-Pykh I.H. Psychological assistance in crisis situations. – Moscow: Eksmo, 2005. – 960 p.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСТТРАВМАТИЧНОМУ СТРЕСУ

Фоменко І.І.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Зубіашвілі І.К., канд. психол. наук, с.н.с.

Вивчення проблеми психологічних особливостей особистості при посттравматичному стресовому розладі є актуальним і соціально значущим у сучасному суспільстві, тому що збройні конфлікти, терористичні акти, пандемія призвели до необхідності надання ефективної психосоціальної допомоги великій кількості людей, страждаючих розладами, пов'язаними зі стресом.

Дослідники успішно вивчають різні аспекти посттравматичного стресу – наслідки травматичного стресу, пов'язані з професійною діяльністю (Н. Тарабріна); психічні травми та базові когнітивні схеми особистості (М. Падун); чинники ризику розвитку посттравматичного стресу у онкологічних хворих (О. Ворон) ; психологічні наслідки терористичних актів (Н. Тарабріна); самооцінку, фрустрацію, тривожність, агресивність, рівні інтелекту, властивості темпераменту та ознаки посттравматичного стресу у підлітків, які пережили різні травмівні події (О. Макаручук, А. Щепіна); когнітивно-особистісні аспекти переживання травматичного стресу (М. Падун); особливості життєвої перспективи у ліквідаторів аварії на ЧАЭС (О. Міско) та ін.

Незважаючи на те, що зарубіжні та вітчизняні вчені проводять достатню кількість досліджень в галузі психології посттравматичного стресу, багато теоретико-методологічних аспектів цієї проблеми ще залишаються або невирішеними, або дискусійними.

Мета дослідження полягає у вивченні особливості змін особистості при посттравматичному стресовому розладі.

У наш час проблема впливу зовнішніх стресорів на психіку людини набуває особливої значущості в багатьох галузях знань. Зокрема, у психологічній науці виникла нова, самостійна галузь – психологія посттравматичного стресу. Проблема індивідуально-психологічних особливостей у людей, які мають травматичний досвід, а саме, проблема впливу посттравматичного стресу на особливості функціонування психіки, інтелектуальний розвиток, а також формування якостей особистості відносяться до досить важливих і в той же час найменш вивчених проблем сучасної психологічної науки [1].

Вирішення цієї проблеми має велике значення не лише для аналізу впливу травмівних життєвих подій на психіку людини, але й для розширення світу її внутрішнього життя та відновлення її втраченого самоствалення.

У психологічній науці розроблено новий напрям — психологія посттравматичного стресу, заснований на інтеграції традиції (яка існує в клінічній психології) конструювання психологічної картини клінічної симптоматики психічного розладу і основних підходів до вивчення психічної травми та її наслідків, розроблених у вітчизняній та західній психології. Різні напрями у вивченні посттравматичного стресового розладу не суперечать один

одному, а взаємодоповнюють і представляють окремі аспекти цього феномену [3].

Аналіз зарубіжних досліджень у цієї галузі показав, що більша частина наукових праць з ПТС присвячені епідеміології, етіології, динаміці, діагностиці та терапії ПТСР. Семантичне поле поняття «травматичний стрес» включає в себе такі поняття як «травма», «травматичний стрес», «посттравматичний стрес», «травматичні стресори», «травматичні ситуації» та «посттравматичний стресовий розлад», які контекстуально залежні.

На психологічному рівні симптоми посттравматичного стресового розладу представляють сукупність взаємопов'язаних характеристик (симптомокомплекс), що входить в семантичне поле категорії «посттравматичний стрес» [2].

Рівень ПТС пов'язаний з особистісною та ситуаційною тривожністю, психопатологічними параметрами, ознаками депресії та соціально-демографічними характеристиками. Високий рівень посттравматичного стресу корелює з клінічною картиною ПТСР.

Психологічні наслідки впливу на людину екстремальних психотравматичних чинників високого рівня інтенсивності проявляються континуумом, який представляє різні види психічної дезадаптації, однією з яких є ПТСР. Наявність психічної травми тісно пов'язаний з когнітивно-емоційними змінами сприйняття життєвої перспективи. Переживання військової травми найбільше деформує емоційний компонент майбутньої перспективи, тоді як здатність планувати майбутнє в цілому зберігається [1].

Отже, введення ПТСР в МКХ-11 обумовлено, з одного боку, високою соціальною значущістю проблеми наслідків пережитого травматичного стресу, з іншого, сприяє інтенсивному розвитку досліджень у вітчизняній та зарубіжній психології, які спираються на наукові підходи і напрями, які вже є в науці.

Скорочення життєвої перспективи відноситься до числа одного з симптомів ПТСР; на психологічному рівні для людини життєва перспектива означає можливість складання деякого прогнозу життя, прогнозу особистісного розвитку. Скорочення життєвої перспективи досить складне психологічне явище, яке проявляє себе як у поведінковому, когнітивному, так й в емоційному і особистісному аспектах. Отже, цей феномен можна розглядати не лише з точки зору клінічної психології, а й точки зору більш широкого психологічного контексту.

Перспективою подальшого дослідження є емпіричне дослідження особливості прояву ПТСР у мирних жителів, які пережили бойові дії.

Список використаних джерел:

1. Абабков В. А. Адаптация к стрессу / В. А. Абабков. Основы теории, диагностики, терапии .СПб.: Издательство «Речь», 2004. – 450с.
2. Психология посттравматического стресса. Практикум / Под ред. Н.В.Тарабриной. СПб.: ПИТЕР, 2001 – 420с.
3. Карвасарский Б.Д. Неврозы / Б. Д. Карвасарски. М.: Медицина, 1980. – 560с.

ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Щербиніна Т.Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

Науковий керівник – Мамко В.П., ст. викл.

У динамічних і нестабільних соціально-економічних умовах перед психологією стоять нові завдання. Найбільш значним стає перегляд теоретичних уявлень про деякі психологічні характеристики особистості. Таке положення стосується, перш за все, особливостей особистості, важливе місце серед яких займає ідентичність. Масштабні зміни, пов'язані із всесвітньою глобалізацією та діджиталізацією, політичними конфліктами, розвитком науки та техніки, еволюційними та техногенними процесами, що впливають на суспільство в цілому та кожному окрему особистість, обумовлюють актуальність, необхідність та важливість вивчення проблеми подолання кризи ідентичності особистості шляхом пошуку нових та використання існуючих дієвих методів кризових інтервенцій.

Наразі світова пандемія коронавірусу, для історії сучасної цивілізації як великої соціальної групи відображає досвід, який є одночасно унікальним і кризовим для кожної людини і для всього людства в цілому, без урахування такого важливого і звичного елементу ідентичності, як представник певної країни з певними статусними і особистісними характеристиками. Як ніколи гостро постали питання вибору власної поведінки та відношення до оточуючого, особистісних кордонів.

Традиційно термін «ідентичність» у психології пов'язують із ім'ям Е. Еріксона, він уперше дослідив ідентичність, використовуючи психологічний та соціологічний підходи та відповідно надав проблемі ідентичності міждисциплінарний статус та зміст. Е. Еріксон розумів процес розвитку ідентичності як одночасну інтеграцію та диференціацію різноманітних взаємозв'язаних елементів (ідентифікацій) [1].

При аналізі стану ідентичності у поточній кризовій ситуації постають важливими погляди З. Баумана, що вказує на феномен «незавершеності ідентичності» в епоху глобалізації. У статті «Міграція і ідентичності в глобалізованому світі» автор зазначає, що особливості сучасної ідентичності визначаються глобалізаційними тенденціями і існують виключно в процесі постійного перегляду. Ідентичність не є «остаточною» в будь-який момент життя, «завжди залишається важливе завдання її пристосування з тієї причини, що ні умови життя, ні певні можливості, ні природа загроз не перестають постійно змінюватися» [2].

Прийнято виділяти два типи кризових ситуацій в залежності від того, яку можливість вони залишають для людини в подальшому житті. При кризі 1 типу зберігається певний шанс виходу на колишній рівень життя після серйозних потрясінь і трансформацій. При кризі 2 типу, до якого належить поточна ситуація з коронавірусом, колишні життєві плани втрачають свою актуальність,

виявляються повністю перекресленими. Єдиний вихід з положення - зміна самої особистості і сенсу її життя.

Як зазначає Серьогіна Т.М. ідентичність стала феноменом, що відобразив тотожність особистості соціальному та культурному світам. Він наділяє особистість усім спектром ціннісних орієнтирів від національних до глобальних. Ідентифікація у такому випадку постає необхідним процесом подолання самотності [3].

Головна задача при подоланні кризи ідентичності полягає в тому, щоб допомогти людині самоідентифікуватися, стати тотожним образу себе, знайти себе. Надзавдання полягає в тому, щоб, по-перше, допомогти людині створити позитивний образ себе, який, відповідаючи структурі його характеру, відповідав би також інноваційним цінностям екоцентричного світогляду, а по-друге, допомогти людині стати тотожним сформованому образу себе і повністю самоактуалізуватися відповідно до засвоєної системи цінностей, щоб стати, тим, ким вона може стати.

Людина має бути ідентичною образу себе, знайти позитивну етнічну ідентичність, адекватну громадянську ідентичність, екоцентричну і професійну ідентичність, ідентичність в особистому та інтимному житті.

На сьогодні, в умовах всесвітньої пандемії коронавірусу, глобальної економічної кризи, існування людства в умовах важкого та довготривалого стресу, збільшення випадків виникнення психічних розладів у світі, масштабних змін у життєдіяльності як окремих суспільств так і кожної людини як частини суспільства, постає вкрай актуальне питання у пошуку нових технік та інструментів подолання кризи ідентичності особистості, що спиралися б на розуміння того, що дія зовнішніх причин заломлюється через внутрішні умови, тобто кінцевий результат і ефект впливу в значній мірі визначається внутрішніми властивостями суб'єкта. Ця закономірність демонструє, що зовнішні ситуації невизначеності неминуче активізують потребу і спонукають «знайти точку опору», в тому числі у собі самому, розкриваючи свої внутрішні ресурси.

Відтак, питання відновлення ідентичності особистості, особливо в умовах сучасної невизначеності, соціальної нестабільності та впливу пандемії коронавірусу є вкрай актуальним та важливим для дослідження.

Список використаних джерел:

1. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / общ. ред. и предесл. А. В. Толстых. М.: Прогресс, 1996. 344 с.
2. Bauman Z. Migration and Identities in the Globalized World // *Philosophy Social Criticism*. 2011. Vol. 37, no. 4. p. 425–435
3. Серьогіна Т.М. Феномен ідентичності и культурная политика современной России [Електронний ресурс] URL: <http://publishing-vak.ru/file/archive-philosophy-2016-6/23-sereregina.pdf>